

OLGU

sosyoloji dergisi | journal of sociology

cilt:1 | sayı:1

Basım Tarihi: 30/06/2022

Published Date: 06/30/2022

Yayın Sezonu: Haziran 2022

Published Date Season: June 2022

Kuruluş: 2022

Founded:2022

Bir Samsun Üniversitesi yayınıdır.

A Samsun University publication.

Yılda iki kez (Haziran ve Aralık) elektronik olarak yayımlanır.

Published twice a year (June and December) as a e-journal.

Yayın dili: Türkçe ve İngilizce

Official Language: Turkish and English

E-posta: olgusosyoloji@samsun.edu.tr

e-Mail: olgusosyoloji@samsun.edu.tr

Site: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/olgusos>

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/olgusos>

Telefon: +90 (362) 313 0055 / 1546

Telephone: +90 (362) 313 0055 / 1546

Yazılarda ifade edilen görüş ve düşünceler yazarlarının kişisel görüşleri olup derginin ve bağlı bulunduğu kurumu görüşlerini yansıtmaz.

The opinions and views expressed in the papers published in the journal are only those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the journal and its publisher.

OLGU Sosyoloji Dergisi, sosyolojik araştırmaları merkeze alan ve hem Türk sosyolojisine hem de dünya sosyolojisine akademik katkı sunmayı amaçlayan yılda iki kez (Haziran ve Aralık) yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

The OLGU is an international peer-reviewed journal that focuses on sociological research and is published twice a year (June and December) aiming to make academic contributions to the field of sociology in both Turkey and the world.

OLGU Sosyoloji Dergisi; yazarlar, hakemler, editör kurulu üyeleri, yayın kurulu üyeleri ve danışma/bilim kurulu üyeleri arasında herhangi bir ayrımcılık yapmadan coğrafi, ideolojik ve kültürel farklılığa imkân tanıyan bir dergidir.

The OLGU is a journal that allows geographical, ideological and cultural differences without any discrimination against authors, referees, editorial board members and advisory/scientific board members.

OLGU Sosyoloji Dergisi'nde sosyolojiyi merkeze alan teorik ve uygulamalı (nitel, nicel ve karma) araştırmalar yer almaktadır. Bunun yanı sıra OLGU Sosyoloji Dergisi, sosyoloji yazınında yer alan kitapların kritikleri ve makalelerin çevirilerine de yer vermektedir.

The OLGU contains theoretical and applied (qualitative, quantitative and mixed) researches centered on sociology. In addition, OLGU also includes book reviews in sociology as well as translations of articles published in other languages originally.

OLGU Sosyoloji Dergisi, gönderilen aday makalelerin değerlendirmesi, dizgisi ve yayımlanması için hiçbir şekilde ücret talep etmemektedir. Yayımlanan makaleler için yazarlara bir telif ödenmemektedir. Yayımlanan makalelerin telif hakkı OLGU Sosyoloji Dergisi'ne aittir.

The OLGU Journal of Sociology does not charge any fees for the evaluation, string and publication of the submitted candidate articles. No royalties are paid to the authors for the published articles. The copyright of the published articles belongs to OLGU sociology journal.

OLGU Sosyoloji Dergisi açık veri ve açık bilim politikasını benimseyen ücretsiz elektronik bir dergidir.

The OLGU Journal of Sociology is a free electronic journal that adopts an open access policy.

OLGU Sosyoloji Dergisi'ne gönderilen aday makaleler, çift taraflı kör hakemlik sistemi uygulanarak salt çoğunluk esas alınmak suretiyle en az iki hakemin görüşleri doğrultusunda ve alan editörleri tarafından ayrıntılı raporlar ve değerlendirme formlarıyla ortalama 120 gün içerisinde kabul veya reddedilmektedir. Editör ve alan editörleri ön kontrol aşamasında şablona, kurallara veya kapsama uymayan makaleleri reddetme yetkisine sahiptir. Kabul edilmiş makalelerin yayımlanması veya hangi sayıda yer alacağı tümüyle editör ve yayın kurulunun yetkisindedir.

Articles submitted to the OLGU Journal of Sociology are evaluated within an average of 120 days in accordance with the opinions of at least two referees and with detailed reports and evaluation forms by the field editors based on the absolute majority by applying a double-sided blind refereeing system. Editors and field editors have the authority to reject articles that do not comply with the template, rules or scope before the article is sent to referees. It is entirely the authority of the editor and the editorial board to publish the accepted articles or to which number they will be included.

Sahibi - Owner

Samsun Üniversitesi adına
On behalf of Samsun University
Prof. Dr. Kenan ÇAĞAN
Samsun Üniversitesi-Samsun/TÜRKİYE

Baş Editör – Editor in Chief

Doç. Dr. Ahmet GÖKÇEN
Samsun Üniversitesi-Samsun/TÜRKİYE

Alan Editörleri – Field Editors

Teorik Çalışmalar Editörü –

Theoretical Studies Editor

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TAN
Siirt Üniversitesi – Siirt/TÜRKİYE

Nitel Çalışmalar Editörü

Qualitative Studies Editor

Doç. Dr. Mahmut KAYA
Harran Üniversitesi – Şanlıurfa/TÜRKİYE

Nicel Çalışmalar Editörü

Quantitative Studies Editor

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet FIRAT
Fırat Üniversitesi- Elazığ/TÜRKİYE

Karma Yöntemler Editörü

Mixed Method Editors

Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI
Bitlis Eren Üniversitesi – Bitlis/TÜRKİYE

Çeviri Editörü – Translation Editor

Doç. Dr. Adem İNCE
Samsun Üniversitesi-Samsun/TÜRKİYE

Kitap Kritik Editörü

Book Reviews Editor

Dr. Faruk TURGUT
Selçuk Üniversitesi

Türkçe Dil Editörü

Turkish Language Editor

Arş. Gör. Rukiye GEÇER
Samsun Üniversitesi-Samsun/TÜRKİYE

İngilizce Dil Editörü

English Language Editor

Doç. Dr. Adem İNCE
Samsun Üniversitesi-Samsun/TÜRKİYE

Dizgi - String

Arş. Gör. Vefa Can KAYA
Samsun Üniversitesi-Samsun/TÜRKİYE

Sekreteryaya - Secreteriat

Arş. Gör. Rukiye GEÇER
Samsun Üniversitesi-Samsun/TÜRKİYE

Yayın Kurulu – Editorial Board

Prof. Dr. Bianca FREIRE-MEDEIROS | University of Sao Paulo– Sao Paulo/BRASIL
Prof. Dr. Faouzi BENDRIDI | University of Souk Ahras – Souk Ahras/ALGERIA
Prof. Dr. Paul BAGGULEY | University of Leeds – Leeds/UK
Doç. Dr. Annula LINDERS | University of Cincinnati– Cincinnati/ABD
Doç. Dr. İlyas SUCU | Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Samsun/TÜRKİYE
Doç. Dr. Müşerref YARDIM | Necmettin Erbakan Üniversitesi – Konya/TÜRKİYE
Doç. Dr. Sıtkı KARADENİZ | Mardin Artuklu Üniversitesi – Mardin/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Figen KANBİR | Siirt Üniversitesi – Siirt/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar YEŞİLYURT | Samsun Üniversitesi – Samsun/TÜRKİYE
Dr. Tuba DUMAN | Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi – Ankara/TÜRKİYE

Danışma Kurulu – Advisory Board

Prof. Dr. Adel BEL KAHLA | University of Tunis – Tunis/TUNISIA
Prof. Dr. Ahmet UYSAL | İstanbul Üniversitesi – İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Dr. Alev ERKİLET | İbn-i Haldun Üniversitesi – İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Dr. Bessiere CELINE | Universite Paris Dauphine– Paris/FRANCE
Prof. Dr. Bianca FREIRE-MEDEIROS | University of Sao Paulo– Sao Paulo/BRASIL
Prof. Dr. Biray KOLLUOĞLU | Boğaziçi Üniversitesi – İstanbul/TÜRKİYE
Prof. Dr. Faouzi BENDRIDI | University of Souk Ahras – Souk Ahras/ALGERIA
Prof. Dr. Meltem KARADAĞ | Gaziantep Üniversitesi – Gaziantep/TÜRKİYE
Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN | Sakarya Üniversitesi – Sakarya/TÜRKİYE
Prof. Dr. Niaz MUHAMMED | University of Peshawar – Peshawar/PAKİSTAN
Prof. Dr. Nuray KARACA | Atatürk Üniversitesi – Erzurum/TÜRKİYE
Prof. Dr. Paul BAGGULEY | University of Leeds – Leeds/UK
Prof. Dr. Ramazan YELKEN | Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi – Ankara-TÜRKİYE
Prof. Dr. Serkan GÜZEL | Pamukkale Üniversitesi – Denizli/TÜRKİYE
Prof. Dr. Susran E. EROĞLU | Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi – Osmaniye/TÜRKİYE
Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL | Sakarya Üniversitesi – Sakarya/TÜRKİYE
Doç. Dr. Annula LINDERS | University of Cincinnati– Cincinnati/ABD
Doç. Dr. Ayşegül DEMİR | Sinop Üniversitesi – Sinop/TÜRKİYE
Doç. Dr. Celal İNCE | Bitlis Eren Üniversitesi – Bitlis/TÜRKİYE
Doç. Dr. Duygu ALPTEKİN | Manisa Celal Bayar Üniversitesi – Manisa/TÜRKİYE
Doç. Dr. Ejder ULUTAŞ | Muş Alparslan Üniversitesi – Muş/TÜRKİYE
Doç. Dr. Kerem ÖZBEY | Artvin Çoruh Üniversitesi – Artvin/TÜRKİYE
Doç. Dr. Özgür KIRAN | Samsun Üniversitesi – Samsun/TÜRKİYE
Doç. Dr. Özlem HILUÇ KÜÇÜKCAN | Marmara Üniversitesi – İstanbul/TÜRKİYE
Doç. Dr. Recep YILDIZ | Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi – Balıkesir/TÜRKİYE
Doç. Dr. Reşat AÇIKGÖZ | Selçuk Üniversitesi – Konya/TÜRKİYE
Doç. Dr. Suna TEKEL | İnönü Üniversitesi – Malatya/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Aykut SİĞİN | Aksaray Üniversitesi – Aksaray/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Emrah BAŞARAN | İzmir Katip Çelebi Üniversitesi – İzmir/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Esra IŞIK | Dumlupınar Üniversitesi – Kütahya/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇAKIR | Yozgat Bozok Üniversitesi – Yozgat/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi İlknur EKİZ ATAŞER | KTO Karatay Üniversitesi – Konya/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Leyla AYDEMİR | Karadeniz Teknik Üniversitesi – Trabzon/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Murat ÖZKUL | Uludağ Üniversitesi – Bursa/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Oya ERYİĞİT GÜNLER | K. Mehmetbey Üniversitesi – Karaman/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Rukiye SATILMIŞ | Muş Alparslan Üniversitesi – Muş/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Yelda SEVİM | Fırat Üniversitesi – Elazığ/TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KURNAZ | Karabük Üniversitesi – Karabük/TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makalesi / Research Article

1	Ruhi Can Alkın	The Effect of Geographic And Historical Ties in The Routes of International Student Mobility: An Assessment on Selected Regions <i>Uluslararası Öğrenci Hareketliliği Rotalarında Coğrafi ve Tarihsel Bağların Etkisi: Seçili Bölgeler Üzerine Bir Değerlendirme</i>	1
2	Emre Dumlu	Sanayi Sektöründe Kadın İş Görenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Emeğin Değeri: Konya Örneği <i>Female Employers Encounter in The Industrial Sector Problems and The Value of Labor: The Case of Konya</i>	11
3	Nur Özdemir Bahar Akpınar	Kültürel Emperyalizm ve 'Yeni Medya': Türk Toplumunda Kore Kültürü Örneği <i>Cultural Imperialism and 'New Media': The Example of Korean Culture in Turkish Society</i>	20
4	Havva Nur Keleş	Sosyal Bir Problem Olarak Çevre Sorunu: Alman Yeşiller Hareketi <i>The Environmental Problem as A Social Problem: The German Greens Movement</i>	27

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

1	Merve Sultan Akçakaya	Küçük Güzeldir: Önceliği İnsana Veren Bir Ekonomi Anlayışı <i>Small is Beautiful: A Study of Economics as if People Mattered</i>	37
2	Yunus Vehbi Karaman	Bir Tocqueville Monografisi: "Alexis De Tocqueville: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür" <i>A Tocqueville Monograph: "Alexis De Tocqueville: A Thinker Against the Contradictions of the Modern Age"</i>	41

Yazar Bilgileri
Author(s)

Dr. Öğr. Üyesi
Ruhi Can Alkın
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Sosyoloji Bölümü
ruhicanalkin@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8608-4043

Öz

Uluslararası öğrenci hareketliliği, küreselleşmenin sonuçlarından biridir. Tıpkı işgücünün, malların ve finansın dolaşımı gibi, öğrenciler de yükseköğrenim için yurt dışına seyahat etmektedir. Bu süreç genellikle ABD’de ve İngiltere, Fransa ve Almanya gibi bazı Batı Avrupa ülkelerinde kaynak bulan Batılı yöntemlere atfedilir. Bu ülkeler tarafından yürütülen politikalar ve uygulamalar, ana akım küresel öğrenci hareketliliğini temsil etmekte ve Batılılaşmış bir uluslararasılaşma sürecini ortaya koymaktadır. Öte yandan, bu küresel süreç içinde, standartlaştırılmış Batılı süreçlerin dışında özgün yönler sergileyen, Batı dışı bölge ve ülkeler tarafından takip edilen ve literatürde ihmal edilmiş politika ve uygulamalar da bulunmaktadır. Bu çalışmada, uluslararası öğrenci hareketliliğinin tarihi, bölgesel ve kültürel arka planı uluslararası öğrenciler için itme ve çekme faktörleri olarak ele almamıza izin veren bu ihmal edilmiş yönü incelenmiştir. Bu bakış açısını desteklemek için Latin Amerika, Asya-Pasifik ve Türkiye’deki uluslararası öğrenci hareketliliği ve uluslararasılaşma politikaları ele alınmıştır. Bu çalışmada uluslararası öğrenci profilleri ve seçilen bölgelerin ulusötesi bölgesel uygulamaları tartışmaya açılmıştır.

Abstract

International student mobility is one of the consequences of globalization. Just like the circulation of labour, goods and finance, students travel abroad to get higher education. This process is generally attributed to Western methods sourced in the US and some of the Western European countries such as the UK, France and Germany. Policies and implementations maintained by these countries represent the mainstream global student mobility and illustrate Westernized way of internationalization. On the other hand, within this global process, there are also neglected policies and implementations followed by non-Western regions and countries, which demonstrate unique aspects other than standardized Western processes. In this paper, this neglected side of international student mobility that let us to consider historical, regional and cultural background as push and pull factors for international students has been examined. In order to support this perspective, international student mobility and internationalization policies in Latin America, Asia-Pacific and Turkey were dealt with. In this investigation, international student profiles and transnational regional implementations of selected regions were incorporated into discussion.

Makale Tarihleri
History of Article

Geliş Tarihi /Received
07.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted
20.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Globalization / Küreselleşme
International Students / Uluslararası öğrenciler
Mobility / Hareketlilik
Regionalization / Bölgeselleşme

Makale Beyanı

Bu çalışma 2020 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne kabul edilen *Tarihsel Kopuş ve Süreklilik Bağlamında Türkiye’de Devlet ve Sivil Toplumun Uluslararası Öğrenci Politikası* başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Alkın, R. C. (2022). The Effect of Geographic and Historical Ties in the Routes of International Student Mobility: An Assessment on Selected Regions. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), pp. 1-10.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

1. Introduction

Globalization process has been effecting many areas and sectors in today's world. Education, specifically tertiary education, is one of the platforms where the globalization makes itself visible and active. Like the circulation of finance, labour and goods, students who continue their education out of their home countries contribute to globalization and they represent a new type of migration by being incorporated in the universities abroad.

Internationalization of higher education through student mobility is initially rooted in the implementations of some of the Western countries such as the US and UK. Dominant character of this process is based heavily on the expectations of information society and global marketplace. In this respect, global student mobility might be read as a sub-dimension of neo-liberal socioeconomic and educational system of global world.

When looking at mainstream theories and arguments, the scenario for international student mobility lets us to observe the diffusion of Western values, pedagogical tools, curricula, campus formations, etc. On the other hand, the design of an "international student" consists of competitive, skill-based, ambitious, and market-oriented features during and after his/her education abroad. In addition, due to the "global mission" they (are) burden(ed), these students are supposed to contribute to global economies by benefitting from the advantages of Western education and its outputs. That is why, the major routes for these students appear as "from the East to the West" or "from the South to the North". According to the rationale and consequences of these one-directional routes in the social scientific literature, countries in the West and North recruit the students of the East and South.

While such a flow in favour of Western and Northern countries reflect the reality to a large extent, new routes and pull factors for international students, which are directed and released by non-Western and non-Northern countries, become much more visible day by day. Besides keeping the background of Western-oriented education and market contexts, countries that might be called "new actors" in global student mobility demonstrate unique and regional outputs. Recent developments in the World such as the collapse of Soviet Union, economic and cultural initiations of some specific Asian countries, regional developments in Latin America, etc. are some of the reasons behind the emergent internationalization phenomenon that covers student mobility. In addition to this, regionalization perspective can also be applied to international student reality of Western countries, which have formed mainstream perspective and routes in this area.

In this article social, cultural, religious, geographical and historical reasons that form new routes in international education will be examined. In relation to this, article also claims that old and major actors of student mobility, which were mentioned above, keep the regional reflexes in addition to mainstream globalization discourse and implementations. In order to support this assertion and clarify the theoretical and practical sides of alternative routes in international student mobility, some of the both Western and non-Western countries and regions will be analysed in terms of some criteria: Inbound international student profile of these counties/regions, student exchange and/or other academic programs and agreements between neighbouring countries/regions, expectations of nation-states from the students of neighbouring countries/regions. By taking these criteria into consideration, reflections that would be evaluated as regionalization in international higher education in Latin America, Asia Pacific and Turkey, the countries and regions located on the different parts of the globe, will be searched for. In this way, an alternative perspective and theoretical background, which is based on geographic and historical ties among sending and receiving countries for international students, beside Western-oriented process would be highlighted in specific to internationalization of higher education.

2. A Short Overview on International Student Mobility in Global World

Although international student mobility can be traced back in earlier times in history, dynamics of today's international education are mostly generated by the globalization process, which started to make itself visible and attractive in the second half of 20th century. As in the circulation of goods, labour and finance, circulation of people around the world can also be represented by international student mobility (Cabrera and Renard, 2014, p. 11). Especially, after WW2, such a mobility became an area where the Soviet and Western block compete each other (Tsvetkova, 2008). Besides being a competition area, it can be said that global information society appears as one of the other important rationales behind rapidly increasing international student mobility in the world. The need for academic and technical information, using this in appropriate circumstances push and lead students and families to be interested more in international education in favour of self-improvement and making a good career in global business sector (Lerch and Buckner, 2018). On the other hand, considering international students as the potential soft power and public diplomacy means (Pritchard, 2010) by the nation states over the other countries makes this population crucial. Scholarships provided by nation states for the students of other (in many cases, "target") countries, which aim to culturally and educationally advertise the country and provide thankfulness by funded students to the country, have been much more visible and available today.

When looking at the main routes of students' flow between the countries and regions, the dominance of Western countries as the "playmaker" can be observed. This situation is rooted on some of the historical facts of modernity and the place of Western world on this situation. First, institutionalization of education in social life as a new professional area has started in Western world in modern period (Larsen, 2016, p. 79). Especially, formation of universities, where the subject of international students is mainly discussed in, and depicting tertiary education as a "must" for a person coincides with the modern university systems in Europe. That is why, the main route of international students is based

heavily on from the East to the West. Due to this fact that has been lasting for many decades, The US, UK, Canada, Germany and France as Western countries constitute the “big five”, which characterizes the main target countries for international students (Kell and Vogl, 2012).

Universities in the “big five” provide a frame for internationalization practices in all levels. Implementations, rules and policies before and after the arrival of international students, making campuses more international, maintaining international collaborations, employing international academic staff, giving importance to international offices, giving some priorities to and providing special facilities for international students, keeping in touch with alumni international students, etc. are some of the main reasons that make these countries play maker. The reasons mentioned above and the place of the countries in modern world characterize the main “pull factors”, which theoretically emphasize the advantages of target countries in terms of international student mobility. Among this factors are the quality and capacity of tertiary education, facilities provided for international students, life quality and safety in that country, job opportunities after graduation, etc. (Knight, 2012).

When looking at the international student policies and implementations of some of the non-Western countries, it can be observed that the big five is followed by them in many aspects including pull factors. This means that universities in non-Western countries make some arrangements that were mentioned above to recruit more international students, and more generally, to survive in information society and take the position in global tertiary education market (Becker, 2010, p. 4).

In conclusion, it can be asserted that the formation of international education exists in line with historical and contemporary implementations of Western countries. Dominant character of internationalization and international student mobility brings us to the reflections from Western universities. Majority of such an educational “culture” (de Wit, 1999) also forms the literature of internationalization in higher education in global world. For that reason, academic texts on the internationalization and international students tend to discuss this issue around the Western-oriented patterns for both Western and non-Western countries.

On the other hand, while approving this majority of Western tertiary education and the route of international student mobility in favour of West, there are also some emerging routes and policies regarding internationalization in higher education in non-Western countries, which are less discussed in social scientific literature and overshadowed by Western paradigm.

3. Proximity, Culture and Language: Re-Considering Historical and Geographical Ties as Pull Factors

3

As in the other social, cultural, economic, etc. outputs in the social sciences, the subject of international student mobility and policies are generally dominated by the theories and arguments of Western paradigm handled in previous part. Global flow-speak (Bude and Dürschmidt, 2010), one of the main triggers of this situation, makes itself visible on international students, too. However, both the reality inferred from the statistical data and some academic works might let us questioning the dominant social scientific insight on international student mobility and policy in favour of West(ern countries) and finding some of the unique features of this area occurred in non-Western countries.

Despite following the global “template” of big five in international higher education implementations, it can be observed that regional pull (and push) factors start to become more visible in international student mobility. These factors let us to question mainstream theories about and routes of international higher education recommended and applied by Western countries. In theoretical base, new routes demonstrate that one-sided mobility of internationalization from East to West could no more explain social, cultural and educational background of the policies inside East. On the other hand, practical reflections of these routes differ from Western-oriented international higher education.

As a neglected side of this subject, alternative routes might be traced on the international student profile of non-Western countries. The reality of pull factors composed of geographical, cultural, religious and language proximity (Cubillo, Sanchez and Cervino, 2006, p. 102). Fieldworks on this area approve that decision-making process of an international student in terms of selecting a target country is also affected by these factors. For instance, besides the reputation of a university, quality of education, job opportunities after graduation; a student also considers the distance between his own country and the target country for higher education abroad. Language proximity is another dimension. For another example, in order not to struggle for learning a new language, students may opt to get tertiary education in a foreign country where his/her mother tongue is spoken (Ahmad, Buchanan and Ahmad, 2016, p. 1098). Sometimes, religious background of target country may play a crucial role for international students. As it will be seen on the sub-section below, Muslim-based countries are likely to host Muslim students from different countries. This side is about the pull factors maintained by public authorities and university managements. In addition to this, (Islamic) religious background serves as a bridge for a Muslim international student to go to another Muslim-based country as a pull factor (Hailat et al., 2021). We may also mention cultural and/or ethnic background in relation to pull factors determined by religion. By being also fed by language proximity, ethnic background of a student might serve as a pull factor to the countries that share the same ethnic majority with the prospective student. In other words, ethnic origin of an individual pushes him/her to go another country where the similar ethnic groups are dominant. For example, majority of international students in Turkey coming from Turkic countries approves this pull factors in international education.

In addition to individual initiations, perceptions and practices in the face of religion, culture, history and language, policies of nation states on their regional circle become important to recruit international students. Independently of the quality of higher education inside, political and cultural popularity of a country on its region may play a crucial role in terms of “pulling” international students from closer countries (Sidhu et al., 2021). Of course, economic, academic and educational initiations of target country effect the choices of prospective international students to opt them; however, rapid development of a country in regional league or milieu may direct students more to get education in this country. Such a relation or selection can also be read as the success of target country in soft power and public diplomacy (Amirbek and Ydyrys, 2014), which are also noticed (and actually rooted) in the policy making processes of Western countries. In information society, it seems that some of the nation states are aware of the importance of education in establishing bonds and keeping the national interests over the other countries through international students and tertiary education.

Lastly, in order to explore the influence of historical ties for both states and individuals as pull factors, colonial past of a country and colonial relationships among countries in the past may also be incorporated in discussion. It is a widely-accepted reality and result in the internationalization of higher education that the students of a colonized country tend to go to former colonizing country due to political and historical reasons while colonizing countries also attempt to recruit students from their former colonies (Walker, 2014, p. 329).

We may conclude that internationalization of higher education in the world demonstrate more than Westernization and purely educational quality and purposes. Although Western countries also make effort on this neglected dimensions in mainstream social scientific literature, alternative routes essentially approve the increasing and on-going role of non-Western countries. That is why, internationalization in higher education also has long been identified as “regionalization” (Knight, 2008). Among the main rationales and practices of regionalization are, as emphasized and shortly explained in this part, the proximity about geographical location, language, culture, religion and relationships in the past. In the next part, this assertion and alternative theoretical background based on pull factors of recruiting countries have been analysed by highlighting the international student policies, implementations and main profiles in selected regions and countries.

4. Examining Selected Regions and Countries

In order to understand the role of regionalization fed by geographic and historical ties in a more concrete way, some of the selected regions and countries will be analysed in the face of the majority of their international student profile, policies implemented by them that would let us to discover regionalization in higher education, and international collaborations in tertiary education, which would support the regional outputs. When configuring this part, mainly, target countries that might be identified as “new players” in international education beside “big five” have been selected from different parts of the globe. By doing this, it was proposed to shed light on the validity of assumed regionalization in a wider context. To succeed this, in this part, statistical data will be benefited as well as theoretical discussions and findings in social scientific literature.

4.1. Latin America

As the first investigation area of this paper, Latin America region has been selected to search for the place of history, geography and culture in international student mobility and internationalization policies. Especially, colonial past of the continent and the effect of Spanish and Portuguese languages are the main points where the discussions on regionalism in international education are held.

As the other non-Western countries and regions, Latin American governments and universities basically follow the implementations and goals of big five in internationalization. For Uribe-Roldan (2014, p. 203), these policies and their reflections in academic world are transferred from the main actors of internationalization in West and North by Latin American bureaucrats and university managements. In addition to transfer process mentioned above, nation-state formations in the 21st century in Latin American continent plays a crucial role in international student mobility. Most of the independent nations follow national/local policies in higher education to keep up with global information society (Schwartzman, 1993, p. 9).

To observe the regional side of international higher education in Latin America, collaborations in both inner circle of the continent and relationships with two main colonial countries, Spain and Portugal, can be mentioned. It should be stated that these collaborations are not limited to educational policies and implementations; however, higher education and internationalization process are definitely included in this regional initiations. For example, the platform of Southern Common Market, known as MERCOSUR, between some of the Latin American countries provide empirical frame and data about the issue. Brazil, Argentina, Bolivia, Chile, Suriname, Ecuador, Peru, Paraguay, Venezuela and Uruguay are the countries of MERCOSUR and thanks to the idea and practice of “common market”, educational policies and implementations, especially in higher education level, are mutually supported by the subjected countries (Theiler, 2005, s. 80). Specifically, SEM (Education Sector of Mercosur) serves directly to international student mobility of Latinos and increase the institutional capacity of the universities inside Latin America (Perrotta, 2016, p. 200). Lastly, the platform MERCOSUR also supports and encourages collaborations among Latin America and European Union.

According to European Commission (2020) report, educational corporations among these two regions are detailed in favour of the mobility.

Common usage of Spanish and Portuguese languages in this region seems as an advantage for students from different countries in region. This opportunity reflects on the international student profiles of the countries. In relation to this, Latina region provides students around the world with the opportunity of learning and developing Spanish language. especially from the North America, to learn Spanish language (Gacel-Avila, 2007, p. 403).

Community of Portuguese Language Countries (CPLP) is another transnational organization rooted in Latin America. As can be guessed, this platform mainly deals with the relations of Latin American countries with Portugal and countries speaking Portuguese inside the region (Sanchez, 2014). Since 1996, this platform welcomes educational collaborations between Latin American countries and also Portugal as well as collaborations on health, technology and industry (Herpolsheimer, 2015, p. 21).

Like Portugal, Spain also maintains cultural, economic and educational relations with Latin American countries as one of the former colonizing powers on the region. Before examining Spain's ongoing relations with this region, steps taken by this country to internationalize the higher education sector could shortly be investigated. For example, Spain proposes to recruit more European students to Spanish universities in order to keep up with global information society and strengthen its European identity (Levatino et al., 2018, p. 369). Some of the other related implementations and policies can also be observed on Spanish higher education sector. On the other hand, in relation to the main problem of this article, Spanish governments involve in Latin American higher education market by recruiting Hispanic students in Spanish universities. Ibero- American Program of Science and Technology for Development (CYTED) is one of the platforms that Spain takes highly active role by providing scholarships for Hispanic students, maintaining mutual academic and technological projects with the universities in Latin America since 1984 (Soler, 2014).

Intergovernmental agreements, collaborations, policymaking processes and other initiations that approves the regional, historical and cultural relations between Portugal, Spain and Latin America finds a reflection area on the main international student profiles and statistics in these countries. Before student exchange rates and numbers inside Latin American countries, international student profiles of Portugal and Spain can shortly be visited. According to up-to-date data retrieved from UNESCO Global Flow of Tertiary-Level Students, Portugal hosts over 35.000 international students and approximately 16.000 Brazilian students dominate this profile (UNESCO Institute for Statistics, 2022). Cape Verde and Angola, the former colonies of Portugal in Africa, takes the second and third place on the stage. Although Cape Verde and Angola are not located in Latin America, by taking the second and third place in international student profile of Portuguese universities, they also approve the traces of colonial past in international student mobility.

The ratio and numbers of international students in Spain also approves the relationship and consequences put for Portugal above. Perhaps, as one of the consequences of Europeanization initiations of Spain, France takes the first stage in international student profile by over 9.000 French students registered at Spanish universities (UNESCO Institute for Statistics, 2022). After France, Ecuador and Colombia as the Latin American countries take the second and third stage by their 7.283 and 6.669 students respectively and other major sending countries in Spain are also followed by Mexico (3.143), Peru (2.705) and Chile (2423) (UNESCO Institute for Statistics, 2022). When looking at approximate total number of Latin American international students in Spanish, over 30.000 Hispanic students out of total 77.000 international students are registered at Spanish universities (UNESCO Institute for Statistics, 2022).

International student profile of Portugal and Spain was investigated in order to show the majority of the Latin American region in these countries. Such a picture approves the pull factors of former colonizer powers on colonized geographies and this would prove the place of history (and partly culture) in international student mobility. On the other hand, examining inter-Latin American international student mobility could provide the proof on the effect of history, regional proximity, language and culture in this area. For example, international student profile of Argentina, hosting over 116.000 international students in total, are dominated by Venezuelan (10.804), Chilean (6.606), Ecuadorian (5.554), Uruguayan (3.567), and Mexican (804) students (UNESCO Institute for Statistics, 2022). This means that 1 out of 4 international students in Argentina has the Latin American nationality. Similarly, Brazil, a Portuguese speaking country hosts 21.803 international students and this number is dominated by other Latin American countries as 1,729 students from Colombia, 1.472 from Peru, 1.331 from Paraguay, 1.131 from Bolivia, 610 from Venezuela and 1.057 from Argentina (UNESCO Institute for Statistics, 2022). This means that total number of the students coming from these countries in Brazil exceeds 10.000, so almost half of the international students in Brazil is sourced in Latin America. In addition to this data inside Hispanic geography, there are 1,785 Angolan students who represent the top position in international student profile of Brazil (UNESCO Institute for Statistics, 2022). When remembering that Angola is also a former colonized country of Portugal and speaks Portuguese language, the role of culture, history and language in international student mobility can be approved again.

As a result, data generated from the statistics and intergovernmental organizations and collaboration between Spain, Portugal and Latin America, also inner student mobility in this region could show us that historical, cultural and geographical proximity plays an important role in internationalization policies and student profiles of nation states.

4.2. Asia-Pacific

Nation states and universities in Asia-Pacific region are subjected to a new conceptualization in internationalization: Education Hub. According to Knight (2014, p. 30), education hubs refer to the transnational higher education activities of an even more globalized world and to “attract international students” to a country, region or city, “technology and innovation activities” or to “provide professional education” in a particular subject in terms of perspective and activities. By the globalizing initiations of nation states, Asia-Pacific becomes an attraction point for both investors and educational administrators in university and state level (Shin and Harman, 2009). Even, it is also discussed that Asia-Pacific becomes an alternative route for big five countries in West due to relatively cheaper tuition fees and life expenses at the universities in this region and countries (Kell and Vogl, 2012, p. 2).

Asia-Pacific’s internationalization process is also attributed to qualified migration policies followed by local governments. At this point, migration, higher education, business and cultural life are involved in professional base (Neubauer, 2012, p. 13). Arguments regarding higher education, economic development and migration handled so far characterizes the Western mainstream internationalization model in Asia-Pacific. However, this does not mean that regional and local expectations and policies are neglected by the governments in Asia-Pacific. As in other sectors, higher education in this region reflects geographical, historical and cultural background. In order to support this assertion, international student mobility profiles of some specific countries can be visited.

Malaysia is one of the countries that gives importance to internationalization in higher education. Especially, International Islamic University of Malaysia (IIUM) is famous with its international collaborations, international student profile and initiations international higher education quality. Malaysia as an education hub invests in both state and private sector to attract and recruit more international students every year. As a result of this investment, Malaysia hosts both international students and branch campuses of some of the Western countries inside its territorial border. Despite professional and global side that Malaysia adopts in higher education, we can observe regionalization and historical background in this process by shedding light on its main international student profile and branch campuses.

First of all, China, another Asia-Pacific country, is the main sending country with almost 12.000 international Chinese students to Malaysia out of 82.000 total international students in this country (UNESCO Institute for Statistics, 2022). China is followed by Indonesia, Bangladesh, Yemen, Nigeria, Pakistan and India by 8.440, 6.904, 5.680, 4.661, 4.649 and 2.810 students respectively (UNESCO Institute for Statistics, 2022). When considering that Malaysia can be identified an Islamic-based country, on this major profile, religion as a pull factor for international students can be revisited in addition to geographical proximity in Asia Pacific region. More than %50 of the international students in Malaysia is coming from either Islamic-based or Asia-Pacific countries (or both). This would approve cultural/religious factors and neighbouring effect in the country selection of internationally mobile students in the case of Malaysia, too.

On the other hand, Malaysia as a former British colony hosts many branch campuses of British universities. Among these universities are University of Reading, University of Southampton, University of Nottingham, Newcastle University (Education Malaysia, 2022). In addition to serve as education hub, Malaysia also seems to take the advantage of the historical relationship with the UK by hosting this country’s universities as branch campuses. This attempt can also be attributed to Malaysia’s initiations considering to be a part of Western higher education through a Western partner. We can say that sending academics and students to the UK or hosting British students and academics in branch campuses upon the agreements between both sides not only represents historical and cultural ties for Malaysia but also refers to Malaysia’s effort on being integrated into global student mobility process (Tham, 2013, p. 657).

Thailand as another country in Asia-Pacific can be examined in terms of international student profile. In Thailand, there are almost 26.000 international students and this number is majorly represented by other Asia-Pacific countries: 11.800 Chinese, 2.690 Myanmar, 1.550 Cambodian, 944 Laotian, 863 Vietnamese and 642 Nepalese students are registered at Thai universities (UNESCO Institute for Statistics, 2022). By this data, China as the major sending country in international student mobility, seems to take the top position on a neighbouring country, too. On the other hand, Thailand’s major international student profile is constructed by other Asia-Pacific countries such as Myanmar, Cambodia, Vietnam and Nepal. By this profile, it makes sense that studies on Thailand’s international student policy approves cultural proximity as one of the most important pull factor for international students (Bulmer, 2020, p. 105).

It can be concluded that international student policy and mobility also includes regionalization, historical ties and physical proximity in Asia-Pacific region like in Latin America. China as a major sending country contributes to this picture as both a regional and global actor.

4.3. Turkey

Being located on a geography where the Asian, European and African continents are connected by, Turkey’s internationalization process in finance, trade and education demonstrates complicated and rich aspects. In addition to economic globalization processes, Turkey’s initiations in internationalizing the education sector, specifically higher education area, in the recent decades are remarkable.

The first step taken by Turkey in international student flow coincides with the disintegration period of the Soviet Union in the beginning of the 1990’s. After Turkic countries gain their independence, Turkish government sent the delegates to these newly established countries to make some agreements and collaborations on economic and educational areas.

By the motivation of “ethnic” background, Turkey started a scholarship program known as Grand Student Project (Büyük Öğrenci Projesi) in 1992. By this project, which seems to be a local and regional international student mobility initiation, Turkish government aimed “to help meet the qualified manpower needs of the Turkic Republics and Turkish and Related Communities, to raise a Turkey-friendly young generation and to establish a permanent bridge of brotherhood and friendship with the Turkic World, to teach Turkish and to promote Turkish culture, to introduce the countries in the Turkic World. was put into practice in order to create a great umbrella by improving the relations between these countries” (Özoğlu, Gür and Coşkun, 2012, p. 58). In time, the scope of this project was expanded from Turkic countries, Kazakhstan, Azerbaijan, Kyrgyzstan, Uzbekistan and Turkmenistan, to many other countries in Caucasians, Balkans, the Middle East and North Africa. Until 2010, 32.000 international students were sponsored by Turkish government as scholarship students registered at Turkish universities (Özoğlu, Gür and Coşkun, 2012, p. 63).

By the establishment of Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB), Turkish state indirectly declared a more expanded international student policy and wanted to recruit international students from the other regions that Grand Student Project had attempted to bring (Alkın, 2020, p. 119). YTB’s major initiation to attract international students from different countries was the scholarship program, known as Türkiye Scholarships. This program covers transportation, tuition fee, accommodation, insurance and monthly scholarship for selected students (Türkiye Scholarships, 2022). From the beginning of this program to 2020, over 40.000 international students were funded by YTB under Türkiye Scholarships program (Alkın, 2020, p. 133).

In addition to the initiation of state and scholarship policy, civil society organizations have been involved in international student mobility processes in Turkey. Federation of International Student Associations, known as UDEF, majorly represents the civil side of international students in Turkey. From the arrival of an international student to his/her graduation (and even after graduation and going back home country), this federation and related associations in Turkish cities serve as volunteer consultancy to the young people in education, culture and social aid (UDEF, 2022).

Although both the state and civil area focus on such a global process and are open for the students from any country and region, policy making process, implementations, international student profile and the expectations of the students in Turkey lead us to think about the regionalization, historical ties and geographical proximity in the international student mobility and existence in a country. This assertion would be supported by “major international student profile” and “discourse of the policymakers in both state and civil society”.

According to data generated by Information Management System of Turkish Higher Education Council, known as YÖK, there were 224.048 international students registered at Turkish universities in 2020-2021 academic year (YÖK, 2022). This total number is mostly filled by Turkey’s neighbouring countries and some of the countries that Turkey keeps ongoing cultural and economic relations with. On the top of the list, there are almost 30.000 Syrian international students and this country is followed by Azerbaijan (19.383), Turkmenistan (17.571), Iraq (7.608), Iran (7.154), Afghanistan (6.854), Germany (4.378), Somalia (3.764), Yemen (3.076) and Bulgaria (3.010) (UNESCO Institute for Statistics, 2022). Major distribution of international students in Turkey by these specific countries gives us a chance to re-visit the importance of regionalization, historical aspects and geographical proximity in the process of internationalization of higher education. The place of Syrian students can be read as a result of millions of refugees migrated to Turkey after the conflict and war in Syria since 2011. On the other hand, the place of Azerbaijani and Turkmen students can be explained with ethnic background, language and geographical proximity. Iraq and Iran might show the regional effect on the country selection of international students while Afghanistan, Somalia and Yemen demonstrate the ongoing regional collaboration between Turkey and these countries.

Despite the global internationalization initiations followed by YÖK and YTB, distribution of countries sending their students to Turkey approves the regionalization in higher education. In addition to numbers and countries, Turkey also appreciates recruiting students from the geographies where it had or have been keeping historical ties. In his doctoral thesis based on a qualitative research maintained with policy makers of international student process in Turkey, Alkın (2020, p. 298) emphasizes this appreciation and approach to international students and their countries by both the state and civil society as follows:

“The facts/perceptions of history and geography gain dominance in the evaluations that shape the international student policy of the state and civil sphere in Turkey. Turkey, with the patronage position it imposes on itself, puts the process of representation, ownership and sending to its country towards international students at the base of its policy (...) In other words, the transcendence channelled to “oppressed geographies” results in donorship as a result of the perception of patronage, and this donation is the neo-Norm of the Global North. It follows a course that is the exact opposite of liberal donor policies”.

It can be concluded that mutual actions and their reflections between Turkey and the countries that constitute its major international student profile strongly approves the regionalization of international higher education and the importance of geographical, historical and cultural/religious factors as push and pull factors.

5. Conclusion

Globalization and internationalization of higher education has long been discussed within the social sciences. The starting point of this issue is about the dominance of Western ideals, practices and policies spread all over the globe. The US and some of the Western European countries, according to this view, determines the “terms and conditions” of global student mobility. In addition, this perspective emphasizes push and pull factors that lead a student to study abroad within the frame of “from the East to West”. “Global marketplace” of the mobile students is generally perceived inside Western.

Although such a perspective could partly explain the internationalization and international student policies of too many countries around the world, recent developments in global world and new actors in the process of internationalization let us to consider new paradigms in this area. This paper, in this respect, was an attempt to highlight and remind alternative readings on international student mobility other than mainstream global flow discourse from the East to the West. In order to support this manner, regionalization, historical ties between countries and geographical proximity have been handled in specific to Latin America, Asia-Pacific and Turkey. In this investigation, subjected country and regions were searched in terms of their international student profiles and the discourse, attempts and policies. Each case approved that international student mobility cannot be restricted to global standards determined by Western countries and educational institutions. There is also regional side behind push and pull factors encourage students to get tertiary-level education abroad.

To compare three regions/countries, some of the unique and similar perspectives can be observed. Similarity, for the first attempt, can be set up by highlighting the effect of historical and geographical background of each region/country. In addition, international student profiles of these regions/countries support the general position of this article, which is highly related to the background mentioned above. On the other hand, when Latin America displays new initiations in international student mobility through professionalization and standardization, Asia Pacific seems to take the advantage of Western-oriented internationalization. Turkey, at this point, demonstrates more unique way in this process by referring political and cultural closeness with the countries where the students intensively coming from (to Turkey). All in all, history, culture and geography stands as the most powerful pull factors for these selected sample in this article despite global background of international student mobility.

It is foreseen that international student mobility will continue in global world and this would lead us to consider new actors, geographies and understandings that shape the global student mobility by regional consideration. This paper was an attempt to catch a current phenomenon regarding the subjected area.

8

References

- Ahmad, S. Z., Buchanan, F. R. and Ahmad, N. (2016). Examination of students' selection criteria for international education. *International Journal of Educational Management*, 30(6), 1088-1103.
- Alkın, R. C. (2020). Tarihsel kopuş ve süreklilik bağlamında Türkiye’de devlet ve sivil toplumun uluslararası öğrenci politikası. (Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya).
- Amirbek A. and Ydyrys, K. (2014). Education and soft power: Analysis as an instrument of foreign policy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 143, 514-516.
- Becker, R. (2010). International branch campuses: new trends and directions. *International Higher Education*, 58, 3-5.
- Bude, H. and Dürrschmidt, J. (2010). What’s wrong with globalization?: Contra ‘flow speak’ – towards an existential turn in the theory of globalization. *European Journal of Social Theory*, 13(4), 481-500.
- Bulmer, J. (2020). What motivates international students for higher education: Insight from an international college in Thailand. U. Gaulee, S. Sharma ve K Bista (Ed.), *Rethinking education across borders* (pp. 103-112) içinde. New York: Springer.
- Cabrera, A. and Le Renard, C. (2014). Internationalization, higher education, and competitiveness. E. Ullberg (Ed.), *New perspectives on internationalization and competitiveness - Integrating economics, innovation and higher education* (s. 11-16) içinde. London: Springer.
- Cubillo, J. M., Sanchez, J. and Cervino, J. (2006). International students' decision-making process. *International Journal of Educational Management*, 20(2), 101-115.
- de Wit, H. (1999). Changing rationales for the internationalization of higher education. *International Higher Education*, 15. Doi: <https://doi.org/10.6017/ihe.1999.15.6477>.
- Education Malaysia (2022). Malaysia higher education in brief. <https://educationmalaysia.gov.my/malaysia-higher-education-in-brief/> (Son erişim tarihi: 18.03.2022).
- European Commission (2020). Making trade policy. <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-andregions/regions/mercosur/> (Son erişim tarihi: 12.03.2022)

- Hailat, K. Q. et al. (2021). An investigation of the push–pull factors influencing student selection of higher education: The case of Arabian Gulf students in the UK. *Journal of Public Affairs, Academic Papers*. Doi: <https://doi.org/10.1002/pa.2657>.
- Herpolsheimer, J. (2014) Making the CPLP "work": Old and new dynamics in Lusophone cooperation. Paper presented at the Post-colonial legacies workshop, London, 21-22 October 2015.
- Kell, P. and Vogl, G. (2012). *International students in the Asia Pacific: Mobility, risks and global optimism*. New York: Springer.
- Knight, J. (2008). *Higher education in turmoil: The changing world of internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Knight, J. (2012). Student mobility and internationalization: trends and tribulations. *Research in Comparative and International Education*, 7(1), 20-33.
- Knight, J. (2014) International education hubs: Collabouration for competitiveness and sustainability. *New Directions for Higher Education*, 168, 83-96.
- Larsen, M. (2016). *Internationalization of higher education - An analysis through spatial, network, and mobility theories-*. New York: Palgrave MacMillan.
- Lerch, J. C. and Buckner, E. (2018). From education for peace to education in conflict changes in UNESCO discourse, 1945–2015. *Globalisation, Societies and Education*, 16(1), 27-48.
- Levatino et al. (2018). Opening or closing borders to international students? Convergent and divergent dynamics in France, Spain and the UK. *Globalization, Societies and Education*, 16(3), 366-380.
- Neubauer, D. E. (2012). Introduction: Giving dimension and direction to mobility and migration in Asian Pacific higher education. E. Neubauer ve K. Kuroda (Ed.), *Mobility and migration in Asian Pacific higher education* (s. 1-18) içinde. New York: Palgrave Macmillan.
- Perrotta, D. (2016). Mercosur's regional policies in higher education: the diffusion of accreditation and quality assurance policies. A. C. Bianculli and A. R. Hoffmann (Ed), *Regional organizations and social policy in Europe and Latin America: a space for social citizenship?* (s. 185-205) içinde. New York: Palgrave Macmillan.
- Pritchard, R. (2010). Re-entry trauma: Asian re-integration after study in the West. *Journal of Studies in International Education*, 15(1), 93-111.
- Sanchez, E. (2014). The community of Portuguese Language Speaking Countries: The role of language in a globalizing world. *Atlantic Future Scientific Paper*, 14, https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/project_papers/atlantic_future_papers/scientific_paper/the_community_of_portuguese_language_speaking_countries_the_role_of_language_in_a_globalizin_g_world (Son erişim tarihi: 28.03.2022)
- Schwartzman, S. (1993). Policies for higher education in Latin America: The context. *Higher Education*, 25, 9-20.
- Shin, J. C. and Harman, G. (2009). New challenges for higher education: global and Asia-Pacific perspectives, *Asia Pacific Education Review*, 10, 1-13.
- Sidhu, R. et al. (2021). International student mobilities in a contagion: (Im)mobilising higher education. *Geographical Research*, 59, 313-323.
- Soler, M. G. (2014). Intergovernmental Scientific Networks in Latin America: Supporting Broader Regional Relationships and Integration. *Science & Diplomacy*, 3 (4). Available online at. https://www.iai.int/admin/site/sites/default/files/uploads/intergovernmental_scientific_networks_in_latin_america_science__diplomacy.pdf (Son erişim tarihi: 10.03.2022).
- Tham, S. Y. (2013). Internationalizing higher education in Malaysia: Government policies and university's response. *Journal of Studies in International Education*, 17(5), 648-662.
- Theiler, J. C. (2005). Internationalization of higher education in Argentina. H. de Wit, I. C. Jaramillo, J. Gacel-Ávila and J. Knight (Ed.), *Higher education in Latin America: The international dimension* (s. 71-110). Washington: World Bank.
- Tsevetkova, N. (2008). International education during the Cold War: Soviet social transformation and American social reproduction. *Comparative Education Review*, 52(2), 199-217.
- Türkiye Scholarships (2022). Full time scholarships. Retrieved from: <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/fulltimeprograms> (Son erişim tarihi: 18.03.2022).
- UDEP (2022). About us. <https://www.udep.org.tr/en/sayfalar/hakimizda/> (Son erişim tarihi: 12.02.2022).

Uribe-Roldan, J. (2014). A view from Latin America: Two generations of reforms on higher education; towards a new decade of collaboration. C. A. Brown (Ed.), Globalization international education policy and local policy formation - Voices from the developing World (s. 201-214) içinde. London: Springer.

Walker, P. (2014). International student policies in UK higher education from colonialism to the coalition developments and consequences. *Journal of Studies in International Education*, 18(4), 325-344.

YÖK (2022). Uyuşma göre öğrenci sayıları. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Son erişim tarihi: 29 Mart 2022).

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

Yüksek Lisans Öğrencisi
Emre Dumlu
KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
emredml42@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9066-2611

Öz

Bu çalışmanın amacı sanayide çalışan kadınların, çalışmış oldukları iş yerlerinde cinsiyetten kaynaklı bir ayrımcılığın yapıp yapılmadığı ve kadın çalışanların yaşamış olduğu sorunları tespit etmektir. Böylece bu amaç doğrultusunda Konya Sanayi Bölgesi'nde faaliyette bulunan işletmelerde, kadın çalışanlar üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmamız betimsel bir araştırma olup nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Mülakatlarda yarı yapılandırılmış soru formu ile derinlemesine bilgi sağlanacaktır. Araştırma sırasında 25 mavi ve beyaz yaka kadın çalışan ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu yapılan yüz yüze görüşmeler ses kaydı ve yazılı olarak toplanılmıştır. Buradan elde edilen bilgiler sonucunda sanayide çalışan kadınların yaşamış olduğu zorlukları yorumlanmaya çalışılmıştır. Bulgulara göre kadın çalışanların büyük bir kısmının sosyal faaliyetlerinin olmadığını, sanayide kadın çalışanın çok zor olduğunu ve sanayi ortamında fiziksel anlamda çok fazla yorulduğunu belirtmektedir. Çalışan kadınların işverenlerden adaletli olmalarını ve sanayide çalışan kadınlara saygı göstermeleri gerektiğini söylemektedirler.

Abstract

The aim of this study is to determine whether women working in industry are discriminated against by sex in the workplace where they work and the problems experienced by women employees. Thus, for this purpose, a study was conducted on female employees in enterprises operating in the Konya Industrial Zone. Our research is a descriptive research and qualitative research method will be used. In-depth information will be provided with a semi-structured question form in the interviews. During the research, 25 blue and white collar female employees were interviewed. These face to face interviews were collected in audio recording and writing. As a result of the information obtained from here, we tried to interpret the difficulties experienced by women working in the industry. According to the findings, most of the women who steal do not have social activities, it is very difficult to be a female employee in the industry and in the industrial environment, they are very tired in a physical sense. They say that working women should be fair to employers and respect women working in the industry..

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
03.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted
11.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Sanayi Ortamında Çalışan Kadın / Women Working in the Industrial Environment
Kadın İstihdamı / Female Employment
Cinsiyet Eşitsizliği / Gender Inequality

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı**Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate**

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Dumlu, E. (2022). Sanayi Sektöründe Kadın Çalışanların Karşılaştıkları Sorunlar ve Emegin Değeri: Konya Örneği. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), pp. 11-19.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

1. Giriş

Tarih boyunca insanlığın erkek ve kadın olarak ayrılması biyolojik alanda bir fark olarak ortaya çıkmış ve bu ayrım cinsiyet olarak tanımlanmıştır. Fakat bu ayrım biyolojik bir ayrımın dışında farklılıklara yol açmış ve biyolojik bir ayrım olmaktan çıkıp toplumun yarattığı bir algıya dönüşmüştür. Toplumda yaratılan bu algı “kadınlık” ve “erkekler” üzerinden şekil almış ve bu noktada toplumsal cinsiyet, biyolojik ve fiziksel farklılıkların ötesinde toplum tarafından yeniden inşa edilen sosyolojik bir kavram haline dönüşmüştür. Her toplumun kendine ait bir rasyonalitesi olduğu gibi, toplumların kadına ve erkeğe yüklediği anlamlar da farklılaşmıştır. Toplumlarda farklılaşan bu algılar, çeşitli kamusal alanlarda, kadına ve erkeğe ne yapması, nasıl davranması gerektiği hakkında roller biçmiştir.

Çalışma terimi ise; bütün toplumsal yaşamda yer almış ve toplumların yapılarına göre farklılık göstermektedir (Topalhan & Aksungur,2019, s.2). Çalışma terimi insanın yaratılışından itibaren başlamış ve toplayıcılık, avcılık, tarımcılıkla devam eden bir süreç halini almıştır. 18. yy. ile birlikte çalışma ve iş kavramları sanayi devriminden sonra hayatlarımıza girmiş olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü sanayi devrimi ile birlikte düzenli bir çalışma ve bu çalışma karşılığı da ücret alma olgusu haline gelmiştir (Edgell, 2006). Sanayi öncesi süreç de tarım, dokuma gibi alanlarda çalışma fırsatı bulan kadınlar, Sanayi devriminin, insan hayatında başrol konuma gelmesiyle paralel olarak kentleşme ve sanayileşme de hızla artmaya başlamıştır. Her geçen gün artan bu gelişmeler sayesinde kadınlar da birçok ekonomik faaliyet içerisinde bulunmaya başlamış ve göstermiş oldukları emeği ücretle satmaya başlamışlardır. Kutsal diye nitelendirdikleri, ev ortamından çıkıp hem ekonomik özgürlüğe ulaşma şansına hem de sosyal hayata atılma şansı elde eden kadınların ev hayatından uzaklaşmasıyla birlikte aile kavramında bir dönüşüm başlamış ve tüketici olarak nitelendirilen kadınlar artık üretici konumuna geçmişlerdir. Ev dışındaki işleri yapmaya ve ekonomik hayata alışkın olmayan kadınlar ilk süreçte vasıfsız olarak değerlendirilse de, ekonomik hayatta bir konum elde etme şansı bulmuşlardır. Her ne kadar bu şansı bulmuş olsalar da kadınların sanayi ortamında çalışması birçok zorluğu ve ezilmeyi beraberinde getirmiştir. Kadın çalışanlar biyolojik durumlarından dolayı sanayideki ağır iş yükünü kaldırmakta zorluk yaşamaktadırlar. Erkeklerle aynı işi yapan kadınların emek, ücret ve bilgisi ikinci plana atılmaktadır. Böylece kadınların sanayi ortamında çalışmaları onların sanayi ortamındaki iş hayatında geri planda kalmalarına sebep olmaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de iş sahasında çeşitli sosyal ve iktisadi nedenlere bağlı olarak dezavantajlı grupların olduğu bilinmektedir. Bu gruplardan biri de sanayide çalışan kadınlardır. Toplumsal yapı da ücret ve cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınların çalışma alanında ve sosyal yaşamda karşılaşmış oldukları benzer eşitsiz ve ayrımcı uygulamalara maruz kalmaktadır. Araştırmanın başlıca amacı sanayi sahasında çalışan kadınların iş koşulları, çalışma saatleri, ücretleri vb. açısından konularını ve karşılaştıkları sorunları belirlemek, toplumsal cinsiyet bağlamında erkek çalışanlar arasında bir farklılaşmanın olup olmadığını tespit edebilmektir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın amacına uygun olarak evreni Konya olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak Konya Sanayi Bölgeleri ele alınmıştır. Bu evren ve örneklem kapsamında kadın çalışanların sanayi ortamındaki sorunları ele alınacak ve kadın çalışanlar ile görüşmeler yapılacaktır. Betimsel bir araştırma olup nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Araştırma bir ilişkiyi arama ya da bir varsayımı sınaama amacıyla hem betimleyici hem açıklayıcı ve genelleme amacı taşıyor (Sencer ve Irmak,1984, s.44). Araştırmada görüşme formu ile katılımlı gözlem uygulanmıştır. Aynı zamanda enformel sohbet tarzı ile birlikte veri toplanmıştır. Bilindiği üzere nitel araştırma yöntemlerinde görüşme yapılan kişi/kişilerin bilgi yüklü olması belirleyici unsurlar arasındadır. Görüşme yapmak için seçilen kişilerin bilgi yüklü olması ve araştırma yapan kişi veya kişilerin bu bilgileri çözmesi önemlidir (Patton,2014). Sohbet tarzı görüşmelerde veri toplarken araştırmacı esnek davranmaktadır. Dolayısıyla görüşmeciden daha kolay bilgi alırken aynı zamanda araştırmanın devamında bu esneklikler yeni açılımlar sağlayabilmektedir (Kümbetoğlu, 2017). Mülakatlarda yarı yapılandırılmış soru formu ile derinlemesine bilgi sağlanacaktır. Bu kapsamda sanayide 25 mavi ve beyaz yakalı çalışan kadınla yüz yüze görüşme yapılması planlanmış ve ses kayıtları alınacaktır. Bununla birlikte kartopu örnekleme kullanılarak çalışan kadınların bir başka çalışan arkadaşlarına bizleri yönlendirmesi ve sanayi kollarının (gıda sanayisi, otomotiv sanayi, mermer sanayisi, tekstil vb.) genişlemesi amaçlanmaktadır. Çalışmada yer alan kadın sayısı 25 olup yaş aralığı 21 ile 49 arasındadır. Kadın çalışanlarımızın yaş ortalamasına baktığımızda ise ortalama 35’dir. Bu hususta Kadın Çalışanlarımızın %50’si eğitim düzeyi düşük olan ve evli olduğu çalışmalarımızda gözlemlenmiştir.

Tablo1: Görüşmecilerin Özellikleri

Görüşmecilerin Özellikleri	
Cinsiyet	Kadın
Kişi Sayısı	25
Yaş Aralığı	21-49
Yaş Ortalaması	35

Tablo2: Görüşmecilerin Eğitim ve Medeni Hal Durumu

Görüşme Yapılan Kadın Çalışanların Eğitim ve Medeni Hal Durumu									
Okul	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Medeni Hal:Evli	Medeni Hal:Bekar	Medeni Hal:Dul
Kişi Sayısı	11	3	4	5	1	1	12	11	2

2.3.Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışma Konya’da sanayi bölgelerinde çalışan mavi yakalı çalışan kadınları kapsamaktadır. Metal sanayi, gıda sanayi, otomotiv sanayi, mermer sanayi başlıca araştırmanın kapsamında olan sektörlerdir.

Tablo3: Sanayide Kadın Çalışanların Sektörleri ve Konumları

Sanayide Çalışan Kadınlarımızın Sektörleri				
Sektörler	Otomotiv Sanayi	Mermer Sanayi	Demir Sanayi	Gıda Sanayi
Kişi Sayısı	6	8	3	8
Sanayide Çalışan Kadınlarımızın Konumları				
Çalışan Konumu	Beyaz Yakalı		Mavi Yakalı	
Kişi Sayısı	4		21	

3. Sanayileşme Sürecinde Kadının Yeri

Sanayi devriminden sonra, Kapitalizmin hızla gelişmesiyle, birçok kurum gibi, bireyin gelişimindeki temeli oluşturan aile kurumu da değişime uğramıştır. Kapitalizmin bu gelişimiyle birlikte uzmanlaşma ve iş bölümünün yaygın bir hale gelmesi, üretimin ailenin dışında gerçekleşmeye ve ailenin ihtiyaç duyduğu ürünleri pazardan elde etmeye başlamıştır. Bu gelişmelerle birlikte, evin içindeki üretim ve evin dışındaki üretimin belirli bir biçimde değişiklik göstermiş, ev dışındaki üretimin farklı sistemlerde gerçekleşirken, ev içi üretiminin de yalnızca kadının sorumluluk alanına bırakılmış ve yeniden üretim yapılmıştır (Fidan,2000, s.118). Dolayısıyla ev içi üretiminden ekonomik kazanç sağlayamayan kadının, gelir elde edebilmesi için dışarıda çalışmasının zorunlu hale getirmiştir. Böylece kapitalizmin gelişmesi kadının rolünün farklılaşmasına neden olmuştur. İnsanlığın oluşumundan itibaren var olan çalışma olgusu içerisinde kadınların köle, yamak, çırak, ev işleri gibi nitelik gerektirmeyen rollerde yer alırken, günümüzde kadınların çalışma hayatına girişi ise 18 yy. sonuna doğru gerçekleşmiştir (Yılmaz, Bozkurt ve İzci,2008, s.91).

Geçmişten bu zamana kadarki geçen zaman çizelgesinde kadının ekonomik faaliyetlere katılımına baktığımızda; Endüstri devrimi öncesinde kadının yalnızca evde çalışmadığını, fakat daha çok dokuma, tarım gibi aile kökeninden gelen mesleklerde de yer aldığını söylemek mümkündür. 19 yy. ile birlikte kadınlar bazen eşleri ile birlikte bazen de dul ya da bekâr halde pansiyonlarda ve dükkan işletmelerinde iş hayatına katılmışlardır (Durmaz,2016, s.38). Sanayileşmeyle birlikte toplumsal yapıdaki kadının rolünde farklılaşmalar yaşanmaya başlamıştır. Sanayi devriminden önce kadının görevi sadece evle sınırlı kalırken, sanayileşmenin getirdiği kapitalizmle beraber kadının kamusal alana dâhil olmaya, ev dışında başka şeylerde yapmaya başlamıştır. Dolayısıyla sanayi ve hizmet sektöründe yer almaya başlayan kadın, yapmış olduğu işin karşılığında artık ekonomik anlamda gelir kazanmaya başlamıştır. Hobsbawm’a göre; “Sanayi devriminin, kadın iş gücü kavramının oluşumuna sebep olan önemli tarihsel bir gelişme olarak değerlendirmektedir”. Yani 19 yy. da öncelikle İngiltere’de olmak üzere, birden fazla Batılı ülkelerde iş gücünün önemli bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır (Gökkaya,2014, s.373-374). Dolayısıyla kadının ilk defa emeğini para karşılığında sunması, Sanayi devrimi sonrası gerçekleşmiştir. Sanayi devrimi yıllarında birçok alandaki gelişmelere paralel olarak, kadın istihdamında artış gözlemlenmiştir. Bu artış hızla gelişen makinalaşmayla birlikte dokuma sanayisinde kadınların, erkeklerden başarılı olmasına sebep olmuştur. Böylece kadın emeğini belirli bir ücret karşılığında satmayı öğrenmiştir.

Fakat o dönemde katı liberal iktisat anlayışı, kadın iş gücünün düşük ücretlerle ve ağır koşullarda çalışmasına neden olmuştur. Dolayısıyla burada kadın ve erkek eşitliğinin olmadığı görülmektedir. Çünkü 1850’ler de “bırakınız yapsınlar” sloganları aslında kadın emeğinin ezildiğini göstermektedir. Ancak 19 yy. da liberal devlet anlayışında gelişen, değişimler ile katılımcı devlet anlayışına geçilmiş ve kadın çalışanların maruz kaldığı olumsuz şartlar kaldırılmaya çalışılmıştır (Kocack ve Gökkaya,2005, s.197-198). I. Dünya Savaşı ve ardından II. Dünya savaşlarında erkeklerin büyük bir kısmı silahaltına alınmasına paralel olarak, kadın iş gücünün ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Günümüzde ise daha genelinde kadın çalışan oranı %49,7’sini oluşturmaktadır. Dolayısıyla dünya nüfusunun yarısını kadın çalışanlarının oluşturduğunu söyleyebiliriz. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin kalkınmasını sağlamasında kadın iş gücü istihdamına önemli bir yer ayrılmalıdır (Demir,2014). 20 yy. başlarında gerçekleşmiş savaşlardan dolayı AB ülkelerinde erkek istihdam oranlarını piyasadan çekilmesi ile birlikte, kadın iş gücünün değeri artmış ve buna doğru orantı olarak mesleki uzmanlaşmada artış sağlanmıştır. Fakat 1980’li yıllarda kadınların iş gücü piyasasında artış

sağlanmışsa da bu her anlamda gerçekleşmemiştir. Gelişmiş ülkelerde dâhil cinsiyete yönelik iş gücüne katılım sağlamış ve kadınlar öğretmenli, hemşirelik gibi iş alanlarına yöneltilmiştir.

Küreselleşme ile birlikte gerçekleşen değişim ile birlikte dünya genelinde kadın istihdamını artmıştır. Özellikle Fordist üretiminin yetersizliği görüldükten sonra, üretimde esnekliğe gidilmesi (çalışma saatleri, üretim koşulları) kadın iş gücüne katılım oranında artış sağlamasında bir faydası olduğu görülmüştür. Küreselleşmenin sağlamış olduğu gelişmeler sonucunda kentleşme ve sosyal alt yapısı gelişmiş, eğitim imkânına sahip kadının vasıf seviyesinin yükselmesi ile birlikte hizmet sektöründeki istihdamı da önemli bir artış sağlamıştır. Tatbikîde bu olumlu gelişmelerin yanında küreselleşme aynı zamanda kadın yoksulluğu, cinsiyet eşitsizliği ve çalışma koşullarının bozulması gibi sorunları da beraberinde getirmiştir (Sağlık ve Çelik, 2018, s.106-108).

4. Kadın Çalışanların Karşılaşmış Olduğu Eşitsizlikler

Cinsiyete bağlı olarak kadınların çalışma yaşamlarında karşılaştıkları sorunları beş grupta ele almak mümkündür. Bunları sıralayacak olursak (Kocacık ve Gökçaya):

- Eğitimde ve meslek eğitiminde eşitsizlik,
- İş yerinde yükselme ve iş bulmada eşitsizlik,
- Ekonomik kazançta (ücrette) eşitsizlik,
- Sosyal haklarda eşitsizlik,
- Cinsel tacizlere mağdur kalma.

Çalışma hayatında erkeklerle aynı işi yapmakta olan kadının iş yerine alınma, ücretlendirme, yükseltme, tahin, terfi ile diğer maddi ve manevi olanaklar açısından değişik uygulamalara maruz kalmaları, istihdamın çeşitli yerlerinde, kadınların üzerinde yer alan eşitsizliklerin göstergeleridir. Kadın çalışanların, mesleki anlamda ilerlemeleri erkek meslek taşlarına göre daha fazla efor sarf etmek ve daha uzun bir süre beklemek zorunda kalmaktadırlar (Mercanoğlu,2009,s.42). Günümüzde de birçok işletme yeri, belirlemiş oldukları bazı mevkilere kadın çalışanlar konusunda, kadınların hamilelik dönemleri ve annelik olgularının getirmiş olduğu psikolojik durumlarını öne sürerek ayrımcılık yapmaktadır. Ayrıca kadın çalışanların eğitim düzeylerinin yetersiz olması, aile içindeki almış oldukları roller, ekonomik şartlar gibi faktörlerden dolayı da çalışma hayatında ilerleme konusunda zorluk yaşamaktadır.

5. Türkiye’de Kadın İş Gücü

Alışılmış ataerkilliğin maddi anlamdaki temelleri yeni piyasadaki güçleri, kırsal alanda kapitalistleşme ve ekonomi alanında marjinalleşme ve yoksullaşma sürecinin etkisi altında kalarak çökmektedir. Türkiye’de kadın emeğinin ve doğurganlığının direk olarak erkekler tarafından denetlenmesine dayanması, piyasanın altında yoğunlaşan ücretli ve ücretsiz iş gücüne ataerkil aile tarafından yönetilen erkek reisin el koymasını kolaylaştırmıştır. Türkiye’de erkek ayrıcalıklarının Pazar ekonomisinde de devam etmesi, kadınların kazanmış olduğu ekonomik ücreti, kendilerinin olmadığı halde denetleme yetkisine sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kadınların aile içi iş bölümünde de ikincil plana atıldığı görülür (Kandiyoti,2007,s.227-229). Türkiye nüfus sayımlarının 2019 verilerine göre kadın nüfus oranının 41.433.861 olduğu, erkek oranının ise 41.721.136 kişi olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ülkemizde toplam nüfusun %49 kadınlar oluştururken %50’sini erkekler oluşturmaktadır. Erkekler ve kadınlar arasında oransal bir denge söz konusudur.

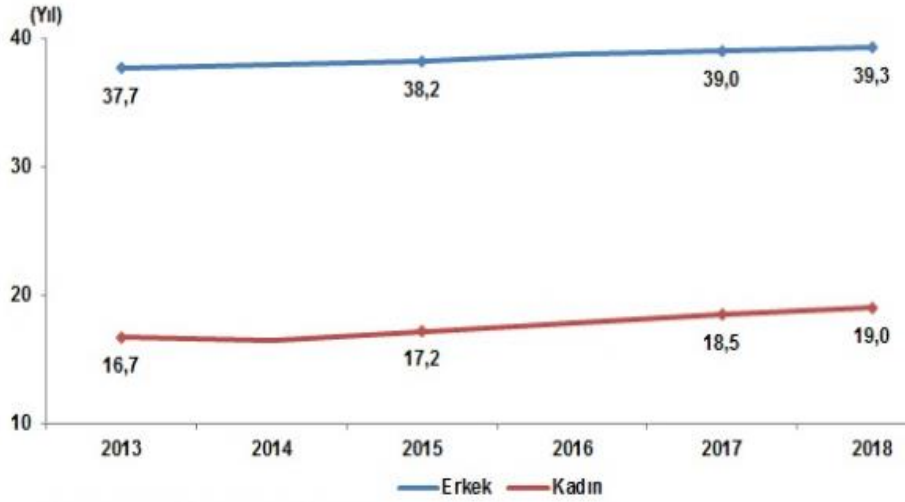
Tablo4: Cinsiyete Göre Seçilmiş Göstergeler (%)

	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayan nüfus oranı (25+yaş)	4.5	1.3	7.6
Yüksekokul veya fakülteden mezun nüfus oranı (25+yaş)	19.9	22.4	17.5
İstihdam oranı (15+yaş)	47.4	65.7	29.4
İş gücüne katılma oranı (15+yaş)	53.2	72.7	34.2
İşsizlik oranı (15+yaş)	11.0	9.5	13.9

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2018.

Türkiye’de üniversite mezunu olan 25 ve üstü yaşındaki nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı 2008 yılı verilerine göre %9,8 iken 2018’den sora ise %19,9 oldu. Bu oranların cinsiyete yönelik bakıldığında; 2008 yıllarında 25 ve üstü yaşta yer alan en düşük üniversite mezunu olan kadın oranı %7,6 iken, erkeklerin oranı buna göre %12,1 olmuştur. Bu oranlar 2018 yılında artış göstererek kadınların oranı %9,9 büyüyerek %17,5, erkeklerde ise bu oran %10,3 büyüyerek %22,4 olmuştur. Hanehalkı işgücü araştırması sonucuna baktığımızda; 2018 yılı, Türkiye’de 15 ve üstü yaştaki istihdam oranı %47,4 olurken bu oranın kadın istihdamı %29,4, erkek istihdamı ise %65,7 olmuştur.

Grafik1: Çalışma Hayatı Süresi

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2013- 2018.

Çalışma hayatı süresi, bir bireyin yaşamı boyunca işgücü piyasası içerisinde aktif olduğu yıl sayısıdır. Hanehalkı işgücü araştırması sonucuna göre; bireylerin çalışma hayatında devam süresi, 2013 yılı verilerine göre 15 ve üstü yaştaki kadın çalışanlarda 16,7 yıl, erkeklerde ise bu oran 37,7 yıl iken 2018 yılında bu süre kadın çalışanlarda 19,0 yıl, erkeklerde ise 39,3 yıl olmuştur. Buna göre Kazanç Yapısı Araştırmasına bakıldığında, 2018 verilerine göre; ortalama yıllık brüt kazanç 49.001 TL oldu. Bu kazancın, kadınlar için 46.208 TL, erkekler ise 50.297 TL olarak düşünülmektedir. Ayrıca Kazanç Yapısı Araştırmasına göre, 2018 verilerine baktığımızda; cinsiyete oranla toplamda ücret farkı ve eğitim düzeyinde erkek çalışanların lehine ücret artışı gerçekleşti. Ücret farkının toplamda cinsiyete dayalı %7,7 oldu. Bu farkın, en çok %28,8 erkekler ve kadınlar arasında meslek lisesi mezunu görülürken en az farkta %14,3 erkekler ve kadınlar arasında ile lise mezunu oldu.

6. Bulgular

Araştırmamızın bulgular kısmına geçmeden önce diğer bölümlerimizde kadının iş gücüne katılımı ve kadın çalışanlar ile ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Bulgular kısmında ise araştırmamıza katılan 25 kadın çalışanlarla yapmış olduğumuz görüşmeler ve incelemelerden sonra kadın çalışanlarımız hakkında araştırmanın amacına uygun bir şekilde sorunları, eşitsizlikleri ve sosyal ilişkiler yer almaktadır. Görüşmecilerimizin görüşlerini “G” olarak belirtilmiştir.

6.1. Sanayide Kadın Çalışan Olmak

Sanayide kadın çalışan olmak nasıldır? Sanayide kadın çalışan olmanın beraberinde de getirmiş olduğu birçok zorluk karşısında, sanayide kadın olmak duygusunun nasıl bir şey olduğunu bu soru ile anlamaya çalışılmıştır. Görüşmecilerimizle yapmış olduğumuz mülakatlarda, kadın çalışanların sanayi ortamına ilk girdiklerinde ben bu işi yapamam korkusunu yaşamışlardır. Burada görülüyor ki kadın çalışanların, sanayi ortamına girmeden önce kendilerini olumsuz yönde motive ediyor. Ancak çalışma ortamına alıştıktan sonra bu düşüncelerini değiştiriyorlar ve kadınların aslında ne kadar güçlü olduğunu anlatıyorlar. Çünkü görüşmecilerden biri şu sözleri söylemekte: “Başta sanayide çalışmam korkusu yaşadım ama zamanla bu duruma alıştım. Kadınlar her şeyi yapabilir (G11 mermer sanayi)” sözleriyle kadınların aslında ne kadar güçlü olduğunu ve her işi yapabilecek kapasiteye sahip olduğunu dile getirmektedir. Araştırmamızda kadınların büyük bir kısmının sanayide mecbur oldukları için çalıştığını dile getirmektedirler. Ekonomik anlamdaki sıkıntılardan dolayı kadın çalışanlar sanayide ağır koşullarda çalışmaya göz yumuyorlar. Böylece bu mecburiyetlik zamanla kadın çalışanların ezilmesine, onların ikinci plana atılmasına ve psikolojik baskı görmesine neden olmaktadır. Kadın çalışanların sanayi bölgelerinde çalışmasını bir görüşmecinin şu sözleriyle anlatmak mümkündür: “Konya sanayisi için duruma alışmak zaman alabilir. Ancak bunun sıkıntılarını kadınlar değil, kadınlara alışmak zorunda olan erkek çalışanlar çekmektedir (G15 makine sanayi)” diyor.

Böylece Konya’daki aile yapısının ataerkil bir yapı olmaktan çıkıp, erkelerin kadınlarında çalışabileceğini benimsemesi gerekmektedir. Özellikle mavi yakalı kadın çalışanların erkeklerin çalışma ortamındaki yanlış hareketleri, kadına davranış şekilleri ve bu konudaki sosyo/psikolojik baskıları kadın çalışanlar tarafından en çok şikâyet edilen kısım olmuştur. Kadın çalışanların bu konudaki rahatsızlığını şu sözlerle aktardı: “Eğer fazla erkeğin arasındaysanız onun bir sorununu oluyor. Mesela gözler üzerinizde oluyor sürekli bakmalar, laf atmalar, konuşma çabaları gibi bir o zorluğu var benim için (G5 otomotiv sanayi)”. Dolayısıyla kadınların bu durumda kendi toplumsal cinsiyet rolünü çalışma yaşamında kapattığını, bir erkek gibi davranması gerektiğini bulgularımız arasında yer almaktadır. Kadın çalışanların erkek ortamlarında ezilmemek için dik durması gerektiğini, edepli olunursa ve kendisine karşı yapılmış bir yanlış sessiz kalmadığı müddetçe kadın çalışanların ezilemeyeceğini vurgulamaktadırlar.

Sanayide kadın olmak duygusunun tüm görüşmecilerin bu konuda çok zor olduğunu bazen kendilerine “benim burada ne işim var?” sorusunu sorarak kendilerini sorgulamaktadırlar. Bunu sebebi ise hiç bilmedikleri yabancı erkeklerle çalışmanın zor olduğunu ve fiziksel anlamda zorluk yaşadıklarını söylemektedirler. Kadınların fiziksel ve biyolojik yönden

erkeklerle eşit güçlere sahip olmadığını görüyoruz. Dolayısıyla erkeklerle aynı işi yapan kadın çalışanların bir süre sonra fiziksel anlamda zorlandıkları ve duygusal anlamda bu konuda yıprandıkları verilerimizin arasında önemli bir yer edinmektedir. Çoğu kadın çalışanların ekonomik alandaki zorluklar sebebiyle çalışmak zorunda olduğunu görüyoruz. Mavi yakalı kadın çalışanların ekonomik durumlarının iyi olması sonucunda asla sanayide çalışmayacaklarını vurguluyorlar. Aslında kadınlar bu zorlukları yaşamasaydı farklı sektörlerde çalışabileceklerini de dile getirmişlerdir. Çünkü bazı mavi yakalı çalışanların okudukları halde kendi branşları üzerinde bir iş bulamadıkları için ve bu zorlu ekonomik şartlardan dolayı sanayi ortamına girdiklerini söylemektedirler.

6.2.Kadın Çalışanların Çalışma Ortamındaki Sosyal İlişkileri

İnsanlar arası ilişkilere bakıldığında, herkesin genel olarak bağımsız birey veya gruplar olduğu, ancak başkalarının da etkisi altında bulunduğu, dolayısıyla birbirleriyle bağlantı içerisinde olan iki veya birçok bireylerin durumu anlaşılmalıdır (Wiese,2001, s.57). İş hayatına baktığımızda da bireyler arasında bir iletişim olduğunu görmekteyiz. Bu çalışanlar arasındaki iletişim hem iş ortamını hem de sosyal ilişkileri etkilemektedir. Araştırma da elde edilen bulgulara baktığımızda kadın çalışanların iş yerlerinde bir birlerine yardımcı olduklarını, iş ve sosyal ilişkilerinin bir birlerine karıştırmadıklarını ve iş yerindeki ilişkilerinin iyi olduğunu söylemektedirler. Fakat kadın çalışanlar arasında iş ilişkileri iyi olsa da özellikle kurumsal firmalarda çalışan mavi yakalı kadınların dayanışmalarının zayıf olduğu görülmektedir.

Görüşmecilerimizden birisinin şu sözleri: “Bir kişinin size yardım etmesi veya destek olması bunun iki gün sonra senin arkandan konuşmayacağı anlamına gelmiyor (G1 otomotiv sanayi)” demesi ve görüşme yaptığımız birçok kadının da kadın çalışanların bir birlerinin arkasından konuştuklarını, amire, müdüre veya patrona çalışan kişiler hakkında bilgi sızdırdıklarını dile getirmektedirler. Burada kadın çalışanların bir birleriyle çalıştığı ve iş ortamında çıkar meselelerin olması, iş ortamındaki katı kuralların yer aldığı için böyle bir harekette bulunduğu varsayılmaktadır. Durkheim’in çıkarıcılığın tek başına olması bu durumu çatışmaya götüreceğini söylemektedir. Dolayısıyla işçilerin bu çıkar meseleleri bir süre sonra iş yerindeki huzuru da bozacaktır. Edinilen verilere göre kurumsal firmada çalışan kadınların amirlere ve müdürlere yakın olması, onların her dediğini yapması, onların çalışanlar hakkında bilgi sızdırması ilerleyen dönemlerde bu mavi yakalı çalışanların vardiya amiri, şef olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca bunu yapan çalışanların diğer mavi yakalara göre çalışma koşullarında esnek davranıldığını ve diğer çalışan kadınlar kadar ezilmediği edinilen bilgiler arasındadır. Dolayısıyla tek taraflı çıkar meselesinin oluşu kadınlar arasındaki dayanışmayı yok ediyor ve iş yeri ortamındaki ilişkilerin zayıflamasına sebep oluyor. Mavi yakalı çalışanlar arasındaki bu ilişkiler olumsuz iken, beyaz yakalı kadın çalışanlar arasında bu ilişkilerin gayet düzgün olduğu ve iş ilişkisiyle sosyal ilişkilerin bir birine karıştırılmadığını söylemektedirler. Sanayide çalışan kadınların erkeklerle olan iletişimine baktığımızda hemen hemen her görüşmeci erkek çalışanlardan çekindiğini, onlarla iletişim halinde olduklarında kadınlık olgularını kapattıklarını, erkek çalışanlarla çok fazla iletişim kurarlarsa bunun yanlış anlaşılacağını söylemektedirler. Bu konuda kadın görüşmecimiz “Vardiya amirinin erkek gibi yürüdüğünü ve erkek gibi konuştuğunu (G1 otomotiv sanayi)” söylemektedir. Görüşmecilerimizden bir kısmı erkeklerle çalışmanın bir sorun olmadığını, kadın çalışanlara iyi davrandığını söylerken, kurumsal firmalarda çalışan kadınların ise bu konudan çok şikâyetçi olduğunu, erkeklerle iletişim kurmanın sakıncalı olduğunu arz etmektedirler. Sonuç olarak baktığımızda kurumsal firmalarda erkek ve kadın çalışan sayısı fazla olduğu için buralarda oluşan sorunların daha çok olduğu ve kadın dayanışmasının daha az olduğunu söylemek mümkündür. Tam tersine baktığımızda ise kadın çalışanların azınlıkta olduğu yerlerde de kadınların dayanışmasının kurumsal firmalara nazaran daha kuvvetli olduğunu söylemek mümkündür.

Elton Mayo, Roethlisberger ve Dickson’un çalışma ortamında işçilerin arkadaşlık, tanınma, statü ve grup desteği gibi sosyal ilişkilerinin oluşturulması, fabrika ya da işyerini ekonomik olduğu kadar sosyal bir birim haline de getirilmesini ve böylece verimliliğinde artacağını söylemektedirler (Slattery,2017, s.268-271). Özellikle kurumsal firmalarda bu duygunun eksikliği, oradaki çalışanların aidiyet duygusunun olmayışı, iş yerine yabancılaşması o iş yerindeki verimliliği ve dayanışmayı azaltmaktadır. Böylece bu dayanışma olgusunu arttırma için işverenlerin katı iş koşulları yerine, ekip çalışmasına önem vermeli, sosyal ortamlar oluşturmalı (mesela yılda bir kez toplu yemek organizasyonu gibi) ve iş rotasyonunu buna göre şekillendirilebilir.

6.3.Kadın ve Erkek Çalışanlar Arasındaki Eşitlik Düzeyi

Bu başlıkta kadın ve erkeklerin çalışma ortamındaki eşit haklara (maaş, davranış şekilleri, zam vs.) sahip olup olmadıklarını elde edilen verilerin yorumlanmasıyla anlayacağız. Görüşmecilerimizden bazıları çalışma ortamında erkeklere tanınan toleranslar kadınlara tanınmadığını şu sözlerle anlatmaktadır: “Erkeklerle eşit haklara sahip değiliz. Erkeklerin yapabileceği işleri bize yaptırıyorlar. Kadınlara çok baskı yapılıyor amirler olsun, müdür olsun. Mesela telefon kullanmak yasak ama erkekler kullanıyor bir şey diyemiyorlar. Kadınlara ise psikolojik anlamda baskı yapılıyor. Giyim de bile karışıyorlar. Mesela önlüklerimizin önünü bile açtırmıyorlar (G21 gıda sanayi).” Dolayısıyla bu cümlelere baktığımızda kadınların çalışma ortamında erkekler kadar özgür olmadıklarını sürekli baskı altında çalıştırıldıkları aşikârdır. Burada kadınların kendini savunamaması da dikkat çekmektedir. Çünkü kendini savunan kadınların işten çıkartma ile korkutulması onların kendini iyi ifade edemedikleri görülmektedir.

Kurumsal firmalarda maaş, zam, mesai ücreti gibi konularda eşitsizlikler orta ölçekli işletmelerden daha fazla olduğunu gözlemlenmektedir. Kurumsal firmalara baktığımızda kadınlara burada cinsiyet ayrımcılığının diğer işletmelere göre çok fazla olduğunu görüşmecimiz şu sözleriyle ifade ediyor: “Kadın ve erkek çalışanlar arasında ücret ve kıdem farkı var. Erkeklerin yaptığı işi bende yapıyorum ama erkekler bizden daha fazla maaş alıyor (G18 gıda sanayi)”. Bu konuda başka bir görüşmecimiz ise:

“Erkeklerle eşit haklara sahip değiliz. Maaş konusunda bir şey söylemem yapılan işe ve ağırlığına göre değerlendiriliyor ama herkes başlangıçta girerken aynı maaş üzerinden sözleşmeye imza atıyor. Onun dışında mesai ücretleri erkekler için az veriliyor veya kıdem farkı da erkekler için az veriliyor. Kadın olduğumuz için işte yapılan bir hata sonrası yükselme oranı daha fazla oluyor. Yani konuşma tarzları daha sert. Bir erkeği aynı şekilde bize yapılan davranışlar yapılmıyor. Kendini savunmanız gerekir yoksa ezilen taraf siz oluyorsunuz (G1 otomotiv sanayi)”.

Ayrıca zam konusunda eski çalışan elemanların yeni veya birkaç yıllık elemanlardan biraz daha fazla zam aldıklarını ve erkek çalışanlarında kadın çalışanlara göre zam farkının biraz daha fazla olduğunu söylemektedirler. Dolayısıyla çalışan kadınlar emeğinin karşılığını tam anlamıyla alamıyor. Çoğu kadın daha öncede bahsettiğimiz gibi ekonomik zorluklardan dolayı bu haksızlıklara göz yumuyor. Aslında kadın çalışanların yoğun olduğu işletmelerde kadınlar birlik beraberlik konusunda bir arada olsalar bu ezilmelerin önüne geçebilirler. Burada da Marx'ın kendinde sınıf ve kendi içinde sınıf olgusuna değinmek mümkündür. Aynı statü ve sınıfa sahip insanların bir arada birleşmesi o sınıfın diğer sınıflara karşı bir avantaj sağlayacağı varsayımlar arasındadır. Yalnızca erkek ve kadın çalışanlar arasında değil kadının diğer kadın üzerinde de eşit haklara sahip olmadığı verilerimiz arasında yer almaktadır. Yani çalışma yaşamında kadınlarında bir birleri üzerinde bir baskı ve ezme söz konusu olmaktadır. Bu konuda görüşmecimiz şöyle söylemektedir:

“Benim çalıştığım yerde üç masa var. Ben makine başında duruyorum. Vardiya amiri (kadın) sevdiği bir elemana hafif malzemenin bin adet verip sabaha kadar yap yavaş yavaş diyor ancak bizler sabaha kadar ağır malzemeler, sürekli parça malzemelerle çalışıyoruz ve bize kota koyuyorlar. Amire ne kadar çok yakın olursanız o kadar rahat ediyorsunuz iş yerinde. Ama karşısında durup yanlış olan bir şeyi savunursanız mağdur siz olursunuz (G1 otomotiv sanayi)” dile getirmektedir. Dolayısıyla kadını yalnızca erkekler değil kendi hemcinsini ezdiği görülmektedir.

6.4. Çalışan Kadınların Yaşamış Oldukları Zorluklar

Sanayi devriminin kadınlara bir özgürlük kazandırdığı doğrudur. Ancak her bir gelişmenin zaman içerisinde bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Kadın çalışanlar sanayi devrimi sonrası emeğinin karşılığını almış olsa da onları yeni bir zorlukla da karşı karşıya bırakmıştır. Kadın çalışanların yaşamış olduğu temel zorluklardan birisi ev iş dengesini sağlayamamaktır. Elde edinilen verilere baktığımızda özellikle evli kadınlar hem çalışmak zorunda kalıyorlar hem de ev işlerini idare etmek için ayrı bir çaba sarf ediyorlar. Görüşmecilerimizden biri şu cümleleri sarf etmekte: “Sabah geliyorsun akşam gidiyorsun, evine gidiyorsun yemek temizlik her şey sana ait oluyor (G16 mermer sanayi)” demesi aslında onun ne kadar zorlandığının göstergesidir. Aile fertlerinden çoğu zaman yardım görmeyen kadınlar aslında yine emeğinin karşılığını alamaması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Kadınların bir diğer yaşamış olduğu zorluklar ise ailesine yeterince vakit ayıramaması olmuştur. Evli kadınların haftada bir gün izinli olması nedeniyle aileleriyle yeterince ilgilenememekten şikâyet etmişlerdir.

Çalışan kadınların genelde izinli günlerinde dâhil sosyal faaliyetlerini gerçekleştirememesi, yoruldukları için sürekli evde dinlenmeleri ve bu izin günlerinde de ev işi yapmak zorunda olduklarını söylemektedirler. Dolayısıyla kadın çalışanların fiziksel açıdan bakıldığında erkeklerin yapmış olduğu işi yaptıkları için fazla çaba sarf ediyorlar. Böylece bir günlük izin günleri onlara yetersiz gelmektedir. Kadın çalışanlar haftada iki gün izinli olmaları onlar için daha verimli olacağını söylemektedirler. Ayrıca kadınlar yetersiz dinlenmenin sonucunda bel ve sırt arılarının olduğunu dile getirmektedirler. Burada sanayiden kadın çalışanların zaman içerisinde sağlık sorunlarıyla da karşılaştığını görmekteyiz. Edinilen verilere göre kadın çalışanların ayrıca erkek çalışanlarla iletişimi kurmakta zorluk yaşadığını da belirtmişlerdir. Sanayi ortamında her sınıftan insanların olması kadın çalışanların erkek çalışanlarla anlaşmakta zorluk yaşamaktadır. Çünkü erkek çalışanların kadın çalışanlara daha sert olmaları ve bu konuda kadınları küçümsemeleri, kadın çalışanların erkeklerle olan iletişimini de kopartmaktadır. Sanayide çalışmanın vermiş olduğu zorlukların yanı sıra kadın çalışanların işe gelip gitme konusunda da zorluklar yaşadığını söylemek mümkündür.

7. Sonuç

Türkiye’de kadın çalışanlar haklarını korumak için birçok önemli adım atmıştır. Fakat araştırmalara göre bu çalışmalar ve edinilen kuralların yavaş ilerlediği, özellikle kadın çalışanların sorunlarını tam anlamıyla düzeltilmediği görülmektedir. Araştırmamızda 25 kadın çalışan ile yüz yüze görüşme yapılmış ve sanayide çalışan kadınların sorunları araştırılmıştır. Elde edilen verilere göre kadın çalışanlar cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaya devam ettiğini, erkeklerle eşit haklara sahip olmadığını, emeğinin karşılığını tam anlamıyla alamadığını ve işverenlerin bu gibi konularda adil olması gerektiğini vurgulamışlardır. Kadınlar çalışma şartlarındaki katı kuralların olması, erkeklerle iletişimde zorlanmaları ve işe girdikleri zaman verilen vaatlerin ve kuralların tam anlamıyla gerçekleşmediğini böylece bu konuda da zorlandıkları görülmektedir. Dolayısıyla kadın çalışanların bu yaşamış oldukları zorluklarda işverenlerin ve erkek çalışanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Orta ve küçük işletmelerde çalışan kadın görüşmecilerimize baktığımızda genel anlamda erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu, erkeklerin kadınları kolladığını ve onlara ağır iş yüklemediklerini, erkeklerin kadınlarla iyi anlaşmış olduğunu vurgulamaktadırlar. Kurumsal firmalarda çalışan kadınların ise erkeklerle eşit haklara sahip olmadıklarını, psikolojik baskı altında olduklarını ve sürekli olarak ezildiklerini söylemektedirler. Bu da bizi küçük ve orta işletmelerde kadınların ezilme oranı kurumsal firmalara göre biraz daha az olduğunu varsayımına götürmektedir. Kadın çalışanların sadece karşı cinslerinden mağdur olmadığını aynı zamanda hemcinslerinden de zarar gördükleri edinilen bilgilerimiz arasındadır. Kadın çalışanların çok olduğu iş yerlerinde kadın dayanışmasının az olduğu görülmektedir. Kadın çalışanların yoğun olduğu iş yerlerinde, kadın çalışanlar bir birlerinin arkasından konuştuklarını,

üst mevkideki kişilere içerden bilgi sızdırdıklarını söylerken, kadınların daha az olduğu iş yerlerinde ise kadınların bir birini kolladığını, bir birlerine destek olduklarını dile getirmektedirler.

Ayrıca kadın çalışanlara göre Konya'daki sanayi işletmelerinden memnun olmadıklarını, Konya sanayisindeki işverenlerin emeklerinin karşılığını vermediğini savunmaktadırlar. Sanayide çalışan kadınların sadece iş yerlerinde zorlanmadıkları aynı zamanda da sosyal hayatlarının da olmadığını görmekteyiz. Kadın çalışanlar özellikle evli bayanlar, ev iş dengesini kuramadıklarını ve bu ikisi arasında zorlandıklarını ifade etmektedirler. Kadın çalışanlara kolaylık sağlanması, izin günlerinin haftada ikiye çıkarılması ve erkeklerle eşit haklar içinde çalışması önerilebilir. Bunlara çözüm olabilmek içinde kadın olgusunu, kadınlara benimsetmek (yani kadının her şeyi yapabileceğini onlara benimsetmek ve çalışma hayatında kadın dürtülerini kapatmamalarını öğretmek), iş yerlerindeki çalışan erkeklerle ve işverene kadınların ne tür zorluklarla uğraştığı anlatılabilir. Aynı zamanda erkek çalışanlara ve işverenlere kadınlara nasıl davranması gerektiği ile ilgili de seminerler düzenlenebilir. Sonuç olarak kadınların bu mağduriyetlerinin önüne geçebilmek için işverenlerin ve iş yerinde çalışan erkeklerin bilinçlendirilmesi gerektiğini, denetimlerin düzenli olarak yapılması, kadın çalışanların ne olursa olsun kendilerini savunması gerektiğini ve çalışanların haksızlığa karşı çıkmaları gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Demir, N. (2014) İş Hayatında Kadın, Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi, sayı:310. <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/is-hayatinda-kadin/1854>, Erişim Tarihi: 02.01.2021.
- Durmaz, Ş. (2016) İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt: 2, sayı: 3, sayfa: 37-60.
- Edgell, S. (2006) The Sociology of Work, Continuity and Change in Paid and Unpaid Work, Sage Publications.
- Fidan, F. (2000) Kapitalizmin Gelişme Sürecinde Kadının Çok Yönlü Konumu (Medya Örneği), Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:1, sayı:1, sayfa:117-133.
- Gökkaya, B. (2014) Cam Tavan, Kadın Ve Ekonomik Şiddet, International Journal of Social Science, sayı:26, sayfa: 371-383.
- Kandiyoti, D. (2007) Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar, [Çeviren: Bora Aksu, Sayılan Fevziye, Tekeli Şirin, Tapınç Hüseyin, Özbay Ferhunde] Metis Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.
- Kocacık F. ve Gökkaya B.V. (2005) Türkiye'de Çalışan Kadınlar Ve Sorunları, C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, cilt:6, sayı:1, sayfa: 195-219.
- Kümbetoğlu, B. (2017) Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, 5.baskı, Bağlam Yayıncılık.
- Mercanhoğlu, Ç. (2009) Cinsiyete Dayalı Eşitsizlik Kadın Yöneticilerin İş Ve Özel Hayatlarını Dengeleme Zorlukları Ve Bedelleri, Disiplinler Arası Kadın Çalışmaları Kongresi, Sakarya Üniversitesi, 41-50.
- Patton, M.Q. (2014) Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri, [Çeviren: Selçuk Beşir Demir & Mesut Bütün], 3.baskı, Pegem Yayınları.
- Sağlık B. ve Çelik Y.H. (2018) Küreselleşen Çalışma Hayatında Kadının Rolü, Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi cilt:2,sayı:2, sayfa:95-120.
- Sencer M. ve Irmak Y. (1984), Toplum Bilimlerinde Yöntem, Say Yayınları, İstanbul.
- Slattery, M. (2017), Sosyolojide Temel Fikirler, Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Topalhan T. ve Aksungur M. (2019) Toplum Yapısı İçerisinde Çalışma Olgusunun Ortaya Çıkışı ve Yaşanan Dönüşümler, International Journal of Social Sciences Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Volume 3, Issue 16, p. 1-23.
- TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2013- 2018.
- TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2018.
- Wiese, L.V. (2001) İlişki Sosyolojisi, [Çeviren: Talip Tuztaş] [Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi](#), cilt:0, sayı:1.
- Yılmaz A., Bozkurt Y. ve İzci F. (2008) Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İş görenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 89-114.

Ekler

EK -1: Etik Kurul İzni Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 28.01.2021-E.1176

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-46409256-300-1176
Konu : Dr. Öğr. Üyesi Hatice Budak Hk.

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK
Öğretim Üyesi

Sanayide Çalışan kadın Olmak ve Sorunları: Konya Örneği isimli araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Hatice BUDAK'ın sorumluluğunda Yardımcı Araştırmacı olarak Emre DUMLU'nun katılımları ile yürütülmesi ile ilgili İnsan Araştırmaları Etik Kurulumuza yapmış olduğunuz başvurunuz 26.01.2021 tarihli 2021/01/07 sayılı kararımızda değerlendirilmiştir. İlgili çalışmanızda Üniversitemizin adının geçmemesi, Covid-19 virüsü nedeniyle Ülkemizde yaşanan salgın sürecinde sosyal mesafe kurallarına ve salgın için alınan kararlara uyararak çalışmanız şartı ile kurulumuzca uygun bulunmuştur. Çalışmalarınızda başarılar diler gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

Mevcut Elektronik İmzalar

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÇAĞATAY ÜNÜSAN (İnsan Araştırmaları Etik Kurulu - İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı) 28.01.2021 12:07
Belge Doğrulama Kodu :BELMPKJ6 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/kto-karatay-universitesi-ebys>

Adres: Akabe Mahallesi Alaaddin Kapı Caddesi No: 130 Karatay/Konya
Telefon: 444 1251 Faks: 0332 202 00 44
e-Posta: rektorluk@karatay.edu.tr Web: www.karatay.edu.tr
Kep Adresi: ktokaratayuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Celalettin ÇİBİK
Unvanı: Sekreter
Tel No: 444 1251-7258

Bu belge, Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Yazar Bilgileri
Author(s)

Doktora Öğrencisi
Nur Özdemir
Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı
nurrozdemir@gmail.com
ORCID:0000-0003-0285-8222

Doktora Öğrencisi
Bahar Akpınar
Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı
baharakpınar68@gmail.com
ORCID:0000-0002-4486-2724

Öz

İnternet teknolojileri ve iletişim araçlarındaki hızlı değişim, insanların toplumların yaşamalarında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. İnternet sayesinde farklı kültürel değerler hızlı ve serbest bir şekilde dünyanın dört bir yanını dolaşmaktadır. Bu durum kültürel etkileşimi olumlu ya da olumsuz şekillerde etkilemektedir. Yaşanan bu kültürel etkileşim sonucunda kültürel emperyalizmi kabul ederek kendi kültürünün özelliklerini kaybetmek seçenekler arasındadır. Bu çalışmada, yeni medyanın yaygınlaşmasıyla dört bir yanımızı saran ağların, toplumların kültürleri üzerindeki etkileri ele alınırken kültürel emperyalizmin oluşması ve yeniden üretilme sürecinde yeni medyanın etkisinin incelenmektedir. Bu çerçevede çalışma kültürel emperyalizm ve yeni medya olgularını Türk toplumunda Kore kültürü örneği üzerinden ele almak hedeflenmektedir. Böylelikle çalışması yapılan konu literatürde özgün bir yere sahip olması açısından önem arz etmektedir.

Abstract

The rapid change in internet technologies and communication tools has brought important changes in the lives of people and societies. Thanks to the Internet, different cultural values circulate quickly and freely all over the world. This situation affects cultural interaction in positive or negative ways. As a result of this cultural interaction, it is among the options to accept cultural imperialism and lose the characteristics of its own culture. In this study, while the effects of the networks that surround us all around us on the cultures of the societies with the spread of the new media are discussed, the effect of the new media in the formation and reproduction of cultural imperialism is examined. In this framework, it is aimed to deal with cultural imperialism and new media phenomena in Turkish society through the example of Korean culture. Thus, the subject of the study is important in terms of having a unique place in the literature.

Makale Tarihleri
History of Article

Geliş Tarihi /Received
14.03.2022

Kabul Tarihi/Accepted
12.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Kültür/ Culture
Emperyalizm/ Imperialism
Kültürel Emperyalizm/ Cultural Imperialism
Yeni Medya/ New Media
Kore Kültürü/ Korean Culture

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı**Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate**

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- Çalışmada yazarların katkı oranı %50'dir.

Atıf / Citation

Özdemir, N. & Akpınar, B. (2022). Kültürel Emperyalizm ve 'Yeni Medya': Türk Toplumunda Kore Kültürü Örneği. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), pp. 20-26.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

1. Giriş

Gündelik hayatımızda en çok kullandığımız sosyal ağları içeren yeni medya günümüz toplumlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. İletişim teknolojilerindeki ilerleme sonucunda küreselleşme ve beraberinde gelen farklı kültürlerin etkileşimiyle birlikte kültürün tek tipleştiği iddiaları yükselmektedir. Genel olarak küreselleşmenin kültürler üzerindeki etkisi Amerikan toplumunun kültür kalıplarının diğer toplumlar üzerinde hakim olmaya başlaması toplumların kültürel zenginliğini önemli açıdan tehdit ettiği düşünülmektedir.

Medyanın küreselleşmeyle birlikte yabancı kültürleri değer ve alışkanlıklarını yaymak için kullanılması kültür emperyalizminin hızlanmasına yol açmıştır. Kültür emperyalizmi 1960'lerden önce kullanılmış olsa da daha çok 60'lar sonrasında gündeme gelen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel emperyalizm çalışmalarına göre, kültür emperyalizmi medya emperyalizmini de içine alarak emperyalizmin alt başlıklarını oluşturmaktadır. Kültür emperyalizmi bir kültürün kendisini yerel kültürlerle bilinçli ya da bilinçsiz olarak aktarmaya çalışmasını ifade etmektedir. Emperyalizm kavramında olduğu gibi kültür emperyalizminde de genel olarak gücü elinde tutan kültür baskın rol oynamaktadır. Kültürel emperyalizm, dayatmaya maruz kalan yerel kültürlerin yok olma ihtimalinin yanı sıra baskın kültür ile yeniden üretilip iki veya daha fazla kültürün melezleşmesiyle de sonuçlanabilir.

Ölçekçi'nin 2020 yılında, "Küreselleşme ve İletişimin Milli Kültürlere Etkileri" adlı çalışmasında, kültürler arası etkileşimin küreselleşme sürecinde, kitle iletişim teknolojisinin kazandırdığı alışkanlıklarla hızlandığı ve yaygınlaştığı belirtilmektedir. Küreselleşme merkez ve çevre arasında anlam ve yaşam tarzı akışını kolaylaştırarak dünyayı kültürel değerlerin ve simgesel biçimlerin aktarıldığı tek bir mekan haline getirmenin ideolojisi olmuştur. (Ölçek, 2020: 92). Bu şekilde küreselleşmenin etkisi habituslar arasındaki geçişkenliği kolaylaştırdığı söylenebilir. Var olan bir habitusun etkisi diğer habitusların yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Akyol'un 2020 yılında, "Kültürel Emperyalizmin Göstergibilimsel İncelemesi: McDonald's Örneği" adlı çalışmasında, kültür emperyalizmin, kültürel kimlik ve göstergibilimin birbirleri ile bağlantılı olduğu gösterilmektedir. McDonald's markasının kültürel emperyalizmin bir parçası olduğu ve toplumların kültürel kimlikleri ve yemek yeme alışkanlıklarını etkilediği gözlemlenmiştir (Akyol, 2020: 28). Bugün bakıldığında toplumların yemek yeme alışkanlıkları kültürel emperyalizmin etkisiyle birlikte diğer toplumlar arasında da yaygınlık kazanmıştır. Küresel ölçekte düşünüldüğü vakit bireyler arasında başka topluma ait yemek kültürleri özümsemesinden ötürü bu yemeklerin yerli kültürle değişimi de gerçekleştirilmektedir.

Dağtaş ve Yıldırım'ın 2018 yılında, "Kültürel Emperyalizm Çerçevesinde Tüketim Pratiklerinin Türkiye Basınındaki Yansımalarının Çözümlemesi: 24 Kasım 2017 "Kara Cuma" Örneği" başlıklı çalışmasında, medya emperyalizminin kültürel emperyalizmin gelişmesinde önemli rol oynadığı belirtilmektedir. Günümüzde film, televizyon içerikleri, müzik, spor, alışveriş merkezleri vb. kültürel ürünlerin tamamı medya tarafından dağıtılmaktadır (Dağtaş ve Yıldırım, 2018: 107). Yeni medya ile küresel bir köy haline gelen dünyamızda toplumların kültürel değerlerini diğer toplumlara aktarılması kolaylaşmıştır.

Bu çalışmada ise yeni medya kavramı ekseninden kültürel emperyalizm kavramının izah edilmesi amaçlanmaktadır. Bu izahı yaparken ise Türk toplumu üzerindeki Kore kültürü esintisi ve etkisi örnekleri çerçevesinde şekillendirilecektir. Küresel bir köy haline gelen dünyamızda değerlerin, kültürlerin, düşüncelerin, ideolojilerin vb. aktarımı hızlanmıştır. Bu bağlamda ağlar ve küreselleşmeyle birlikte toplumlar arasında teknoloji ve kültür aktarımının hızlandığı ifade edilmektedir.

2. Bir Kavram Olarak 'Yeni Medya'

Yeni medya, günümüzde sıkça kullanılan ama sınırları doldurulmayan kavramlardan birisidir. Bu kavram iletişimi, bilgisayar, uydu kanallarını ve internet teknolojilerini bir araya getirmektedir. Yeni medya bilgisayar, internet, küresel yayın yapan uydu kanalları ve sosyal medya (Youtube, WhatsApp, Facebook, Twitter) gibi pek çok çeşidi kapsamaktadır. Gündelik yaşamımızın bir parçası haline gelen yeni medya, yeni birçok iletişim teknolojilerini beraberinde getirmesinin yanı sıra geleneksel medyanın araçlarını da yeniden üretilerek dijitale dönüşmüştür. Bu süreç birçok geleneksel medya araçlarının (Gazete, dergi, televizyon vb.) popülaritesini kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Dijitalleşme çağının bir getirisi olan medya araçları teknolojinin gelişmesiyle birlikte birçok insanın erişmesini kolaylaştırmıştır. Geleneksel medya araçları bireyler arasında tek yönlü bir iletişim imkanı sağlarken yeni medya araçları sayesinde bireyler karşılıklı iletişim ve etkileşim içerisinde olmaktadır. Bu durum yeni medya araçlarının kullanımını yaygın ve cazip hale getirmenin etkenlerinden birisi olarak söylenebilir. Yeni medya araçları küresel ölçekte dünyaya açılan bir pencere konumundadır. Dolayısıyla geleneksel medyanın yeni medyaya karşı gücü zayıflamış ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2020 yılında yayınlanan gazete ve dergi sayısı, 2020 yılında 2019 yılına göre %13,5 azalarak 4 bin 746 düşerken gazete ve dergilerin tirajı, 2020 yılında 2019 yılına göre %20,9 azalış göstermiştir (TÜİK, 2020).

Yeni medyanın dünya genelinde yaygınlaşması modern toplumun ağ toplumu olarak tanımlanmasını beraberinde getirmiştir. Ağ toplumu, "sosyal ve medya ağlarından oluşan bir altyapının toplumun her seviyesindeki bireysel, grupsal/örgütsel ve sosyal – örgütlenme tarzını belirlediği modern bir toplum türü olarak tanımlanmaktadır" (Van Dijk,

2016). Dünya Çapında Ağ'ın (World Wide Web, yani WWW) yaygınlaşmasıyla birlikte dünya genelindeki ağın ulaştığı bütün toplumların yapılarında değişiklikler gözlemlenmiştir.

İnternet teknolojisinin kullanıcı içeriğine dönüşmesi web 2.0 teknolojisinin gelişmesiyle başlamıştır. Web 2.0, kavramı yani ikinci nesil internet hizmetleri kullanıcılarının bilgilerini paylaşarak oluşturulmuş bir sistemdir. Kısacası web 2.0, 3.0 ve son zamanlarda sanal gerçekliğe odaklanan 4.0 gündelik yaşamımızda kullandığımız sosyal ağların tamamını kapsadığı düşünülmektedir. Sosyal ağlar, “kişilerin bireysel özelliklerine göre kendi profillerini oluşturabildikleri, oluşturdukları profiller ile kendi bireysel ilişkilerini sürdürebildikleri, aynı zamanda hem bir birey, hem de bir grup üyesi olarak iletişimlerini yapılandırabildikleri; hem bireysel, hem de kitlesel iletişim ortamlarını kullanıcılarına sağlarlar” (Altunay, 2015: 423) Sosyal ağlar; wikiler, bloglar, alışveriş siteleri, e-kitap, sanal oyunlar, anlık mesajlaşma uygulamaları, dijital müzik platformları, dijital dizi ve film izleme platformları gibi pek çok ağları içinde barındıran bir medya alanıdır.

Yeni medya bilgiye ulaşımı hızlandırdığı için geleneksel medyayı gerisinde bırakmıştır. Her ne kadar yeni medya araçları kullanımı yaygınlık gösterse de geleneksel medya kullanımı kuşaklar arasında farklılıklar göstermektedir. Diğer yanda yeni medya araçları geleneksel medyanın tam anlamıyla sağlayamadığı kişi ve grup katılımlarının önünü açarak homojen bir sosyal ortam oluşmasına imkan vermektedir (Özensel, 2016: 127). Bu durumda yeni medya, kullanıcılara dünyanın herhangi bir yerindeki bilgiyi anıdan ulaşma imkanı sağlayarak toplumlar ve kültürler arası etkileşimi hızlandırmaktadır. Yeni medya ile kitle iletişim araçları, “kendilerini oluşturan etkileşimlerin izleri gibi, toplumsal ilişkileri, eylem mantıklarını ve kültürel hareketleri yoğunlaştıran kıvrımlar gibi görülebilir” (Magret, 2021: 331). Yeni medya bu özelliği ile herhangi bir kültürün özelliği saniyeler içinde başka bir kültürde görülme sağlamaktadır.

Diğer yandan yeni medyanın kullanıcılarına özgürlük alanı açarak fikirlerini beyan edebilme imkanı sağlamasıyla birlikte insanlar yeni medyanın oluşturduğu yeni alanda ürünlerini tanıtımını yapabilmekte farklı kültürlerin özelliklerini ve düşüncelerini paylaşabilmektedir. Bu sayede yeni medya kullanıcıları yeni alışkanlıklar ve davranış kalıpları kazanmaktadır. Günümüz dünyası küreselleşmiş kültür ve iletişimsel açıklık çağıdır (Yinghau'dan aktaran Bozkuş, 2017: 381). Toplumların yaşadıkları bu açıklıklar yeni medyanın araçları sayesinde kapatılmaya çalışılmaktadır. Küresel bir köy haline gelen dünyamızda yeni medya kullanıcıları oluşan dijital yakınsaklık ile kendilerine yabancı olan kültürler ile etkileşime ve diyaloga açık hale gelirler. Dijital yakınsaklık, farklı iletişim araçlarının dijital teknolojiler ile bir arada bulunması anlamına gelmektedir (Laughey, 2010: 159). Dijital yakınsaklık ile medya üretim, dağıtım ve tüketimi içinde barındırmaktadır. Görsel, yazılı veya işitsel birçok içerik ağlar sayesinde bilgisayarlarda üretildiği gibi yine ağlar sayesinde üretilen içeriklerin küresel ölçekte dağıtımı hızlanmış ve kolaylaşmıştır. Ayrıca üretim ve dağıtımın hızlanmasını yardımcı olurken tüketicilerinde farklı deneyimler ile karşılaşarak taleplerinin değişmesinde önemli rol oynamaktadır. Yeni medyanın hayatımıza çok fazla dahil olması ile en fazla görülen problemler alanlar teknoloji bağımlılığı, kültürel değişimler, tüketim toplumu ve bilgi kirliliği dezenformasyon konularıdır (Çağlak, 2020: 13).

22

3. Kültürel Emperyalizm ve ‘Yeni Medya’

Kültür, kısaca bir yaşam tarzı olarak açıklanabilirken Giddens kültürü, (2016:1090) “birbiriyle uyumlu bir toplumsal grubun değerleri, kuralları, alışkanlıkları ve yaşam karakteristiği biçimleri” şeklinde açıklamaktadır. Bu nedenle kültür insanları bir araya getirerek dayanışmayı kuvvetlendirir yani kültür olmadan toplum olamaz. Diğer yandan Geertz'e göre “bizler kendimizi kültür yoluyla tamamlayan eksiz; üstelik genel anlamda kültür yoluyla değil, kültürün çok özel biçimleriyle tamamlıyoruz: Dobua ve Javalı, Hopi ve İtalyan, üst sınıf ve alt sınıf, akademik ve ticari” (Geertz, 2020: 82). Kültür ve kültürün alt kolları sayesinde kimlikler oluşturulur. Toplumlar kültürlerini, bireyler ise kültürel sermayelerini açıklarken ağ toplumunun etkisiyle var olan kültürel pratiklerini başka kültürlerin etkisiyle yeniden üretime tabi tutabilirler.

Kültürel emperyalizm, birbirinden karmaşık iki kavramın bir araya gelmesiyle oluştuğu için oldukça kapsamlı bir kavramdır. Kültürel emperyalizm kavramı ile “bir ya da daha fazla kültürün kendisini başka kültürlerle, az çok bilinçli bir şekilde, dayatması kastedilir; böylece yerel kültürler bir bütün olarak ya da çoğu kez kısmen tahrip olur” (Ritzer, 2020: 277). Kültür bir yaşam tarzını yansıtmasının yanı sıra entelektüel ve sanatsal faaliyetleri de içine almaktadır. Çoğu insana kültür denildiğinde akıllarına müzik, edebiyat, sinema vb. sanatsal faaliyetler gelmektedir. Kültürel emperyalizm, “entelektüel ve sanatsal pratiklerin içerdiği yüksek kültürü, popüler kültür ve eğlenceyi ve hatta kitle iletişimi de içine alarak genişletir” (Tomlinson: 1999: 19). Kültürel emperyalizm, kitlelere kolay ulaşabileceği kitle iletişim araçlarında daha fazla etkinlik göstermektedir. Bu nedenle Louis Althusser, Theodor W. Adorno, Max Horkheimer gibi bazı kuramcılar kültürel emperyalizme medya emperyalizm olarak da tanımlamaktadırlar. Fakat kültürel emperyalizmi sınırlandırmak yanıltıcı olabilir. Kültür emperyalizmi özellikle 1970'ler ve 1980'lerde yani dünyanın iki kutuplu olduğu dönemlerde Batı'dan Doğu'ya doğru kültürel ve ideolojik farklılıkların aktarılması şeklinde tanımlanabilir. “Batı ile onun Doğu'sunu karşı karşıya getiren sembolik bir coğrafyada yerine oturtulmuştu. Doğu, onun Doğu'sudur, çünkü "Batı" var olmasaydı, Doğu da var olamazdı. "Doğu'ya" varlığını ve kimliğini kazandıran, Batı olmuştur. Kazandırdığı bu varlık ve kimlik, aşağılık ve yetersizlik getirmektedir. Doğu kültürü, bir üst kültürün astı (subaltern) olarak tanımlanmaktadır, evrensel kültüre baş eğmesi süreci ve onun altındaki yeri ile tanımlanır” (Morley ve Robins, 1997: 187).

Kültürel emperyalizm kavramıyla ifade edilmek istenen şey; toplumların var olan geleneksel kültürel özelliklerinin medya ve ticari ürünlerin etkisiyle yok olacağı düşüncesidir. “Medya, uluslar-ötesi kamuları yaratacaktır; bu da yeni Avrupa topluluğunu tasavvur etmeye başlayacaktır. Politikacı ve bürokratların inancı, tek bir pazarın topluluğunu

yaratırken geleceğin siyasi ve kültürel topluluğunu da Avrupa ölçeğinde yaratmakta olduklarıdır” (Morley ve Robins, 1997: 234). Bu durumun ile dünya genelinde homojen bir kültür oluşturulmaya çalışıldığı dönemin tartışmaları arasında olmuştur. Fakat 90’lar ve günümüzde kültürel emperyalizmin dünya genelindeki bütün toplumları Batılılaş(tır)ma ve Amerikalılaş(tır)ma düşüncesinde olduğunu reddeden görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden birisi kültürün, değer yargılarının ve ideolojilerin artık sadece Batı ve Amerika’dan dünyanın geri kalanına akmadığı yönündedir. Dünyanın farklı yerlerinden başka toplumlara kültürün akış halinde olduğu düşünülmektedir. Bu duruma örnek olarak McDonalds, Hollywood, Bollywood, Nollywood, Budizm ve yoga verilebilir. Bu örnekler ile dünya genelinde kültürel emperyalizmin etkisiyle kültürün homojenleşmesinden ziyade kültürlerin melezleşmeye başladığı düşünülmektedir. Fakat bu durum kültürel emperyalizmin tamamen ortadan kalktığına iddiası için yeterli değildir.

Günümüz ağ toplumunda yerel kültürel pratikler başka kültürlerin etkileriyle tehdit edildiği görüşü de etkisini devam ettirmektedir. Özellikle sosyal medya, dijital televizyon ve müzik platformları kültürler arasındaki etkileşimi hızlandırmakta ve popüler olan kültür yerel kültürü yutuyor şeklinde bir düşünceye yol açmaktadır. Bu düşüncelerin tersine küreselleşme ve yeni medyanın yerel kültürlerin yeniden keşfedilmesine yardımcı olduğu düşünülmektedir. Ancak Youtube, Facebook, Twitter vb. yeni medya araçları Amerika kökenli şirketlerdir. Bu medya araçları iletişimin yanı sıra kullanıcılarına içerik üretimi de sağlamaktadır. Bu araçların ilk kullanım amacı Amerikan kültürünü tanıtmak olsa da diğer toplumlarda kendi kültürünü tanıtmaya imkanı bulmasıyla kültürel emperyalizm sadece Amerika da değil diğer toplumları yeni medya araçlarını kullanılmasında görüldüğü belirtilmelidir.

“Kültürel emperyalizm tanımlaması insanların hayatlarına ve tüm alışkanlıklarına dokunan bir tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel emperyalizm sayesinde günümüz de bir kültürel kimlik ortaya çıkmıştır. Kültürel kimlik ve kültürel emperyalizm ortaya çıkan tüm yemek, kıyafet, araba vb. markalara hizmet etmektedir” (Akyol, 2020: 19). Küresel köy haline gelen dünyamızda dünyanın herhangi bir yerinde farklı kültürlerin ürünleri tüketilmektedir. Bu durumu hızlandıran şeylerden birisi de yeni medyadır. Yeni medya, geleneksel medya vasıtasıyla ulaşamadığımız çoğu içeriğe bir tık yardımıyla ulaşılmasını kolaylaştırmıştır. Sürekli gelişen yeni medya içeriklerinde hem tüketim nesnelere hem de inanç ve felsefe sistemlerine ulaşılması hızlanmıştır. Bu noktada Kore kültürü ve kültürel ürünlerin dünya çapında tanıtılmasında Amerikan kültürünün tanıtılmasından daha farklı ve özgün bir boyutu bulunmaktadır. Batı kendi kültürünü zorla empoze etmesinin yanı sıra Kore kültürü bireylerin rızasını alarak yaygınlaşmaktadır.

4. Yeni Medya ve Türk Toplumunda Kore Kültürü

Televizyon aracılığı ile zaman-mekan sıkıştırılmış ve Amerikan tarzı yaşam dünya geneline yayılmaya başlamıştır. Özellikle 1980’lerde Amerikan kültürü “Dallas” dizisi ile tüm dünyaya ulaştırılmıştır. Bu sayede, “demografi, davranışlar ve ortak kültürel öğelerdeki yöndeşme, tek bir ürünün kabul görmesi ve geniş bir coğrafyaya yerleşebilmesi için daha uygun bir ortam yaratılmaktadır” (Morley ve Robins, 1997: 34). Medyanın geçirdiği dönüşümler ile yeni medyaya geçiş yaşanmış ve insani ilişkilerde mesafelerin rolü giderek azalmıştır. Medyada yaşanan bu dönüşüm kültürlerin karşılaşmasında da önemli rol oynamıştır. Bu karşılaşma sadece Batı kültürünün Doğu ile karşılaşması değil Doğu kültürünün Batı ile karşılaşmasıdır. Schiller’e göre, “Yirmi beş yıl önce ABD medya ürünleri bütün dünyayı istila etmişti. Bugün, popüler Amerikan kültür ihracatında herhangi bir azalma yoktur. Değişen, üreticilerin devasa, bütünleşik kültür kombinaları haline gelmiş olmalarıdır ve bunlar küresel bir piyasaya tam bir kültür ortamı sağlamaktadırlar. Fakat bu kültür devleri şimdi artık sadece Amerika’dan çıkmıyor. Amerikan kültür tarzları ve teknikleri uluslar-ötesi hale gelmiştir” (Morley ve Robins, 1997: 294). Örneğin 1990’ların sonlarının Kore kültürünün Doğu-Asya ve 2000’lerde küresel etkisi artmıştır.

1971 yılında Kore Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı bünyesinde kurulan Kore Kültür ve Bilgi Servisi (KOCIS), Kore kültürünü dünyadaki bütün ülkelere tanıtmak, uluslararası kültürel değişimlere ışık tutmak kurulmuştur (KOCIS, t.y.). KOCIS, Kore kültürünü dünyaya tanıtmak için yeni medya araçlarını kullanmakla birlikte özellikle Kore hükümeti tarafından yönetilen Korea.net, Kore’yi çevrimiçi olarak dünyaya tanıtmayı amaçlamaktadır. Korea.net, İngilizce, Çince, Japonca, Arapça, İspanyolca, Rusça, Fransızca, Almanca ve Vietnamca dillerinde Kore hükümetinin politikalarını, kültürel gelişmeleri, sanat, sosyal hareketler vb. birçok dalda yayınlar yapmaktadır. Bunun yanı sıra Korea.net, Facebook, Instagram, Youtube vb. birçok sosyal medya platformları aracılığıyla gerçekleştirdiği canlı yayınlar ile dünya çapında birçok kişiye ulaşmaktadır.

Yeni medyanın evrensel kültür etkileşimi üzerindeki diğer bir nokta ise, Kore Rüzgârı¹ olarak kavramsallık kazanan Kore’ye dair var olan kültürel ve toplumsal pratiklerin diğer toplumlar açısından sempati duyulan bir unsur oluşturması olarak kabaca ifade edebiliriz. Kore Savaşında Türkiye’den çok sayıda asker sevki gerçekleşmekle beraber çok sayıda da kayıp verilmiştir. Aynı zamanda gerekli olan yardımları yine Türkiye sağlamıştır. Bundan dolayı Türk toplumlarında Kore ve halkında iki ülke arasında hayranlık ve iyi ilişkiler olması doğaldır. Nitekim toplumlar açısından bakıldığında ‘Kore Rüzgârı’ yayılmakta ve Kore’ye duyulan sevgi artış göstermektedir. Türk toplumunda günümüze değin “Kore Rüzgârı Nefreti” ya da “Kore Rüzgârı Karşıtlığı” na örnek gösterilecek emarelere ve olgulara rastlanmamıştır. Kore

¹ “Kore Rüzgârı” 1990’lı yılların sonlarından itibaren Asya’da yükselmeye başlayan “Günümüz Kore Kültürünün Yayılması” adı altında 1996 yılında Kore dizilerinin Çin’e girip ilgileri üzerine çekmesiyle Asya merkezli olarak Kore’nin günümüz kültürünün aşılması olgusuna verilen addır” (Yoo, 2017: 2).

Rüzgârı akımında televizyon kanalları aracılığıyla birçok Kore yapımı diziler² yayınlanmış ve Türk toplumu tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştır (Yoo, 2017: 2). Bu durum yeni medyayla birlikte kültürlerin popüler ve evrensel boyutta kendine yayılma alanı bulabileceği gibi Türk toplumu adına benimsemeyi mümkün kılmaktadır.

Uzak Doğu ülkelerinden, kültürünün dünya çapında tanınması için en fazla faaliyetler yürütülen ülkelere birisi Güney Kore'dir. Güney Kore'nin küresel popüleritesini ifade eden Hallyu yani "Kore Dalgası", eğlence, müzik, televizyon dizileri ve filmler, sanal oyunlar, yemek kültürü vb. birçok kültürel özelliği içine almaktadır. *Kore Dalgası (Hallyu-한류*)* aslında Hollywood kelimesinden türetilen Güney Kore'nin kültürünü diğer ülkelere ihraç etmesini kolaylaştırmak için kullanılan bir terimdir. Hallyu kavramı, 1990'lı yılların başlangıcından itibaren Çin'de, Japonya'da ve Güneydoğu Asya ülkelerinde Güney Kore tarafından yapılan televizyon dizileri, filmleri ve şarkılar aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. İlerleyen zamanda Asya kıtası başta olmak üzere diğer tüm ülkelere yayılıp ilgiyle takip edilen bir kültür akımıdır. Daha sonraki dönemlerde bu dalga gelişme göstererek bilgisayar oyunlarında elektronik ve kozmetik gibi çeşitli alanlarda aktif olarak üretim sağlanmıştır (Türközü, Türközü Köroğlu & Kyung-Eun, 2014: 187). Hallyu yeni medya aracılığı ile Kore popüler kültürünü diziler, filmler ve K-pop vasıtasıyla diğer ülkelere tanıtmayı amaçlamaktadır. Güney Kore'nin popüler kültürü olan K-pop, "gruplarının tüm dünyada tanınması ve popüler kültür fenomeni haline gelmesi kitle iletişim araçları sayesinde hayranları ile kurduğu etkileşimli ilişkilere dayanmaktadır. Twitter, YouTube, VLive gibi yeni medya teknolojilerini aktif olarak kullanan K-Pop grupları konserlerinden showlarına, albümlerinden günlük yaşantılarındaki birçok rutini paylaşarak hayran kitlelerine kolaylıkla ulaşmaktadır" (Keskin, 2020: 26). Yeni medya yardımıyla Kore eğlence sektörü hem dijital platformlarda izlenmeye başlanmış hem de başka ülkelerin eğlence sektörüne uyarlanmıştır. Güney Kore kültür endüstrisi dizi ve eğlence programlarının ihraç eden önemli ülkelere birisidir.

Kore Rüzgârı sonrasında yeni medya araçları vesilesiyle Türk toplumunda Kore gelenek ve yaşamsal pratiklerine sıkça rastlanmaktadır. Bu konu dahilinde Kore etkisinin olduğu bir diğer alan olarak toplum tarafından kullanılan kozmetik ürünleri olduğudur. Bugün bile Türkiye'de çok çeşitli Kore markası olan ürünlere rastlanmakta ve toplum tarafından rağbet görmektedir. Yoo (2020), Türkiye'de K-beauty (Kore Kozmetiği) gelişimi üzerine yaptığı araştırmasında Kore ürünlerinin Türk toplumundaki gelişiminden bahseder. 2000'li yıllarda devam eden Kore akımından ötürü bu kozmetik ürünleri hızlı bir şekilde yükselişe geçmiştir. Bu sayede çeşitli ülkelere ihracatlar sürekli olarak artarak devamlılık sağlamaktadır. Türkiye özelinde ise Hallyu ürünleri içinde K-Beauty (Kore Kozmetiği)'nin en yüksek tüketim/ harcama marjına sahip olduğu gerçeğidir. Günümüzde Türkiye'de; gazetelerde, güzellik ve moda dergilerinde ya da internet bloglarında K-Beauty (Kore Kozmetiği)'nin aktif bir şekilde tanıtımı yapılması ve K-Beauty (Kore Kozmetiği)'yi olumlu değerlendiren içeriklerin çoğalmasıyla birlikte Kore kozmetiğine duyulan ilgi artmıştır. Missha, The FaceShop, Innisfree, Skinfood, Sulwasoo, Pure Beauty, Scinic ve Heimish olarak Türkiye'de yer alan kozmetik ürün markalarını örnek gösterebiliriz. Yeni medya açısından değerlendirmek gerekirse, çeşitli mecralar sayesinde blogerlar, e-dergiler üzerinden ve sosyal medya araçları vesilesiyle ürünlerin popülerliği artırılıp başka kültüre ait olan ürünlerin gerek içerik bilgisine sahip olma ve özümseme gerçekleştirmekte gerekse de ürün satışlarını artırmaktadır. Kültürel emperyalizm bağlamında toplumların kendilerine ait olarak geliştirdikleri bu ürünlerin yaygınlık kazandığı görülmektedir. Bu duruma aracı sağlayan ise yeni medya araçları olmaktadır. Yeni medya araçları sayesinde ürünlerin içerik ve sonuç olarak bütünsel perspektifte tanıtımı yapılmakta ve toplumlara ürünlerin satışları sağlanmaktadır.

Kozmetik ürünlerin yanı sıra Türkiye'de popüler olan diğer bir nokta ise Kore'ye ait olan yemek kültürüdür. Türkiye'de son dönemlerde insanların karşısına çıkması muhtemel yemek türü sushi (suşi) olmaktadır. Sushi yanında ramen, nuddle gibi Uzak Doğu mutfağının özel ve evrensel boyut kazanmış yemekleri Türk toplumu tarafından da kabul görmüştür. Geleneksel olarak yemek yerken kullandıkları "waribashi" adı verilen çubukları bugün Türk vatandaşları Uzak Doğu kültürüne ait yemekleri yapılan restoranlarda kullanılmaktadırlar.

Genel anlamda Kore kültürüne dair gelenekler ve pratiklerin Türk toplumundaki yerini göstermek adına örneklerden bahsedilmiştir. Aslında bakıldığında zaman yeni medya araçlarının buna hizmet ettiği aşikardır. Bununla beraber Türk-Kore toplumları arasındaki sosyal ilişkilerin iyimser bir tavırdaki seyretmesi kültürel etkileşim ve melez kültür oluşmasına neden olmuştur. Bu durumda yeni medya ile daha hızlı yayılan kültürel emperyalizmin günümüzde sadece Amerikan yaşam tarzının yayılmasında değil, kendi kültürlerinin dünya çapında tanınmasını isteyen Uzak Doğu ülkelerinin kültürlerinin yayılmasında önemli rolü bulunduğu anlaşılmaktadır. Kore tarafından kültürel ihraçta yönelik Kimkoo'nun ifadesi kayda değerdir, "Ulusumuzun dünyadaki en güzel ulus haline gelmesini istiyorum. Ulusumuzun güçlü olmasını istemiyorum; istediğim tek şey seçkin bir kültürün gücü. Kültürün gücü bizi mutlu eder, ayrıca diğerlerine mutluluk getirir." demiştir (Lee, 2001). Ülkemizde özellikle genç arasında Kore kültürüne olan ilgisi Kimkoo'nun ifadesini doğrulamaktadır.

5. Sonuç

Geçmişten günümüze iletişim; kişilerarası, kitle ve yeni medya şeklinde dönüşerek gelmiştir. Gündelik yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelen yeni medya internet ağlarının ve iletişim araçlarının ortaya çıkmasıyla birlikte yaygınlaşmıştır. Yeni medya, dijital televizyon ve müzik platformları, wikiler, sosyal medya platformları, sanal oyunlar,

² Kiraz Mevsim (2014), Adımı Feriha Koydum (2011), Beni Affet (2011), Bir Aşk Hikayesi (2013) vb.

alışveriş siteleri, e-posta, e-kitap, akademik veri tabanları ve web siteleri gibi daha pek çok uygulamayı içinde barındırmaktadır. Yeni medya kullanıcılarına istedikleri şekilde içerik üretebilmekte ve iletişim kurabilme imkânı sağlamaktadır. Dolayısıyla yeni medya geleneksel medyadan farklı olarak insanlara içerik üreterek medyanın içinde olma imkânı sağladığı için kullanıcıların dikkatini çekmektedir. Oluşan serbest alandan dolayı yeni medya avantajları ve dezavantajları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle derinlemesine değerlendirilmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çoğu zaman kullanıcılarının hızlı bilgiye ulaşmasına yardımcı olan yeni medya, özellikle kültürel emperyalizmin yayılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Her geçen gün yenilenen özelliği ile kültürel emperyalizm yeni medya alanların içerisinde kendisine hızlı bir şekilde yer bulabilmektedir. Sadece toplumun belirli kesimine değil toplumun tamamına yayılan yeni medyanın kültürel anlamda toplumlara yıpratıldığı görülmektedir.

Kültürel emperyalizmin yeni medya ile hız kazanmasıyla birlikte küresel köy haline gelen kültürün homojenleşmeye başladığı düşüncelerini beraberinde getirmiştir. Örneğin dünyanın neresine gidersek gidelim belirli markalar ile karşılaşmaktayız. Genel olarak, yeni medya aracılığıyla yerel kültürlerin baskın kültürlerin etkisinde kalmasında ve kültür emperyalizmin hızlandığı görülmektedir. Bu noktada yeni medya aracılığı ile Batı ve Amerikan kültürünün etkisinin arttığını söylemek mümkün olsa da yeni medyanın Kore kültürünün dünya ve Türkiye’de tanınmasında önemli bir rol oynadığını da belirtmemiz gerekmektedir. Kültürel emperyalizmle beraber Kore kültürüne ait olan kozmetik ürünler, yemekler, diziler ve bilgisayar oyunları dünya çapında diğer ülkelerde popüler olmaktadır. Bu popülerliği destekleyen ise yeni medya araçlarıdır. Üretilen ürünlerin dünyaya açılan penceresi konumunda olan bu araçlar, ülkeler arasında etkileşimi de sağlamaktadır. Kore kültürü yerel kültürler arasında kültürel benzerlik sağladığı için Türk toplumunda ve özellikle z kuşağında oldukça hızlı bir şekilde benimsenmiştir. Bu bağlamda bakıldığında Kore kültürünün kültürel emperyalist bir yayılım gösterdiği de görülmektedir. Aynı zamanda Kore kültürü tepeden inme şekilde olmayıp diğer toplumlara olan etkisi bireylerin istekleri doğrultusunda gerçekleştiğini söylemek yerinde olacaktır. Kore kültürü yayıldığı toplumlarda o toplumlarda kültürel değerlere göre melezleşmiştir.

Kaynaklar

- Akyol, Z. (2020). “Kültürel Emperyalizmin Göstergibilimsel İncelemesi: McDonald’s Örneği”, *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2 (1): 16-28.
- Altunay, A. (2015). “Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya”, *Selçuk İletişim*, 9 (1): 410-428.
- Bozkuş Barlas, Ş. (2017). “Yeni Medyanın, Sanal Sanat Alanları: Müze ve Sanat Blogları”, *Medya Çağında İletişim*, (Ed: Ali Murat Kırık), İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Çağlak, U. (2020). “Teşhir Toplumu ve Yeni Medya: Teşhir Toplumunun Oluşmasında Önemli Bir Araç Olan Yeni Medya Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2: 12-20.
- Dağtaş, E. ve Yıldırım, O. (2018). “Kültürel Emperyalizm Çerçevesinde Tüketim Pratiklerinin Türkiye Basınındaki Yansımalarının Çözümlemesi: 24 Kasım 2017 “Kara Cuma” Örneği”, *Global Media Journal*, 9 (17): 96-127.
- David, M. ve Robbins, K. (1997). *Kimlik Mekânları*, (Çev: Emrehan Zeybekoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Geertz, C. (2020). *Kültürlerin Yorumlanması*, (Çev: Hakan Gür), İstanbul: Dergah Yayınları.
- Giddens, A. (2016). *Sosyoloji*, (Çev: Mesut Şenol), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Keskin, A. (2020). “Parasosyal Etkileşim Açısından K-Pop Fanlığı: Army Hayran Kültürü Üzerinde Bir İnceleme”, *İnif E-Dergi*, 5 (1): 25-38.
- KOCIS (Ministry of Culture, Sports and Tourism). (t.y.).Korean Culture and Information Service. <https://www.kocis.go.kr/eng/main.do>. Erişim Tarihi: 12.06.2022.
- Laughey, D. (2010). *Medya Çalışmaları- Teorileri ve Yaklaşımlar*, (Çev: Ali Toprak), İstanbul: Kalkendon Yayınları.
- Lee, S. J., (2011), “The Korean Wave: The Seoul of Asia by Sue Jin Lee-85.” Strategic Communications Major Elon University, 85-93. <https://eloncdn.blob.core.windows.net/eu3/sites/153/2017/06/09SueJin.pdf>. Erişim Tarihi: 04.06.2022.
- Maigret, E. (2021). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, (Çev: Halime Yücel), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ölçekçi, H. (2020). “Küreselleşmenin ve İletişimin Milli Kültürel Etkileri”, *Gazi Türkiyat*, 26: 79-97.
- Özensel, E. (2016). “Sosyal Hareketler ve ‘Yeni Medya’: Mısır Örneği”, *Sosyal Hareketler Çağı*, (Ed: Ferhat Tekin ve Erhan Tecim), İstanbul: Açılım Kitap.
- Ritzer, G. (2020). *Küresel Dünya*, (Çev: Melih Pekdemir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Tomlinson, J. (1999). *Kültürel Emperyalizm*, (Çev: Emrehan Zeybekoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Türközü, G.S., Türközü Köroğlu, Hatice, Kyung-Eun, Oh, Kore'yi Tanıyarak Korece Öğrenelim, İstanbul: Likya Yayınları, 2014.
- Van Dijk, Jan. (2016). *Ađ Toplumı*, (Çev: Özlem Sakin), İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Yoo, J. (2017). "Türkiyedeki "Kore Rüzgârı" ve Kore Kültürünün Kabul Görüş Safhasına Dair Araştırma -Türkiye'nin Belli Başlı Günlük Gazetelerinde "Kore Rüzgârı" Hakkında Çıkmış Haberler Merkezli Olarak", *Tasam*.
- Yoo, J. (2020). Kore Savaşı (Kan Kardeşi), Kore Dizisi ve K-beauty (Kore Kozmetiği) Merkezinde Türkiye'de Kore Akımının Günümüzdeki Durumu ve Geleceği, KARE, 19-48.

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

Yüksek Lisans Öğrencisi
Havva Nur Keleş
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi,
Sosyoloji Bölümü,
hawanurkeles96@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4882-8555

Öz

Çevre sorunu, toplumun ve doğanın normlarına uymayan; insanın doğa üzerinde tahakküm kurması, John Locke'un deyimıyla 'doğanın efendileri' olmaya çalışması neticesinde canlıların yaşamını tehdit eden problemler bütünüdür. Modern öncesinde çevre sorunu doğal afetten, ilahi güçten kaynaklandığı düşünülürken; modern dönemde çevre sorunu sanayileşme ve bilginin artmasıyla daha küresel bir hâl alarak toplumları olumsuz yönde etkilemiştir. Doğa artık keşfedilesi, gizemli bir yapı olmaktan çıkmıştır. Bu yönüyle doğadan uzaklaşarak, doğaya yabancılaşmıştır. Bu çalışmada sosyal bir problem olan çevre sorunu, Anthony Giddens ve Ulrich Beck ekseninde Alman Yeşiller hareketi bağlamında ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, Alman Yeşiller hareketine bağlı olarak küresel bir problem olan çevre sorununu incelemek ve insanın doğaya nasıl yabancılaştığını göstermektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve ikincil veri analizi tekniği kullanılmıştır. Sosyal bir problem olan çevre sorununda temel olarak, bilinci oluşturmada önemli adımlar atan Alman Yeşiller hareketinin nasıl çıktığı, amacı, örgütlendiği, eylemleri, bugün neye odaklandıkları incelenmiştir. Sonuç olarak bu çalışmada ekoloji, çevre, doğaya yabancılaşma gibi kavramlara değinilmiş, Alman Yeşiller hareketi bağlamında çevre sorunu okunmaya çalışılmıştır.

Abstract

Environmental problem, not complying with the norms of society and nature; It's a set of problems that threaten the life of living things as a result of man's domination over nature and trying to become the 'masters of nature', in John Locke's words. In the modern era, the environmental problem has become more global with the increase of industrialization and knowledge and has affected societies negatively. It has been alienated from nature by moving away from nature. The environmental problem, which is a social problem, was had studied on the axis of Anthony Giddens and Ulrich Beck, in the German greens movement. The purpose of the study is to study the environmental problem, which is a global problem based on the German green movement, and to show that man is alienated to nature. The method of work is qualitative. Secondary data analysis technique used. This context, the study has discussed concepts such as ecology, environment, alienation of nature, and has tried to read the environmental problem in the context of the German movement of greens.

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
13.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted
26.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Çevre/ Environment

Sosyal sorun/ Social problem

Doğaya yabancılaşma/ Alienation to nature

Alman Yeşiller Hareketi/ German Greens movement

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı**Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate**

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Keleş, H.N. (2022). Sosyal Bir Problem Olarak Çevre Sorunu: Alman Yeşiller Hareketi. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), ss. 27-36.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

1. Giriş

Tarih boyunca insanlar belli değişim, dönüşüm süreçlerinden geçmişlerdir. Bu süreç içerisinde sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. Sosyal sorun, toplumsal normlara uymayan davranış kalıbı olarak tanımlanabilir. Ailede boşanmaların artması, aile parçalanmaları, eğitimde fırsat eşitsizliği, kentte suçun artması, istismar-şiddet sorunları, cinsiyet eşitsizliği sorunu, artan sağlık harcamaları, kentte alt yapı sorunu, yoksulluk, sapma-suç, alkol-uyuşturucu bağımlılığı sorunu gibi pek çok husus sosyal sorunlara örnek verilebilir. Bu çalışmada ise temel olarak çevre sorunu konusuna odaklanılacaktır.

İlk çağlardan modern döneme gelinceye kadar insanlar, doğa ile barışık halde yaşamışlardır. Bir bakıma 16. yüzyıl Aydınlanma düşüncesine gelinceye kadar insan doğa ile uyum içinde yaşamış, doğaya karşı duyarlı bir tutum sergilemişlerdir. Fakat 16. yy'dan itibaren insanlar aydınlanma düşüncesiyle birlikte pek çok gelişmelere, dönüşümlere şahit olmuştur. Modern döneme gelindikçe bilgi güç haline gelmiştir ve insanı diğer varlıklardan ayıran akıl, doğaya hâkim olmak için bilgiyi kullanmıştır. Bunun neticesinde doğanın dengesi bozulmuş ve ekolojik sorunlar kendini hissettirmeye başlamıştır. Buna binaen teknolojik gelişmeler, dijitalleşme, nükleer santrallerinin kurulması, atomun kullanılması, kentleşme, nüfus artışı gibi nedenler ekolojik sorunların tetikleyicisi olmuştur. Zira sanayi devrimiyle birlikte insanın doğa üzerindeki tahakkümü daha da güçlenmiştir. Sanayileşmenin bütün dünyaya yayılması ile birlikte çevre sorunları da yayılmış ve bu sorunlar tüm dünyayı tehdit eder hale gelmiştir. Bu gelişmeler ulaşım hızı, refahı artırma gibi olumlu yönleri olsa da çevreyi kirletmeleri, yaşam kaynaklarını azaltmaları ve canlı yaşamına olumsuz etkisi olması sebebiyle çevre sorununa dönüşmüş ve bütün toplumlara, canlıları etkilemiştir. Bu anlamda ekolojik sorunlar önemli hale gelmiş ve bir çözüm üretilmesi için çevre hareketleri ortaya çıkmıştır. Beck'in de ifade ettiği gibi çevre hareketleri, risk toplumunda endüstrinin çevreye zarar vermesi sonucu ortaya çıkmıştır (Beck, 2019). Alman Yeşiller hareketi de bunlardan biridir.

Çalışmanın yöntemi, nitel araştırma olup, belge taraması yapılmıştır. Çevre sorununa ve çevre sorununda Alman Yeşiller hareketi örneğine dair kitaplar, tezler, makaleler, haberler, Alman Yeşiller hareketinin web sayfası incelenmiştir. Araştırmanın amacı, Alman Yeşiller hareketine bağlı olarak küresel bir problem olan çevre sorununu ve bu sorunları ortaya çıkaran etmenleri sosyolojik olarak incelemek, insanın doğaya yabancılaştığını göstermektir. Buna binaen Alman Yeşiller hareketi, çevre ve doğaya yabancılaşma bağlamında Türkçe literatüre katkı sağlamak amacıyla bu makale hazırlanmıştır. Araştırma temelde Alman Yeşiller hareketi ile sınırlı olması hasebiyle dünyada Yeşiller hareketine kısaca değinilmiş, fakat detayına inilmemiştir. Öte yandan Alman Yeşiller hareketine dair daha çok siyasi planda bir araştırma yapılmış olması hasebiyle, bu çalışmada Yeşiller hareketinin siyasi boyutu detaylıca incelenmeyecektir. Alman Yeşiller hareketinin Beck ve Giddens bağlamında bir çevre sorunu olarak ele alınması bu makalenin özgün değerini temsil etmektedir.

Bu çalışmada ilk olarak kısaca sosyal sorun, ekoloji-çevre ve doğaya yabancılaşma kavramları tanımlanacak, çevre hareketinin ortaya çıkışı, Beck ve Giddens' in çevre sorunlarına bakışları ele alınacaktır. Akabinde bazı çevre hareketlerinden, çevreyi korumaya yönelik kurulmuş organizasyonlardan bahsedilecektir. Sosyal bir problem olan çevre sorununda temel olarak, bilinci oluşturmada önemli adımlar atan Alman Yeşiller hareketinin nasıl çıktığı, amacı, örgütlendiği, eylemleri, bugün neye odaklandıkları incelenecektir.

2. Sosyal Sorun

Sosyal sorun, toplumsal normlara uymayan davranış kalıbı olarak tanımlanabilir. Sosyal sorun ile ilgili pek çok farklı tanımlamaların bulunduğu, her sosyoloğun bunu kendi görüşüne göre şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Misal Beck için sosyal sorunun risk toplumunda olduğu söylenebilir. Giddens için sosyal sorun, modernitenin bir sonucu olarak ele alınabilir. Myles J. Kelleher'e göre "Etkili bir grup sosyal bir koşulu değerlerine tehdit olarak tanımladığında; çok sayıda kişi bu koşuldan etkilendiğinde ve söz konusu koşul, kolektif eylem tarafından düzeltilebileceği zaman bir sosyal problem var olur" (Kelleher'den akt. Adak, 2018: 18). Bu anlamda sosyal sorun, topluma zarar veren, değer çatışması-sosyal çözülme-kurumsal krizi beraberinde getiren, normlara uymayan davranış kalıbı olarak tanımlanabilir. Ailede boşanmaların artması, ailenin parçalanması, şiddet, istismar, kentte suçun artması, eğitimde fırsat eşitsizliği, artan sağlık harcamaları, cinsiyet eşitsizliği sorunu, alkol-uyuşturucu madde bağımlılığı sorunu vs. sosyal soruna örnek olarak verilebilir. Çevrenin insan eliyle tahrip edilmesi ve bunun sonucunda insanın zarar görmesi de sosyal bir sorun olarak ele alınabilir.

Öte yandan toplumlar değişip dönüştükçe, mevcut sosyal sorunlar da değişmektedir. Söz gelimi siber zorbalık modern öncesi dönemde görülmezken, bugün önemli sorunlardandır. Çevre sorununda da bu tür bir sorun olduğunu söylemek mümkündür. Modern öncesinde insan doğa ile barışık halde yaşamaktayken, endüstri devrimiyle birlikte modern döneme gelindiğinde insan, doğa üzerinde hâkimiyet kurarak ve çevre sorunlarını ortaya çıkarmıştır. "20-30 yıl önce Jean Paul Sartre güvenle şöyle diyebiliyordu: Doğal felaketler diye bir şey yoktur. Ama günümüzde doğal felaketler dünyayı etkileyen bütün felaketlerin prototipine ve modeline dönüşmüştür ve Sartre'ın sözlerini tersine çevirerek şöyle demek mümkündür: Doğal felaketlerden başka hiçbir şey yoktur." (Bauman, 2018: 245). Çevre sorunları, doğayı tahrip edecek teknolojinin bilgisine sahip insanlar tarafından üretilen çevre kirliliği, çevre felaketleri ve geri dönülemez sonuçları olan, bütün dünyayı etkileyen küresel sorunlardır. Bu sorunlara karşılık, doğayı korumak için genellikle tabandan gelen, herkesin katılabildiği çevre hareketleri ortaya çıkmıştır.

3. Ekoloji ve Çevre Hareketi

Çevre, içinde yaşanan ortamdır. Modern öncesi dönemde çevre ile barışık yaşayan insanlar, teknolojinin gelişimiyle pek çok önemli dönüşümler yaşamıştır. Misal coğrafi keşifler, Rönesans-Reform, hammadde arayışı, Sanayi Devrimi, nükleer santrallerin kurulması gibi önemli gelişmeler buna örnektir. Modern döneme bakıldığında ise teknolojinin hızlı geliştiği, bilginin hızla

yayıldığı bu gelişmeler beraberinde insanın doğa üzerindeki tahakkümü, çevreye verilen tahribatlar neticesinde çevre sorunları gündeme gelmiştir. Beraberinde çevre bilimini (Ekoloji) ve çevre hareketini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda ekolojinin ortaya çıkış süreci üç aşamada ele alınabilir.

- 1) Birinci aşama bilimsel çevrecilik yani ekoloji biliminin kurulmasıdır.(1866)
- 2) İkinci aşama, 68 olayları ile birlikte bir toplumsal harekete dönüşmesidir.
- 3) Son aşama ise 1979'larda siyasal bir harekete dönüşmeye başlaması ve bunun en önemli örneğini Alman Yeşiller partisinin oluşturmasıdır.

Bu paradigma ekseninde, ilk kez 1866'da Alman Zoolog Ernst Haeckel tarafından kullanılan ekoloji kavramı, insanların ve diğer canlıların çevreyle ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. "Bir siyasal ideoloji olan ekolojizm, doğanın insanların ve insan olmayanların dünyasının yanında cansız dünyayı kapsayan iç bağlantıları tanımlanmış bir bütün olduğu inancı üzerine kuruludur." (Heywood, 2015: 289). Çevreciliğin daha geniş ve evrimci tanımı olan ekoloji, sistemin dengesini kurmaya çalışırken; onun bir alt boyutu olan çevrecilik ise insani eylemlerin doğa üzerindeki yıkıcı etkisini azaltmayı amaçlar. "Modern dönemlerde, tabiat özellikle sanayi atıklarıyla kirletildikçe temiz bir ortam özlemi çevreyi daha da önemli hale getirdi. Buradan ekoloji doğdu. Ekolojinin amacı, dengesi bozulan tabiatı tekrar eski haline getirebilmektir" (Aydın, 2015: 88).

Castells'e göre çevre hareketi, ekolojik düzensizliğe, denetimsiz küresel geçinmeye, teknolojik olarak doğaya verilen tahribata karşı meydan okumaktadır. "Çevrecilik de kendi tarzında, çok sesliliğin yaratıcı kakofonisi üzerinden küresel ekolojik düzensizliğe, hatta denetimsiz küresel kalkınmanın, görülmemiş teknolojik güçlerin toplumsal ve çevresel etkileri denetlenmeden yaygınlaşmasının sebep olduğu eko-intihar riskine meydan okur" (2006: 98). Bu anlamda çevreci hareketlerin ortaya çıkmasındaki temel etkenler endüstrileşme, bilginin artması, fabrikaların- enerji üretimi için nükleer santrallerin kurulması- radyasyon, sera gazları etkisi sonucu küresel ısınma yaşanması, ozon tabakasının delinmesi, iklim değişiklikleri, hava-su kirliliğinin artması, su kaynaklarının azalması, hayvan türlerinin yok olması, çölleşme, asit yağmurları, petrol krizi (1970-1973), buzulların erimesi, yaşamın tehdit altında olması gibi etkenlerdir. Bu etkenler çevre sorunlarını ortaya çıkarır. Giddens bunları toplumsallaşmış doğadaki riskler olarak görür.

"Toplumsallaşmış doğadaki ciddi risklerin sadece sayısı bile oldukça korkutucudur: Nükleer enerji santrallerindeki büyük kazalardan ya da nükleer atıklardan sızan radyasyon; denizlerin, atmosferdeki oksijenin büyük kısmını yenileyen fitoplanktona zarar verecek düzeyde kimyasal kirlenmesi, ozon tabakasına zarar veren atmosferik kirleticilerden kaynaklanan, buzulların bazı kısımlarının erimesine ve geniş alanlarda su baskınına yol açan bir 'Sera etkisi'; temel bir yenilenebilir oksijen kaynağı olan yağmur ormanlarına geniş ölçüde zarar verilmesi; milyonlarca dönüm tarım toprağının yapay gübrelerin yaygın kullanımının bir sonucu olarak verimsizleşmesi" (Giddens, 2016: 126).

Beck ise bu hususlara toplum tarafından inşa edilmiş riskler olarak bakar (Beck, 2019). Bu anlamda çevre sorunları insanlığın geleceğini tehdit eder hale gelmiş, insanlar doğaya yabancılaşmış ve Yeşiller hareketi, çevre hareketleri burada ortaya çıkmıştır. Buna binaen, çevreci hareketler ilk olarak vatandaş insiyatifıyla lokal düzeyde, park alanlarının korunması, nükleer karşıtlığı gibi konular üzerinden başlamıştır. Tek bir konu ile ilgilenmişlerdir. 1970'lerden sonra ekoloji hareketinin kapsamı çevre sorunlarının önem kazanmasıyla birlikte insan-doğa bağlamında daha da genişlemiştir. Sanayinin, nükleer santrallerin, fabrikaların gelişimiyle birlikte havanın kirlenmesi, nükleer patlamaların olumsuz etkileri, radyasyon tehlikesi, kimyasallarla çevrenin kirlenmesi, su kaynaklarının kirletilmesi, küresel ısınma ile birlikte yangınların artması, ormansızlaşma, çölleşme gibi daha makro odaklı, bütün dünyayı etkileyen çevre sorunlarına yönelinmiştir.

4. Doğaya Yabancılaşma

Yabancılaşma (alienation) kavramı yabancı sözcüğünden türemiştir. Yabancılaşmış insan ise kendine, mevcut değerlere, çevresine uzaklaşmış; kendini toplumdan tecrit etmiş (uzaklaştırmış, soyutlamış), kendisi olamayan bireydir. Bir anlamda kendisi olamayan birey, anlam dünyasını inşa eden şeylerden uzaklaşmıştır. Mustafa Aydın'a göre yabancılaşma, bazen farkına varılamayan, farkına varıldığında müdahale edilemeyen bir değişim sürecidir (Aydın, 2013: 497).

Yabancılaşma kavramını sosyolojik anlamda ilk kez kurumsallaştıran Alman sosyolog Karl Marx, yabancılaşmayı kapitalizmin merkezine koyarak, insanın emeğine, üretim edimine, kendine ve topluma yabancılaşması olarak ele almıştır (Marx, 2017). İnsanın kendine yabancılaşmasını Marx şu şekilde ifade etmiştir: "İnsanı doğadan ve kendinden, kendi etkin işlevlerinden, kendi hayat-etkinliğinden yabancılaştırırken, yabancılaşmış emek, *türü insana yabancılaştırır.*" (Marx, 2013: 80). Kendine yabancılaşmış insanı Pappenheim, "kendi geçmişini, inançlarını bir kenara bırakarak, kendine prestij kazandıracak durumlarda bulunması, kendi menfaatine ve çıkarına uygun davranması" olarak tanımlar. Yani bir anlamda kendine yabancılaşmış insan, köklerinden koparılmış insandır. Bu anlamda yine benzer bir tanım olarak Hasan Güneş'in 'Sosyoloji Terimler Sözlüğü'nde şu şekilde geçmektedir. "Bireyin toplumsal, kültürel ve doğal çevresiyle olan uyumunun azalmasıdır. Dolayısıyla davranış sapmalarının, güvensizliğin, sınırsız bireysel rekabetin yaygınlaşmasıdır." (Güneş, 2016: 263). Bryan S. Turner'a göre ise yabancılaşma, "insanın yaşadığı dünya ile arasının açılması sürecidir." (2020: 970). Bu bakımdan doğaya yabancılaşan insanın esasında kendine yabancılaştığını söylemek mümkündür.

F. Bacon (Aydın, 2015: 221), M. Foucault, Bryan Turner gibi modern ve çağdaş dönem kuramcılar, modern dönemde bilginin güç haline geldiğini ifade ederler. İnsanı diğer varlıklardan ayıran akıl, doğaya hâkim olmak için bilgiyi kullandı. Yani bilgi aracılığıyla üretilen teknoloji ile doğaya hükmedilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda doğa artık gizemli, keşfedilesi bir yapı

olmaktan çıkmıştır. İnsan kendi ürettiği teknoloji karşısında aciz bir duruma düşmüştür. Çıkarları, menfaati uğruna her şeyi yapar konuma gelmiştir. Bu bağlamda makineleşen ve mekanikleşen yaşamda birey doğaya, çevreye, kendine yabancılaşmaktadır.

Buna binaen, ekolojik düşüncede hayatın bütün alanına dair holistik bir dönüşüm önerilmektedir. “Ekolojik düşüncede, doğanın sömürülmesinden hareketle, mevcut teknolojilerin hantal, insancıl olmayan ve kirletici niteliği öne çıkarılmaktadır. Bundan dolayı, insancıl ve küçük ölçekli teknoloji talep edilmektedir. Bu çerçevede nükleer tesislere ve insani olmayan teknolojiye, teknolojinin insanı yabancılaştırmasına ve teknolojinin kirliliğine karşı çıkmaktadır” (Görmez’den akt. Özer, 2001: 177). Bu paradigma ekseninde ekolojinin yükselmesinin sebebi, insanın doğa üzerinde hâkimiyet kurması ve doğaya karşı yabancılaşmasından kaynaklıdır. Öte yandan risk toplumunda olduğumuzu savunan Beck ve Giddens’a göre doğaya yabancılaşmadan bahsetmek mümkündür.

5. Beck ve Giddens’a Göre Çevre Hareketi

1944’te Polonya’da doğan ve yaşamının büyük çoğunluğunu Almanya’da geçiren Ulrich Beck, modernleşmenin doğurduğu tehlikeler ekseninde risklerin küresel çapta olduğunu ve risk toplumunda olduğumuzu savunur. Nükleer bombalar, Çernobil, ormanların yok edilmesi, sıcaklıkların artması ile durmayan yangınlar (Misal Avusturalya’daki yangın), ozon tabakasının delinmesi vs. Alman Yeşillerin değindiği hususlara Beck, risk toplumu bağlamında, insan eliyle inşa edilmiş riskler olarak ele alır. Yani risk artık somutlaşarak, günlük yaşamın içinde insanları etkilemiştir. Bu nedenle Yeşiller hareketi endişe temelli bir dayanışma içindedir. Bu bağlamda doğaya yabancılaşmadan bahsetmek mümkündür. Bunun dışında Beck, yaşadığı dönem itibariyle Yeşiller hareketinin başladığı dönemlerin tam içinde olan bir isimdir. Yani Beck’in, Alman Yeşiller hareketini, olgusal gerçekliğini, eylemlerini sosyolojik anlamda teorik düzeyde yapılandırdığı söylenebilir.

Öte yandan Beck’in bumerang etkisi olarak nitelendirdiği görüşe bakılırsa risk, onu yaratan sermayedarları, iktidarları da etkiler (Beck, 2019: 63). “Nükleer savaş olasılığı ekolojik yıkım, küresel ekonomik mübadelenin çöküşü ve diğer gizil küresel faaliyetler herkes için cesaret kırıcı bir tehlike ufku oluşturmaktadır. Beck’in de belirttiği gibi bu türden küreselleşmiş riskler zengin yoksul arasında ya da dünyadaki bölgeler arasında bir ayrım yapmaz... Savaşanlar ve tarafsızlar, herkes zarar görecekler.” (Giddens, 2016: 124-125). Yani riskleri üretenleri, kâr sağlayanları, iktidarı, zengini, yoksulu, sağlığı vs. herkesi etkiler (Beck, 2019: 52-53). Beck, eğer bir şeyler yapılmazsa bunun telafi edilemez boyuta ulaşacağına vurgu yapar. Bu anlamda çevre sorunu küresel bir risktir.

Yeni tehlike kaynaklarını bilgi olarak gören Beck, çözüm önerisini de yine bilgi, bilim ve bilince dayandırır. Akabinde risklerin eşitleyici etkisi olduğunu savunan Beck, küresel çevre sorunlarına karşı risk cemaatlerinin oluşacağını savunur. Buna bağlı olarak dünya toplumu ütopyasını bir parça gerçek kılmıştır. Çevre sorununun ancak sınırları aşan anlaşmalarla aşılabileceğini savunur (Beck, 2019: 66-69). Çevre sorunlarının toplumsal bir sorun olduğunu savunan Beck’e göre risklerin etkisini gördüğümüzde tepki veririz. Misal nükleer santrallerin olumsuz özelliğini patladığında, radyasyon yaydığına, belli ölümlere sebep olduğunda bir çevre sorunu olduğunu fark ettiğimizi ifade eder. Bu nedenle riskleri azaltmanın yolu olarak sistemin, tüketimin dönüşmesi gerektiğini savunur. Akabinde dönüşlü modernleşme bilgi, bilinçli olma ve risklere karşı dayanışma kurarak bu sorunun aşılabileceğini savunur.

Çevre sorunlarını modernleşmenin bir sonucu olarak gören İngiliz toplumbilimci Anthony Giddens, modernliğin karanlık yüzünü, savaşın endüstrileşmesi, silahlanma, nükleer cepheleşme tehlikesi olarak görür. Hatta savaşların devam etmesi neticesinde insanlığın sonunun geleceğini düşünür. “Ekolojik felaket, yaratacağı sonuçlar itibariyle savaş kadar zarar vericidir.” (Giddens, 2016: 168). Giddens, modern dünyada risklerin arttığını savunur. Doğayı dönüştüren insanların, doğa üzerinde tahakküm kurması neticesinde modern toplumda risk artmıştır. Giddens’a göre geleneksel toplumlarda da risk vardı. Fakat bu riskler ilahi bir güç tarafından geldiğine inanılıyordu. Fakat bugün insan eliyle riskler üretilmiştir. Misal, 1845’te İrlanda’da büyük kıtlık yaşanmış, Hiroşima- Nagazaki’ ye atom bombası atılması (1945), Çernobil faciası (1986), Three Mill Adası kazası (1979), Bhopal felaketi (1984), Fukushima’daki nükleer reaktörün patlaması (2011), Avustralya’da küresel ısınma nedeniyle 2019’ un Kasım ayında başlayan ve hala söndürülememiş olan yangınlar buna örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda modern toplumu, risk toplumu olarak gören Beck’in temel tezinde haklı olduğunu söylemek mümkündür.

Öte yandan Giddens bağlamında Yeşiller hareketinin temel paradigmasına bakıldığında, yerinden çıkarılan, yeniden yapılandırılan asıl şey doğa, çevredir. İnsan doğa üzerinde tahakküm kurup onu dönüştürerek kimyasal kirlilik, yangınlar, küresel ısınma, nükleer patlamalar gibi pek çok sorunlara neden olmuş, akabinde çevreye dair bilincin yok olması ile doğayı yerinden çıkararak, doğaya yabancılaşmıştır. Beck gibi Giddens’da bunun düşününsel modernite¹, bilinçlenme ile aşılabileceğini savunur. Düşününsel moderniteye göre Yeşiller hareketinde bilgi edinimi, birbirini tanımayan ama örgütlenmiş halk tabanından gelir ve amaç Yeşiller ile aynıdır: Bilinç oluşturmaktır.

¹ Düşününsel modernite: Alman sosyolog Ulrich Beck’in ileri modernliği ifade etmek için oluşturduğu terimdir. Bir anlamda Beck, risk toplumunda tehlikelerle başa çıkabilmek için düşününsel modernleşmeyi, bilinçlenmeyi öne sürer. Düşününsellik esasında eylemleri gerçekleştirirken, nedenini düşünmektir. Düşününsel modernite, Postmodernitenin alternatifi olarak kendini sorgulayan, kendinin farkında, bilinçli, sorunlarını düzeltmeye çalışan, yeniden yapılandıran, eylem ile yapı arasındaki ilişkiselliğin farkında, prekarya olmamış insanların kurdukları modernitedir. “yeni düşününsel modernlik risk toplumunun ortaya çıkışıyla; yani, bilginin çoğalmasının her yerde "imal edilmiş belirsizlik" yarattığı (ekolojik felaket riski), dolayısıyla bilimsel uzmanlıktan, giderek bilimin daha önceki uygulamalarının etkilerini katlanılabilir hale getirmesinin istendiği bir durumla eşanlamlıdır... Beck, toplumsal yaşamın akılcılığının ters ve ters işlevsel etkilerinin, akılsallığın reddiyle değil, "akılsallığın radikalleşmesiyle anlaşılabilirliği ve yönlendirilebileceği kavımındadır.” (Marshall, 2005:169-170).

6. Dünyada Çevre Hareketleri

Modern dönemde insanlar endüstri aracılığıyla doğa üzerinde tahakküm kurarak çevreyi kirletmişlerdir. Buna karşılık çevre ile ilgili kaygılar artmıştır. Çevreye dair bilinçlenme 1960'lerde artmıştır. Bu alanda çeşitli eserler yazılmıştır. Örneğin "Rachel Carson"ın 1962'de kaleme aldığı tarım kimyasallarının, böcek ilaçlarının kullanılmasıyla yaban hayatın tahribatını anlattığı 'The Silent Spring' (Sessiz Bahar) isimli kitabı çevreye duyarlılık konusunda ilk kitap sayılabilir." (Heywood, 2015: 290) Buna ek olarak çevre tahribine karşı risklerin bilincinde olan insanlar, çevreyi korumaya yönelik pek çok hareket, organizasyon meydana getirmişlerdir.

"Aktivist baskı gruplarının –Greenpeace ve Friends of the Earth' ten hayvan özgürlüğü hareketlerine ve 'çevre savaşçısı' denilen gruplara kadar uzanan- yeni kuşağı, kirlenmenin, azalan fosil yakıtı rezervlerinin, ormansızlaşmanın ve hayvan üzerindeki deneylerin tehlikeleri gibi konularda kampanyalar geliştirmişlerdir. Worldwide Fund Nature [Dünyayı Koruma Vakfı] gibi kurumsallaşmış ve daha büyük gruplarla birlikte bu yüksek profilli ve artan ölçüde etkili bir Yeşil hareketin doğuşunda önemli rol oynamıştır." (Heywood, 2015: 290) Mesela, ilk olarak Kanada'da kurulan ve daha sonra merkezini Hollanda'ya taşıyan Greenpeace, "amacının 'dünyanın tüm çeşitliliği ile yaşamı besleme gücünü garantiye almak' olduğunu belirtir ve küresel ısınma, ormanların yok olması, aşırı avlanma, ticari balina avcılığı, genetik mühendisliği ve nükleer gibi dünya çapındaki sorunlardaki kampanyasına odaklanır." ² Greenpeace hareketi Afrika, Almanya, Amerika, Yunanistan, İsviçre, Brezilya, Norveç, Avustralya, Rusya, Türkiye, Asya ülkeleri gibi pek çok ülkede etkin olduğunu söylemek mümkündür. ³ Başarılı bir harekettir ve bugün halen varlığını sürdürmektedir.

Buna ek olarak 1969'da Hollanda'da kurulan olarak çevrecilik ve insan haklarını savunan Friends of the Earth International(Dünyanın dostları), 1961'de İsviçre'de doğayı-hayvanları korumak amacıyla kurulan Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), 1967'de kurulan ABD merkezli Çevre Savunma Fonu, Global Green USA (k. 1993), yine hayvan haklarını korumak için kurulan organizasyon PETA (ABD- k.1980) gibi hareketler ve organizasyonlar çıkmıştır.

Öte yandan Beck "Risk Toplumu" kitabında çevre sorununun en yüksek olduğu ve dünyanın en kirli yerinin Brezilya olduğunu savunur.

"Gecekonduarda oturanlar, her yıl asit yağmurlarının kemirdiği teneke çatıları yenilemek zorundalar. Burada bir süre oturan herkesin cildinde cerahatli sivilceler oluşuyor. Brezilyalılar buna 'timsah derisi' diyorlar. 15 bin kişinin oturduğu Villa Parisi' dekiler süpermarketlerinde bile gaz maskesi satılmakta. Buradaki çocukların pek çoğu astım, bronşit, boğaz hastalıkları, egzamaya yakalanmış durumda. Villa Parisi' de yolunuzu koklayarak bulmanız çok kolay. Bir tarafta açık lağım fişkiriyor, diğer taraftan iğrenç Yeşil bir dere akıyor. Yanmış tavuk tüyü kokusu alıyorsanız demir-çelik tesislerine, çürük yumurta kokuyorsa kimya fabrikasına yakınsınız demektir. Şehir resmi makamlarının yerleştiği bir emisyon ölçme cihazı, bir buçuk yıl çalıştıktan sonra 1977' de bozulmuş. Anlaşıldığı kadarıyla cihaz bile pislige dayanamamış." (Beck, 2019: 60-61).

Bu bakımdan çevreyi kurtarmak amacıyla Brezilya'da vakıflar kurulmuştur. Brezilya'daki Atlantik Ormanını korumak için 1986'da SOS Mata Atlântica Foundation (SOS Mata Atlantika Vakfı) kurulmuş. Akabinde, Green Cross International kurulmuştur. "Eski Sovyet lideri Mikhaıl Gorbacov tarafından 1993 yılında Rio de Janeiro, Brezilya'daki 1992 Dünya Zirvesi'nin başlattığı çalışmalara dayanan bir çevreci örgüttür." ⁴ Amaçları bütün çevrecilik hareketini savunanlar ile aynıdır. Çevre hakkında bilinç kazandırmak, yaşam ve barış için su, doğayla barışık enerji kaynağı üretmektir.

Buna ek olarak çevre hareketleri sadece sanayileşmiş ülkelerde çıkmamıştır. Misal 1969'da kurulan WWF-India (Dünyayı koruma Vakfı Hindistan), yine Hindistan'da 1970'lerde ormansızlaşma- çölleşme- su kirliliğine karşı yapılan ağaca sarılma eylemi olan Chipho hareketi, Afrika'da bilim insanı olan ve 1970'lerde Almanya'da eğitim görmüş Wangari Maathai isimli kadının ormanların yok olmasına karşı olarak ortaya çıkardığı Yeşil kuşak hareketi buna örnek olarak verilebilir. ⁵

Öte yandan şu an için Mersin-Akkuyu ve Sinop'ta olmak üzere iki nükleer santrali bulunan ve üçüncüsünün de Kırklareli' nde kurulması planlanan ülkemizde ise çevre hareketi olarak ilk kez Ankara'da 1986'da Zafer Park'ın otoparka dönüştürülmesine karşı çıkmıştır. İzmir Bergama' da (1990), Batman Hasankeyf'de (2000'ler) siyanüre karşı bir hareket yapılmıştır. 2013'te Taksim Gezi Parkına kışla yapılmasına karşılık tüm ülkede bir hareketlilik çıkmıştır. 2014'te Manisa'nın Soma ilçesinde maden kazasında 301 madencinin ölümüne karşılık, halk ve madenciler tarafından, tehlikeli çalışma koşullarına yönelik bir protesto hareketi çıkmıştır. Türkiye'de Greenpeace, Yeşiller hareketi de mevcuttur. Hatta Almanya'daki gibi Yeşiller Hareketi 2008'de partilemiştir.

Zamanla çevre hakkında bilinçlenen insanlar, çevrenin korunmasını benimsemişlerdir. Yani bir anlamda doğanın dengesinin bozulması insanların yaşamlarını olumsuz yönde etkilemeye başlayınca (örn.1984'te çıkan Bhopal felaketi, 1986 Çernobil faciası,) insanlar çevreyi korumak için örgütlenmeye başlamış ve çevreye karşı duyarlılık hızla artmıştır. "1986'da Çernobil

² Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>

³ Bkz. Greenpeace.org

⁴ https://stringfixer.com/tr/Green_Cross_International#:~:text=Tarih-

⁵<https://ekmekvegul.net/bellek/sariliyor-ve-asla-kipirdamiyorlar-ta-ki-agaclari-kesmek-isteyenler-vazgecene-kadar>

kazasından sonra, Çernobil kentinden çok uzaktaki ülkelerde etkilenmektedir. Bugün Türkiye’de yaşanan radyasyonun ve etkilerinin en tipik örneğidir. Türkiye’nin çay ürünü, İskandinavya’nın Ren geyikleri, tüm Avrupa’nın bir yıllık sebze ürünleri etkilendi.” (Yasa, 1993: 9). Buna ek olarak endüstriyel atıklar, nükleer tesislerin kurulması, kimyasal fabrika atıkları, yapay gübreler gibi etkenlerin çevreye verdiği zararlar neticesinde Yeşiller hareketi çıkmıştır. Yeşil hareket devamlılığını sağlayabilmek için pek çok ülkede partilemiştir. “1960-Yeni Zelanda Values Party, 1975- Britanya Ekoloji parti, 1978- İsviçre- Yeşil Parti, 1978- Fransa Yeşiller Ekolojist, 1979- Belçika (Agalev-Ecolo party), 1979- Lüksemburg- Yeşil alternatif, 1980- İsveç Yeşil parti, 1981- İzlanda -Yeşil dayanışma, 1982- Avusturya (Alternatif liste-Yeşil birlik), 1983- Kanada- Yeşiller, 1984- Hollanda- Yeşil ilerlemeci, 1987- İtalya Yeşil parti, 2008- TÜRKİYE-Yeşiller Partisi kurulmuştur.” (Türkey, 1989). Buna ek olarak çevre hareketinde Dünya’ya örnek olan Alman Yeşiller hareketi 1980’lerde partilemiştir.

7. Sosyal Bir Problem Olarak Çevre: Alman Yeşiller Hareketi Örneği

1911’de Amonyum sülfat üretmeye başlayan Almanya, kimya endüstrisinde en önde gelen isimlerdendir. Bu süreç şu şekilde başlamıştır: “Fritz Haber’in havadaki azotu amonyağa dönüştürebilmesiyle başladı. Amonyaktan birçok kimyasal madde türetilir ama asıl yararı, yapay gübre yapımında ortaya çıkar. Bu arada, çeşitli patlayıcıların da çıkış maddesidir. Böylece, ambargo yüzünden boya ve gübre fabrikaları, patlayıcı ve zehirli kimyasalların üretimine başladılar.”⁶ Almanya’nın en önemli kimya şirketlerinden biri olan BASF fabrikasında, gübre üretim tankında Amonyum sülfat ve amonyum nitratın karışımı sonucu büyük bir patlama meydana gelmiştir. Bu anlamda Almanya’da çevreci hareketlerin ortaya çıkmasında modern dönemde bilinen en eski etken, 1921’de Rhine nehri üzerinde bulunan Oppau’daki bir kimya fabrikasının patlaması sayılabilir. Patlamanın sesi 300 km öteye kadar duyulmuş, bütün fabrika ve çevredeki binalar yerle bir olmuştur. Patlamanın 30 km ötesinde cam kırıklarından dolayı trafik durma noktasına gelmiştir. Patlamanın neticesinde tam sayı bilinmemekle birlikte 500’ün üzerinde kişi ölmüş, 2000 üzerinde kişiyi yaralamış ve 6500 kişiyi evsiz kalmıştır.⁷ Fakat Almanya I. Dünya savaşından yenilgiyle yeni çıkmış olması, bir çevre bilincinin oluşmamış olması nedeniyle çevre hareketi bu dönemde oluşmamıştır. Öte yandan Yeşiller fikri ilk olarak 1970’lerde Henrich Böll tarafından sol görüşe prestij kazandırmak için ortaya atılmıştır. Çevre hareketi yurttaş inisiyatifi, alternatif hareketler, feminist-ekolojist-barışçı-silahsızlandırma hareketleri ekseninde ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak göç ve aşırı kentleşmenin getirdiği çevresel sorunlara karşı “daha iyi bir yaşam” fikri temelinde sanayileşmenin, insanın insana ve doğaya yabancılaştığı durumlara tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil: Almanya’da yapılan silahsızlandırma protestoları.⁸

Yeşiller hareketinde, fabrikaların-nükleer santrallerin kurulması ile birlikte, yeni tehlikelerin getirdiği çevresel risklere odaklanılmıştır. Bu bağlamda Yeşillerin amacı, çevre sorununu ortaya çıkaran nükleer santrallerin kaldırılması, insanın doğa ile uyum içinde yaşayabilmesi, yenilenebilir enerjinin kullanılması, barış hareketi, çevreyi korumak için kamuoyu oluşturmak, çevreye dair toplumsal bilinç oluşturmak, silahsızlanma, kömür salınımının azaltılması, mülteci-göçmen- işçi haklarının korunması ve her türlü şiddeti (Kadına, çocuğa, hayvana, doğaya karşı şiddeti) önlemektir. Özgür, eşitlikçi bir toplum hayal eder. Bu anlamda Yeşiller hareketinin temel ilkeleri, ekoloji, taban demokrasisi, barış hareketi, sosyal politika ve ekonomi politikadır. (Necef, 1988). Ekoloji ilkesinde atom enerjisine, ormanların öldürülmesine, suların kirletilmesine, nükleer tehlikelere yani doğaya zarar verebilecek her türlü davranışa karşıdır. Bu anlamda Beck’e göre “İnsanın doğanın bir parçası olduğunu ve bu uyumu bozmaya çalıştığımızda tüm doğanın, dolayısıyla da insanın sonunu hazırlamış olacağı savunulmaktadır.” (2019: 31). Nükleer enerjiler de risk üretir. Yüzde yüz bir güvenlik teminatı yoktur. Bu bakımdan Beck ‘in ifade ettiği gibi bir risk toplumu kuramını okuyabiliriz.

⁶ <http://www.ttb.org.tr/eweb/savas/3.html>

⁷ <https://www.ensonhaber.com/galeri/insanligin-kaderi-boyle-degisti#5>

⁸ Fotoğraf: <https://www.gruene.de>

Yeşiller için en önemli ilke olan taban demokrasisi, bu hareketi herkese açık kılmıştır. Yeşil hareketlerde güç tabandan gelir. “Ekolojik hareketlerin çoğunda örtülü olarak öne sürülen siyasi model taban demokrasisidir.” (Castells, 2006: 236). Bu ilkelere ek olarak barış ilkesi vardır. Yeşiller savaş karşıtıdır. Bunun üç sebebi vardır. İlki savaşın hem şiddet yaratması hem de ekonomik ve ekolojik anlamda bir tahribata sebep olmasıdır. Hatta Beck, bunu ekolojik mülksüzleşme olarak görür. (Beck, 2019: 52). İkincisi, Almanya’nın en önemli sanayilerinden biri olan, Giddens’in da modernliğin karanlık yüzü olarak gördüğü savaşın endüstrileşmesi yani silah sanayidir. Savaşın endüstrileşmesi kıtlık, çevre kirliliği, nükleer silahlanmalar gibi ekolojik kaygılara sebep olur. Üçüncüsü ise insan haklarıdır.

Yeşillerin diğer ilkesi ekonomi politikada, doğaya zarar vermeyen yatırımlar yapılması gerektiğini savunulmaktadır. Sosyal politika ilkesi ise insanlığa zarar vermeyecek şekilde bilimin icra edilmesi gerektiğini savunur. Yeşiller doğayı tahrip edenlerin, sağlığı tahrip edenlerle aynı kişi olduklarını savunmaktadırlar. Kâr elde edebilmek için zararlı ilaçlar üretirler. Devlet ise Almanya’nın kalkınması, gelişmesi için, sermayedarlardan vergi alması ve fabrikaların işsizliği azaltmasından dolayı bu tür durumları görmezden gelmektedir. Benzer şekilde Ulrich Beck de ekonomik risk körlüğünden bahseder. Nükleer risklerin getirebileceği ekolojik-ekonomik zararların görülmemesinden bahseder. Misal nükleer patlama sonucunda hem o çevre etkilenecek hem de insanlar evsiz kalacak, tarım yapılamayacak ve ekonomik bir çöküş olacaktır. Üstelik bu birkaç nesli de etkileyecektir. Bu nedenle Yeşiller ekonomi, sosyal politika, ekoloji, kadın hareketleri meselelerinin bir arada görülmesi gerektiğini savunurlar. 1818’de Karl Von Drais tarafından bisikletin de ilk icat edildiği yer olan Almanya’da Yeşiller, doğayı tahrip eden yaklaşımlara, sorunlara karşı önerdikleri yaşam biçimleri, eğitimin çevre bilinci artırmada rolü olduğu için eğitime yapılan yatırımların artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması (Rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi, organik tarım) gibi daha hümanist, doğayla barışık bir biçimi önermektedirler.

Hareketlere bakıldığında ise 1970’lerde çiftçiler, balıkçılar, çevreciler, sol liberaller nükleer denemelere ve çevrenin, Almanya’nın önemli bir ticaret yolu olan Rhine nehrinin kirlenmesine, toprakların verimsizleşmesine karşı protesto hareketi yapmışlardır. Bunun ilk örneği o dönemlerde Rhine nehrinin yakınındaki 150 hanelik Whyll isimli bir köyde görülmüştür. 1973’te 200 kişi nükleer reaktör kurulmasını protesto etmiştir. 1974’te 89.430 kişi dilekçe vermiş, 400 kişi gösteri yapmıştır. Bu gösterilerde kullanılan en önemli slogan ““Sadece X yerine değil, hiçbir yerde nükleer santral” şeklinde toplumda karşılığını bulmuştur.” (Hoefte ve Kopp’tan akt. Bozbaş, 2016: 260). Protestoların sebebi ise “Rhine nehriindeki kimyasal kirliliğin artması neticesinde balıkçıların geçim kaynağı olan, sudaki canlıların azalması hatta Mersin Balığı, som balığı gibi türlerin yok olmasıdır. (Kervan, 2016: 48). “Bir bölgede nükleer kazanın meydana gelmesi ya da termik santralin inşa edilmesi o yerde yaşayan tüm canlıların uzun yıllar boyu etkilenmesini beraberinde getirir. Denizlerin kirlenmesi sadece balıkları değil, onları yiyen insanları ve özellikle balıkçılık yaparak geçimini sağlayan çok sayıda insanın da hayatını olumsuz etkileyecektir.” (Karaboğa, 2016: 723). Beck ise bu riskleri kirlenmiş sular, ormanların yok edilmesi, yeni hastalıkların çıkması olarak görür. Bu çevresel risklerin uzun vadede geri dönülmez etkilere yol açabileceğini söyler. “Havadaki, sudaki ve gıda maddelerindeki toksinler ve sağlığa zararlı maddeler, bitki, hayvan ve insanlar üzerinde uzun vadeli etkilere ve geri dönülmez zararlara sebebiyet vermektedir” (Beck’ten akt. Karaboğa, 2016: 721). Buna ek olarak “Kirlenmiş denizlerden çıkan balık, yalnızca onu yiyeni değil, bilakis tam da bu yüzden, balıkçılıkla geçimini sağlayan çok sayıda insanın da hayatını tehlikeye atıyor.” (Beck, 2019: 54). Bir başka protesto eylemi de Elbe nehrine yakın olan Hamburg’un bir kasabası olan Brokdorf’da 1973’de nükleer reaktör yapımına karşı yapılmıştır. Burada 30 bin kişinin gösteri yapmasıyla, Brokdorf direnişi ulusal bir zemin kazanmıştır.

Öte yandan 1979’da Elbe nehrinin güneyinde bulunan Gorleben’de atom atıklarının nakledilmesinde kullanılacak bir ara istasyon yapılacağı duyurulmuştur. Almanya’da yine köylüler, çiftçiler, halk buna karşı çıkmış; hatta projenin yapılacağı ağaçların kesildiği ormana gübre dökmüşlerdir. 5 bin protestocu bunun için toplanmıştır. Fakat direniş başarılı olamamış ve polis bütün direnişçileri dağıtmıştır. Ama daha sonra 1986’da Çernobil’de nükleer kaza meydana gelmiştir. Almanya Münih’te 1986’da 15 bin protestocu toplanmıştır. Bu durumda Beck ’in ifade ettiği gibi risk küresel bir boyut kazanmıştır. Diğer yandan Nordhorn ve Frankfurt havaalanlarında protestolar yapılmıştır. “Çevreye olan duyarlılık nükleer santrallerin yaratacağı tehlikelere karşıtlıkla sınırlı kalmamış. 1970’lerde başlayıp, 1973’e kadar süren, Nordhorn ve Frankfurt Havaalanları protestoları yapılmıştır.” (Özer, 2001: 185). Alçak uçuşlardan rahatsız olan halk çeşitli şekillerde direnişe geçerek kamuoyunu kendine çekmeye çalışmış ve başarılı olmuşlardır. O zamana kadar dikkat edilmeyen gürültü kirliliğinin de önemli bir çevre sorunu olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Almanya’da görülen bu hareketler 1978 yılında 38 bin kişi desteklerken, 1980 ‘de 5 milyon kişi desteklemiştir.

Toplumsal hareketlerin temel niteliği hareketin gerçekleştikten sonra dağılması iken Yeşiller hareketi, 1980’de hareketin kalıcılığını artırmak için partileşmiş, 1983’te %5.6 oy alarak dünya üzerinde parlamentoya 27 milletvekili çıkaran ilk yeşil parti olmuştur. Fakat hareket partileştikten sonra kendi içinde pek çok heterojen gruba da bulunduran Yeşiller, yeni tanımlamalara gitmiştir. Kürtaj, göç, homoseksüellerin çalışma alanı, eğitim, sağlık gibi hususlara yönelmişlerdir. Bu husus Giddens ’in yeniden yapılandırma kuramı bağlamında anlaşılabilir.

Öte yandan Yeşiller, yalnızca hükümete değil, genel sisteme bir tepkidir. Heterojen bir yapıya sahip Alman Yeşillerin içerisinde “anti-nükleer hareket, gençlik hareketi, feminist- ekolojik- homoseksüel- barış-silahsızlandırma hareketleri vardır. Birçok Yeşiller üyesi aynı zamanda bu hareketlerin temsilcisidir.

2011 yılında ise Japonya Fukushima’da deprem ve tsunaminin tetiklemesi ile nükleer bir kaza meydana gelmiştir. 300 bin kişi evini terk etmek zorunda kalmıştır. Giddens’in deyişiyle amaçlanmamış sonucun bir etkisi olarak, bu durumdan sadece Japonya değil Almanya başta olmak üzere tüm dünya ülkeleri etkilenmiştir. Enerji ihtiyacının %23’ünü nükleer santralden karşılayan Almanya’da, 2011 seçimlerinde Baden-Württemberg eyaletlerini kaybeden Merkel’in; 2013’te, ‘nükleer santrallerin 2022’de enerji üretimine son vereceğini’ açıklaması küreselleşmeye örnek olarak verilebilir. Yeşillerin en büyük başarısı olan bu durumdan sonra

Giddens'in deyimiyile yeniden yapılandırmaya giderek vetejeryanlık, poşet sorunu, kömür, maden sorunları gibi konulara yönelmişlerdir. Ülkemizde 1 Ocak 2019'da parayla satılmaya başlanan poşet; Almanya'da ise 2016'dan beri parayla satılan, doğada yenilenemez ve çevre kirliliğinin en mühim sebeplerinden olan poşet sorunu için Federal Çevre Bakanı, 2020'de plastik poşetlerin ülke çapında yasaklanacağını açıklamıştır. 1 Aralık 2019'da ise Almanya'da çevreciler kömür madenlerini işgal ederek küresel ısınmaya, iklim değişikliğine dikkat çekmek ve hükümetin elektrik üretiminde kömür kullanmasını durdurmak amacıyla tren rayları üzerinde oturma eylemi yapmışlardır.

Sonuç olarak Yeşiller hareketinin temel konuları, değindikleri, amaçları, ilkeleri tüm dünya vatandaşlarını ilgilendirir. Bu anlamda küresel bir harekettir ve dünya politikasını değiştirmede temel yapı taşıdır. Zira Yeşiller hareketinin, doğaya dair farkındalık oluşturmaya bugün toplumsal hareketler doğa için savaşımaktadır.

8. Sonuç

Modern öncesi dönemde çevre küresel bir sorun değil iken, modern dönemde insan eliyle tahrip edilen çevre, dünyadaki bütün canlıların yaşamını tehlikeye atması bakımından küresel bir çevre sorununa dönüşmüştür. Bilgi aracılığıyla üretilen teknoloji ile doğaya hükmedilmeye çalışılmıştır. Doğa artık gizemli, keşfedilesi bir yapı olmaktan çıkmıştır. Bu açıdan doğaya yabancılaşmıştır. Giddens ve Beck ise çevre sorununa düşünömsel modernleşme ile bir çözüm bulunabileceğini savunmuştur.

Öte yandan Almanya'da düzen kapitalist sistem üzerine kuruludur. Çevre de buna göre şekillenir. Küresel bir hareket olan Alman Yeşiller hareketinin, tüm dünyayı etkileme, bilinç uyandırma bakımından öncü bir hareket olduğu söylenebilir. Alman Yeşiller hareketi birçok çevre sorununa dikkat çekmiş, 1973'e kadar çevre sorunu sayılmayan gürültü kirliliğinin de önemli bir çevre sorunu olduğuna dikkati çekmiştir.

Yeşiller hareketi, içinde yaşadığımız çağın ekoloji, demokrasi, doğaya yabancılaşma, savaş, nükleer tehlike gibi çözölmemiş sorunlarını ele alırlar. Esasında bütün çevre hareketleri insan eliyle üretilmiş çevre sorunlarına, felaketlerine, doğanın tahribine karşı çıkmıştır. Sermaye sahipleri kâr kazanmayı amaçlamışlardır. Siyasal iktidar ise devletin gelişimini düşünerek çevre felaketlerine kendi farkındalıkları doğrultusunda bir çözüm üretememiştir. Bu nedenle Yeşiller, kapitalist sisteme karşı halktan yani tabandan çıkmış bir harekettir ve hiyerarşi yoktur. Dileyen herkes Yeşillere katılabilir. Göçle gelmiş işçiler, ezilen gruplar, kadınlar ve farklılıkları dâhilinde dışlanmış kesim Yeşiller hareketini desteklemiştir.

Yeşil hareket insanların içinde yaşadıkları doğal, kentsel, toplumsal çevre ile ilişkisinin geliştirilmesini savunmuştur. Alman Yeşiller hareketi, çevre sorununu ortaya çıkaran nükleer santrallerin kaldırılmasını, insanın doğa ile uyum içinde yaşayabilmesini, yenilenebilir enerjinin kullanılmasının yaygınlaşmasını, barışı, silahsızlanmayı, çevreyi korumak için kamuoyu oluşturmaya, çevreye dair toplumsal bilinç oluşturmaya, kömür salınımının azaltılması, mülteci-göçmen-işçi haklarının korunmasını ve her türlü şiddeti (Kadına, çocuğa, hayvana, doğaya karşı şiddeti) önlemeyi amaçlamışlardır. Günümüzde Alman Yeşiller Hareketi, Giddens'in deyimiyile hareketleri yeniden yapılandırmaya giderek vetejeryanlık, poşet sorunu, kömür, maden sorunları gibi konulara yönelmişlerdir.

Daha çok 20-21. yüzyılda yaşamış Giddens ve Beck gibi eleştirel sosyologlar da, mevcut riskleri görmüşler ve mevcut sistemi çevreciliği göz ardı etmesi yönünden eleştirmişlerdir. Buna ek olarak Giddens'ın yeniden yapılandırma kuramı ile birlikte Alman Yeşiller hareketinin dünya politikasını etkileme ve değiştirmede temel yapı taşı olduğu söylenebilir. Zira Alman Yeşiller hareketinin doğaya dair bir farkındalık oluşturmaya bugün toplumsal hareketler doğa için savaşımaktadır. Yine Yeşillerin partileşmesi, nükleer santrallerin kaldırılması kararı gibi hususlar Giddens'in ifadesiyile bir yeniden yapılandırmadır. Sosyolojik olarak çevre felaketlerine bakıldığında görünenin ardında bir görünmeyen etken olduğunu söylemek mümkündür. Misal görünen nükleer patlama ve birçok insanın ölmesi iken, görünmeyen etken ise sermayedarların kâr elde etme amacıdır. Bunun dışında 1944'te doğanın ve yaşamının çoğunu Almanya' da geçiren Beck'in hem yaşadığı dönem-yer itibariyle hem de "Risk Toplumunu" kitabında çevre hareketinden yola çıkarak risk toplumunu anlatması, sık sık Almanya'ya vurgu yapması yönüyle Yeşillerin teorik arka planı olduğunu söylemek mümkündür. Yeşiller hareketinin temel konuları, değindikleri, amaçları, ilkeleri tüm dünya vatandaşlarını ilgilendirir. Bu anlamda küresel bir harekettir ve dünya politikasını değiştirmede temel yapı taşıdır.

Bugün Yeşillerin tehlike olarak bahsettiği küresel ısınma, savaş tehlikesi, nükleer santral tehlikesi hala vardır. Hatta Avustralya'da 4 aydır yangın olması, 480 milyon hayvanın ve 23 kişinin ölmesi, insan tarafından bozulan ekolojiyle sıcaklıkların olmasından ötürü yangının söndürölememesi, ABD'nin İran'ı bombalaması- İran'ın buna karşılık vermesi gibi örnekler artırılabilir. Bu tehlikeler tüm dünyayı, ekolojiyi etkilemektedir. Bu metni Yeşiller bağlamında Kanadalı astrofizikçi Hubert Reeves 'in "Yeryüzünün Acısı" kitabında ifade ettiği sözü ile bitirmek mümkündür. "Doğa ile savaş halindeyiz, kazanırsak kaybedeceğiz."

Kaynaklar

Adak, N. (Ed.) (2018). Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünya'dan ve Türkiye'den Örnekler, Siyasal Kitapevi, Ankara.

Albut, G. (21 Nisan 2013). Politika yapan bir bilim kadını: Wangari Maathai ve Yeşil Kuşak Hareketi, Türkiye'nin Bilim Sitesi, Erişim Tarihi: 01.02.2021, <https://www.bilim.org/politika-yapan-bir-bilim-kadini-wangari-maathai-ve-yesil-kusak-hareketi/>

Aydın, M. (2013). Güncel Kültürde Temel Kavramlar, Açılım Kitap, İstanbul.

Aydın, M. (2015). Değişim Sosyolojisi, Açılım Kitap, İstanbul.

Bağ, M. (1 Aralık 2019), Almanya'da Çevreciler Kömür Madenlerini İşgal Etti, Euronews, Erişim Tarihi: 19.03.2021, <https://tr.euronews.com/2019/12/01/almanya-cevreciler-komur-madenlerini-iggal-etti>

Basf Corporate Strategy, Ren Nehri: Can Damarı, Ulaşım Yolu ve Efsanelerin Kökeni, Erişim Tarihi: 19.03.2021, <https://www.basf.com/global/en/who-we-are/organization/locations/europe/german-sites/ludwigshafen/the-site/lebensader-rhein.html>

Bauman, Z. (2018). Bireyselleşmiş Toplum, (Çev. Yavuz Alogan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul,

Beck, U. (2019). Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru, (Çev. Kâzım Özdoğan, Bülent Doğan), İthaki Yayınları, İstanbul.

Bozbaş, G. (2016). “*Toplumsal Hareketler ve Partileşme Meselesi: Türkiye ve Almanya Mukayesesi*” Ed. TEKİN, Ferhat, TECİM, Erhan, Sosyal Hareketler Çağı, Açılım Kitap, İstanbul.

Castells, M. (2006). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum Ve Kültür: Kimliğin Gücü, (Çev. Ebru Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Ceritli, İ. (1998). “*Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci*”, Divan Dergisi Araştırma Notları, Yıl 1998, Sayı 2, 255-270

Dalaman, C. (12 Eylül 2019). Almanya'da Çevreyi Korumaya Yönelik Yeni Yasaklar Gündemde, Erişim Tarihi: 20.03.2021, <http://www.amerikaninsesi.com/a/almanya-cevreyi-korumaya-yonelik-yeni-yasaklar-gundemde/5080756.html>

Ekmek, G.K. (28 Nisan 2017). Bellek: Sarılıyorlar ve Asla Kıpırdamıyorlar Ta ki Ağaçları Kesmek İsteyenler Vazgeçene Kadar, Erişim Tarihi 12.04.2021, <https://ekmekvegul.net/bellek/sariliyor-ve-asla-kipirdamiyorlar-ta-ki-agaclari-kesmek-isteyenler-vazgecene-kadar>

En Son Haber. (2021). İnsanlığın Kaderi Böyle Değişti, Erişim Tarihi: 17.03.2021, <https://www.ensonhaber.com/galeri/insanligin-kaderi-boyle-degisti#5>

Enerji Atlası. (2021). Nükleer Enerji Terminali, Erişim Tarihi: 17.04.2021, <https://www.enerjiatlası.com/nukleer/>

Ertuğral, Yusuf (24 Eylül 2017). Yeni Bir Politik Dil Arayışı: Almanya'da Yeşil Siyaset Devri, Europolitika, Erişim Tarihi: 17.04.2021, <http://www.europolitika.com/yeni-bir-politik-dil-arayisi-almanya-yesil-siyaset-devri/>

Giddens, A. (2016). Modernliğin Sonuçları, (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Green Cross International, (23 Ocak 2021). Yeşil Haç Uluslararası, Erişim tarihi: 19.04.2021, https://stringfixer.com/tr/Green_Cross_International

Greenpeace. (2021). Erişim Tarihi: 17.04.2021, <https://www.greenpeace.org/turkey/hakkimizda/>

Gruene Alman İnternet sayfası, Erişim Tarihi: 19.04.2021 From, <http://www.gruene.de/aktiv-werden>

Güneş, H. (2016). Sosyoloji Terimler Sözlüğü, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Gürel, O. (2021). Kimyasal, Nükleer, Biyolojik Savaş ve Hekimlik: Kimyasal Savaş, Erişim Tarihi: 12.04.2021, <http://www.ttb.org.tr/eweb/savas/3.html>

Heywood, A. (2016). *Siyasi İdeolojiler* (Çev. Prof. Dr. Levent Köker), BB101 Yayınları, Ankara.

Karaboğa, T. (2016). “*Çevre Sosyolojisinde Çevre Sorunlarına Yönelik Alternatif Arayışlar*” Akademik Bakış Dergisi, Kırgızistan, Yıl 2016, Sayı 55, 716-726

Kervan, T. (2016). Avrupa Ülkelerinde Entegre Nehir Restorasyonu Yaklaşımlarının İncelenmesi ve İstanbul Ayamama Deresinin Vaka Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Liubchenkova, Natalia (20 Nisan 2016). Çernobil ve Fukushima: Aynı felaket Farklı sorunlar, Euronews, Erişim Tarihi: 19.04.2021, <https://tr.euronews.com/2016/04/20/chernobil-ve-fukushima-ayni-felaket-farkli-sorunlar>

Marshall, G. (2005). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev. Osman Akınhay & Derya Kömürçü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Marx, K. (2013). 1844 Elyazmaları, (Çev. Murat Belge), Birikim Yayınları, İstanbul. (Özgün eser 1932 tarihinde yayımlanmıştır.)

Marx, K. (2017). Yabancılaşma, (der. Barışta Erdost), Sol Yayınları, Ankara.

Mert, A. (Ed.) (2010). Üç Ekoloji: Doğa-Düşünce-Siyaset, Yeşil Politika ve Özgürlükçü Düşünce Seçkisi 8, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.

Muradov, E. (2012). “Almanya’nın Nükleer Enerji Politikasını Etkileyen Faktörler” Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Makale Koleksiyonu, 105-107

Necef, Ş. (1988). Batı Almanya’da Yeşiller, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özer, M.A. (2001). “Yeşil Hareket: Alman Yeşilleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi İ.B.B.F Dergisi, Ankara, Yıl 2001, Sayı 1, 173-198.

Pannenheim, F. (2002). Modern İnsanın Yabancılaşması: Marx’a Ve Tönnies’ye Dayalı Bir Yorum (Çev. Salih Ak), Phoenix Yayınevi, Ankara.

Turner, B.S. (2020). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev. Kasım Akbaş, Adem Beyaz), Pinhan Yayıncılık, İstanbul.

Türkay, S. (1989). Batı Avrupa’da Yeşil Partilerin Gelişimine Genel Bir Bakış Ve Türkiye’deki Yeşiller Partisi Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Why!, Erişim Tarihi: 2020, <https://www.wikizero.org>

Wikipedia (1 Nisan 2022). Soma Faciası, Erişim Tarihi: 21.03.2022, https://tr.wikipedia.org/wiki/Soma_Facias%C4%B1

Wikipedia (27 Mayıs 2021). SOS Mata Atlântica Vakfı, Erişim Tarihi: 20.03.2022, https://en.wikipedia.org/wiki/SOS_Mata_Atl%C3%A2ntica_Foundation

Wikipedia, (17 Mayıs 2018). Greenpeace, Erişim Tarihi: 12.02.2021, bkz. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Greenpeace>

Yasa, M. (1993). Çevre Konusunda Halk Katılımı: Çevre Duyarlılığı Grubu Radikal Demokratik Birlik Partisi Ve Yeşiller Partisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

Doktora Öğrencisi
Merve Sultan Akçakaya
AYBÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü
merve.sultan4295@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3313-8861

Künye Bilgisi

Schumacher, E.F. (2018). *Küçük Güzeldir Önceliği İnsana Veren Bir Ekonomi Anlayışı*. Çev. Osman Çetin Deniztekin, Varlık Yayınları, İstanbul.

Imprint Information

Schumacher, E.F. (2018). *Small Is Beautiful: A Study of Economics As If People Mattered*. Translator: Osman Çetin Deniztekin, Varlık Publication, İstanbul.

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
08.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted
22.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Ernst Friedrich Schumacher / Ernst Friedrich Schumacher
Ekonomi Sosyolojisi / Economy Sociology
Kapitalizm / Capitalism
Kitap İncelemesi / Book Review

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Akçakaya, M. S. (2022). Küçük Güzeldir Önceliği İnsana Veren Bir Ekonomi Anlayışı. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), ss. 37-40.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

Değerlendirme

18. ve 19. yüzyıllarda, Endüstri Devrimi'nin etkisiyle yeniden şekillenen üretim teknikleri, tüm dünyada önemli bir takım gelişmelerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle Batı Avrupa'da yaşanan gelişmeler, dünya genelinde topyekûn değişimlerin habercisi olmuştur. Buhar gücüyle çalışan makinaların icadı, doğada bulunan hammaddelerin (kömür, demir, petrol vs.) işlenmesi ve fabrikalardaki üretim faaliyetlerinin artması gibi önemli etkenler, endüstri çağının başlangıç sebepleri arasında gösterilmektedir. Söz konusu etkenler, üretim tekniklerinde ve ülkelerin ekonomik yapısında köklü değişimler yaratmıştır. Ancak Endüstri Devrimi yalnızca ekonomik yapıyı değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı da derinden etkilemiş ve her alanda büsbütün değişimler yaratan sonuçlar meydana getirmiştir. Kırsal bölgelerden kentlere yoğun göç hareketlerinin başlaması, işçi sınıfının doğması, bilimsel ve teknik ilerlemelerin hız kazanması, çevre sorunlarının yaşanması ve kapitalizmin ya da sömürgecilik faaliyetlerinin yayılması gibi çeşitli faktörler, toplumsal yapının dönüşmesine neden olmuştur. Toplumsal hayatta meydana gelen bu değişimlere dair oldukça fazla tartışma gündeme gelmiştir. İlgili tartışmaların her biri farklı konuları ihtiva ediyor olsa da genel olarak düşünürler, kapitalist ekonomik sistemin yarattığı sonuçlar üzerine odaklanmışlardır. Bu noktada E. F. Schumacher'ın kaleme aldığı 'Küçük Güzeldir' isimli çalışma da yeni ekonomik modelin doğurduğu sonuçlar üzerinde duran önemli bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Schumacher'a göre Endüstri Devrimi'nden sonra meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeler insanlar arasında, özellikle de işçi sınıfı ile sermaye sahipleri arasında, belirgin bir eşitsizliğin doğmasına neden olmuştur. Kapitalist ekonomik sistemin hem insanlar üzerinde hem de doğa üzerinde olumsuz ve yıkıcı etkilerinin olduğunu düşünen Schumacher, alternatif bir ekonomik model arayışına girmiştir. Bunun akabinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra, dünyada yayımlanan en iyi 100 eser arasında yer alan Küçük Güzeldir isimli çalışmasını yayımlamıştır. Söz konusu eserde, kapitalist ekonomik sistemin yol açtığı sorunların ne olduğuna dair çok boyutlu bir perspektif sunmakta ve bu konuda birtakım çözüm önerilerinde bulunmaktadır. Özellikle Schumacher eserinde, kapitalizmin temel mottosu olan daha fazla büyüme hedefine karşılık; küçük güzeldir ilkesini gündeme getirmiştir. Schumacher'ın öne sürdüğü bu ilke, kapitalizmin olumsuz etkilerini anlamak adına oldukça önemli görülmektedir. Daha fazla büyümeyi ve kâr elde etmeyi temel ilke haline getiren kapitalist sistemin, doğa üzerindeki etkilerinin son bulması gerektiğini savunan Schumacher, eserinde doğanın sürdürülebilir yapısıyla uyumlu bir ekonomik model geliştirmek gerektiğinin altını çizmektedir. Bu nedenle Schumacher'ın eseri, yayımlandığı günden bu yana minimalist akımlara ve çevre hareketlerine önemli bir referans kaynağı haline gelmiştir.

Küçük Güzeldir adlı eser, ilk olarak 2010 yılında Varlık Yayınları'ndan mütercim Osman Deniztekin tarafından çevrilmiştir. Söz konusu eser, temelde dört ana bölümü içermektedir. Birinci bölümde yazar, kapitalist toplumlardaki çeşitli problem alanlarına değinmektedir. Schumacher'ın, modern kapitalist toplumlarda problem olarak gördüğü meselelerden ilki, üretim sorunudur. Ona göre endüstri toplumunun en büyük yanlışlarından biri, üretim sorununun çözülmüş olduğuna yönelik algıdır. Schumacher'e göre Sanayi Devrimi'nden sonra hızla gelişen bilimsel ve teknik ilerlemeler, insanlarda sınırsız bir güç yanılgısının doğmasına neden olmuştur. Modern insan, kendisini doğanın bir parçası olarak değil, doğayı egemenliği altına almaya çalışan bir güç olarak görmeye başlamıştır. Her ne kadar insanlar, kapitalist toplumun en önemli varlık göstergesi olan sermayeyi yalnızca kendi kazanımları olarak görmeye başlamış olsa da; aslında, çağdaş insanın sahip olduğu sermayenin önemli bir kısmı doğadan karşılanmaktadır. İnsanlar doğal sermayeden sağladıkları kaynaklar aracılığıyla üretim faaliyetlerini arttırmaktadır. Bu durum, doğanın insanlar tarafından daha fazla sömürülmesine ve tahrip edilmesine neden olmakta, çevre sorunları da buna bağlı olarak gelişmektedir. Schumacher'e göre modern insan, bir gelir sorunu ile değil; giderek tükenen doğal sermaye sorunu ile karşı karşıyadır. Dolayısıyla doğada oluşan tahribatın en aza indirilmesi ve bilinçli kaynak tüketimi için alternatif modellerin geliştirilmesi gerekir. Bu noktada Schumacher, soruna yönelik bazı önerilerde de bulunmaktadır. Tarım ve hayvancılıkta sağlıklı üretim yöntemlerinin geliştirilmesi, toprağın veriminin artırılması ve görece daha küçük ölçekli teknolojinin geliştirilmesi bu önerilerden birkaçıdır.

Schumacher'ın üzerinde durduğu bir diğer mesele de barış ve sürekliliktir. Ona göre çağdaş insanın gereksinimleri sonsuzdur. Bütün gereksinimlerini karşılamaya çalışan insanlar, her geçen gün daha fazla tüketme arzusu yaşarlar. Aynı zamanda, kapitalist sistem içerisindeki insanlar, kendisi dışındaki aktörlerin tüketim alışkanlıklarına bakarak da ihtiyacı olandan fazlasını tüketmeye yönelirler. Schumacher'a göre artan bu tüketim pratikleri, insanlar arasında kıskançlığın ve açgözlülüğün doğmasına neden olmaktadır. Toplumda var olan bu duygular, gereksiz tüketim pratiklerinin önünü açarak, doğal kaynakların kullanımını ve tahribatını da hızlandırmaktadır. Yazara göre kıskançlık ve açgözlülük, toplumda bir takım çatışmaların ve anlaşmazlıkların çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla yazar, hem oluşan çatışmaların önüne geçmek, hem de doğada bulunan kaynakların bilinçli bir şekilde kullanılmasını sağlamak adına, tüketim pratiklerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece doğanın sürdürülebilir yapısını bozmadan, dünya üzerindeki barış ve huzur ortamı sağlanmış olacaktır.

Eserde eleştirilen bir diğer mesele de insanların, ekonomik büyümeye katkı sağlamayan her türlü üretim faaliyetini reddediyor olmasıdır. Kullanılan üretim tekniği, doğa veya insan tabiatıyla uyumlu olsun ya da olmasın, maksimum kazanç sağladığı müddetçe, yayılma ve gelişme hakkına sahip görülmektedir. Aksi bir durum söz konusu olduğunda; barış, doğa, sürdürülebilirlik, insan tabiatı gibi kavramlar önemini hızla yitirmektedir. Ona göre paranın tüm değerlerin üstünde tutulması, hayatta bulunan bütün değerlerin kutsallığına ve maneviyatına zarar vermektedir. Bu nedenle

ekonomi bilimi yalnızca maddi kazanç sağlamaya çalışmak yerine, doğada bulunan bütün canlıların menfaatini kapsayan modeller geliştirmelidir. Schumacher, hümanist ve çevreci fikirlerine paralel bir ekonomi biliminden de bahsetmektedir. Bu konuyu kitapta 'Budist Ekonomi Bilimi' başlığı altında tartışmaya açmakta ve çağdaş ekonomi modeli ile Budist ekonomi modelini karşılaştırmaktadır. Yazara göre modern kapitalist sistem insanların maddi kazançlarına odaklanırken; Budist ekonomi bilimi, insanın manevi kurtuluşuyla ilgilenmektedir. Budist ekonomi biliminin en temel ilkeleri barış ve sadeliktir. Modern iktisat bilimi için ise kişi başına düşen tüketim miktarının fazlalığıdır. Burada Schumacher'ın belirtmek istediği asıl nokta, küçük güzeldir ilkesinin gerekliliğidir. Kitabın ana temasını ihtiva eden bu sav, modern ekonomi biliminin çıkarlarına hitap etmiyor gibi görünse de aslında, yazara göre doğada bulunan bütün canlılar için küçük olanın tercih edilmesi çok daha makuldür.

Yazar eserinde, modern toplumlarda bir ölçek sorununun olduğunu da ifade etmektedir. Ona göre modern kapitalist ülkelerin öncelediği üç kuram bulunmaktadır. Bunlar; güçlü bir dünya devletinin kurulmasını sağlamak, herhangi bir ülkenin gücünü büyüklüğü ile ölçmek ve son olarak da bir ölçek ekonomisi geliştirmektir. Ölçek ekonomisi, kapitalist sistemin zorunlu kıldığı daha fazla büyüme eğilimini ifade etmektedir. Schumacher'e göre modern iktisat bilimi sadece ekonomik büyüme, sermaye, üretim ve tüketim faaliyetlerinin artırılması ya da gelir oranı gibi meselelerle ilgilendiği müddetçe, toplumda var olan yabancılaştırma, yoksulluk, kıskançlık, açgözlülük, umutsuzluk veya hayal kırıklığı gibi duygularla mücadeleye edemez. Bu nedenle Schumacher, modern kapitalist sistemin temel ilkesi olan daha fazla kazanç ve maksimum kâr hedeflerinin yerine, küçük ölçekli ekonomi modellerini önermektedir. Yani kitle üretimi yerine, kitleler için üretim anlayışının hâkim olması gerektiğinden bahsetmektedir.

Kitabın ikinci bölümünde yazar, kaynaklar meselesine değinmekte ve insanlar için en önemli kaynağın eğitim olduğunu ifade etmektedir. Schumacher'a göre insan, bilim ve teknolojinin ilerlemesini sağlayan en büyük kaynaktır. İnsanlar, bu ilerlemeleri sağlamak adına ilk olarak know how [teknik bilgi] üretirler. Ancak yazar, insanlığın gelişimi için teknik bilgiyi tek başına yeterli görmemektedir. Ona göre dünyanın bir takım tehlikelerle karşı karşıya olmasının temel sebebi, teknik bilgi eksikliği değildir. Asıl mesele, teknik bilginin akıl ve sağduyudan yoksun olmasıdır. Yazara göre üretilen teknik bilginin yalnızca formüllerden ve genel geçer iddialardan oluşması, hayattaki manevi değerlerin giderek daha fazla yok olmasına sebep olmaktadır. Kendisine ve yaşadığı topluma yabancılaştıran bir kimsenin teknik bilgi ile bu sorunun üstesinden gelmesi mümkün değildir. Bu nedenle teknik bilginin yanı sıra değerlerin aktarımına da özen gösterilmelidir. Yani Schumacher'e göre manevi değerlerin aktarılması için metafizik öğretilerden yararlanmak gerekir. Ancak bu şekilde eğitim, insanlar için en büyük kaynak haline gelebilir.

İnsanlar için bir diğer önemli kaynak ise topraktır. Yazar eserinde, toprağın bilinçli bir şekilde kullanılması gerektiğinin mesajlarını da vermektedir. Schumacher'e göre toprağı korumak ve sürekliliğini sağlamak, insanların temel sorumluluğu olmalıdır. Topraktan elde edilecek kazanç ise en son düşünülmesi gereken amaçtır. Ancak ne var ki çağdaş dünyada insanlar, öncelikle topraktan elde edecekleri verim ve geliri düşünmektedir. Bu durum ise toprağı her geçen gün daha fazla tahrir olmasına neden olmaktadır. Maddeci görüşün toprağı salt üretim aracı olarak görmesi, doğadaki bütün canlıların yaşamını tehlikeye atmaktadır. Bu nedenle modern kapitalist sistemin, toprak üzerinde uyguladığı politikaları değiştirmesi gerekir. Aynı zamanda yazarın ikinci bölümünde değindiği bir diğer konu ise sanayide kullanılan kaynak meselesidir. Schumacher'e göre sanayi toplumlarında, doğadan elde edilen hammaddeler (kömür, petrol gibi) üretimin en önemli kaynaklarıdır. Bu kaynaklar, artan tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için bilinçsiz bir şekilde kullanılmakta ve doğanın dengesi zarar görmektedir. Burada Schumacher, hem bilinçli bir kaynak tüketimi için hem de doğaya verilen zararın son bulması için alternatif üretim tekniklerinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. İlâveten yazar, doğaya zarar veren bir diğer faaliyetin ise nükleer enerji olduğundan bahsetmektedir. Ona göre nükleer enerjinin kullanımıyla birlikte havada, suda ve toprakta oluşan zararların göz ardı edilmemesi gerekir. Yazarın tartışmaya açtığı bütün bu meseleler, modern kapitalist toplumların uzun yıllardan beri mücadele ettiği önemli problem alanlarını ihtiva etmektedir. Son kerte yazar, bu sorunların çözümüne dair öneri mahiyeti taşıyan bir noktaya değinmektedir. Bu konuda Schumacher, kapitalist toplumlar için insan yüzü bir teknoloji modeli önermektedir. Başka bir ifadeyle, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin doğaya ve insan tabiatına uygun hâle getirilmesi gerekir. Yazar burada da kitabın temel savını destekler mahiyette bir öneride bulunmakta ve bilimsel ilerlemelerde küçük olanın makul olduğunu belirtmektedir.

Kitabın üçüncü bölümünde yazar, yoksulluk olgusu ile nasıl baş edilmesi gerektiğinden ve kalkınmanın hangi fonksiyonlarla mümkün olacağından bahsetmektedir. Sanayi Devrimi'nden sonra kırsal bölgelerden kentlere yoğun bir göç dalgasının başlaması, şehirlerde yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların çıkmasına da sebep olmuştur. Kitaptaki hâkim görüşe göre modern insanın ilk görevi, bu sorunlarla mücadele etmektir. Ancak yazarın bu noktada belirttiği görüş oldukça ilginçtir. Çünkü Schumacher'e göre yoksullukla mücadele etmenin ya da kalkınmanın tek yolu maddi etkenler değildir. Aşırı yoksulluğun nedenlerinden biri, elbette bir takım maddi kaynakların eksikliği olabilir. Fakat yazara göre yoksulluğun birincil gerekçesi eğitim, disiplin ve örgütlenme eksikliğidir. Bu nedenle Schumacher, bir toplumda kalkınmanın sağlanması ve yoksulluğun giderilmesi için bu üç alandaki eksikliklerin giderilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Bunun akabinde yazar, yoksullukla mücadele etmenin orta ölçekli bir teknoloji modeli ile de mümkün olabileceğinden bahsetmektedir. Schumacher'e göre gelişmiş ülkelerde, yoksulların çalışma hayatına dâhil olma imkânları oldukça kısıtlıdır. Bu insanlar iş hayatına dâhil olsalar bile verimleri çok düşük seviyede kalmaktadır. Esasen yazara göre bunun temel gerekçesi, modern kapitalist sistemde kullanılan büyük ölçekli teknoloji modelidir. İleri düzey teknolojilerin

kullanıldığı fabrikalarda insanlar, çeşitli sebeplerden dolayı bu işlerde tutunamamışlardır. Bu nedenle kırsal alanlardan göç eden kimseler, üretim sürecine dâhil olamamıştır. Bu konuda yazar, hem yoksullukla mücadele edebilmek için hem de kalkınmanın sağlanabilmesi için orta ölçekli bir teknoloji modeli önermektedir. Başka bir ifadeyle, herkesin üretim faaliyetlerine katılabildiği bir model, ülkenin kalkınması için uygun bir seçim olabilir. Bu durumun sağlanabilmesi adına yazar dört öneri formülleştirmiştir. Bunlar; (1) kırsal kesimlerde iş olanaklarının yaratılması, (2) bu iş alanlarının orta ya da küçük ölçekte olması, (3) kullanılan üretim tekniklerinin daha basit olması, (4) üretimin yerel malzemenin yapılması ve yerel kullanıma hizmet etmesidir. Özetle Schumacher, kalkınmanın önündeki engellerin zengin/yoksul, eğitilmiş/eğitimsiz, kırsal/kentsel nüfus arasındaki eşitsizlikten kaynaklandığını düşünmektedir. Dolayısıyla köy ve kentsel mekânlar arasındaki dengeyi kurmak, eğitimin ayrıcalıklı bir sınıf yaratmasına engel olmak ve herkesin üretime dâhil olmasını sağlamak kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli görülmektedir.

Son olarak kitabın dördüncü bölümünde yazar, mülkiyet kavramının modern kapitalist toplumlarda, problemleri bir anlama karşılığı geldiğini ifade etmektedir. Özellikle de küçük, orta ve büyük ölçekli girişimlerdeki özel mülkiyet tanımının, nasıl bir çelişkiyi içerisinde barındırdığından bahsetmektedir. Schumacher'e göre küçük ölçekli işletmelerde özel mülkiyet, adaletli bir şekilde tahsis edilmektedir. Ancak orta ölçekli girişimlerdeki özel mülkiyet algısı, görece daha verimsiz ve adaletsiz bir yapıya bürünmüştür. Son olarak, büyük ölçekli girişimlerdeki özel mülkiyet kavramı ise içi boşaltılmış, uydurma bir öge haline gelmiştir. Bu nedenle yazar, büyük ölçekli girişimlerin özel mülkiyetten arındırılması gerektiğini vurgulamış ve bunun için söz konusu işletmeleri ulusallaştırmak gerektiğinden söz etmiştir. Esasen Schumacher burada sermaye sahipleri ile işçi sınıfı arasındaki eşitsizliğin giderilmesi için bir takım önerilerde bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle sermayeyi elinde bulunduran kişilerin, işçilerin emeklerini sömürerek daha fazla zengin olmasına ve yoksulların ise giderek daha da yoksullaşmasına engel olabilecek argümanlar üretmektedir. Görüldüğü üzere yazar, kitabın temel tezi olan küçük güzeldir ilkesini, her bölümde olduğu gibi son bölümde de vurgulamış ve dünyadaki bütün canların geleceği için sade ve küçük olanın tercih edilmesi gerektiğini bir kez daha belirtmiştir.

Schumacher'ın modern kapitalist sisteme karşı bir çeşit meydan okuma olarak geliştirdiği bu eser, literatüre oldukça özgün bir perspektif sunmaktadır. Özellikle sosyolojinin bir alt dalı olan çevre sosyolojisi alanında, sıklıkla başvurulan bir referans kaynağı haline gelmiştir. Yayımlanmasının üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen eser, güncelliğini halen korumakta ve kapitalist ekonomik sistemin yarattığı olumsuz sonuçlar üzerine düşünen bireylere, esin kaynağı olmayı sürdürmektedir. Her ne kadar eser, iktisadi bir çerçevede hazırlanmış olsa da; esasen yazarın gündemine aldığı temel mesele, kapitalist ekonomik modelin; çevre, insan ve toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini anlamaya çalışmaktır. Yazarın öngördüğü olayların birçoğunun günümüzde halen devam ediyor olması, eserin güncelliğini bir kez daha göstermektedir. Aynı zamanda Schumacher kitabında, kapitalizm sonrası bir çağın mümkün olduğundan bahsetmekte ve bunun için bazı önerilerde bulunmaktadır. Ancak her ne kadar günümüzde kapitalist ekonomik sistemin yarattığı sonuçlar, Schumacher'ın eserinde değindiği sorunlarla benzerlik gösteriyor olsa da; yazarın sorunlara karşı geliştirdiği öneriler, güncelliğini çoktan kaybetmiştir. Çünkü kapitalizm, günümüzde sınırlarını çok daha fazla genişletmiş ve dolayısıyla eserde yer alan öneriler, sorunları aşmak için yeterli değildir.

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

Doktora Adayı
Yunus Vehbi Karaman
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
yunusvehbikaraman@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3748-9957

Künye Bilgisi

Sunar, L. (2019). *Alexis de Tocqueville: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür*, İstanbul, Ketebe Yayınevi, 207 sayfa.

Imprint Information

Sunar, L. (2019). *Alexis de Tocqueville: A Thinker Against the Contradictions of the Modern Age*, İstanbul, Ketebe Publication, 207 pages.

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
19.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted
22.06.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Sosyoloji / Sociology
Siyaset Bilimi / Political Science
Alexis de Tocqueville / Alexis de Tocqueville
Kitap İncelemesi / Book Review
Lütfi Sunar / Lutfi Sunar

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atf / Citation

Karaman, Y. V. (2022). Bir Tocqueville Monografisi: “Alexis de Tocqueville: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür”. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), pp. 41-43.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

Değerlendirme

Alman Filozof Wilhelm Dilthey, Alexis de Tocqueville'i Aristoteles ve Machiavelli ile birlikte tüm zamanların en önemli üç siyaset düşünüründen birisi olarak niteler. Tocqueville yaşadığı dönemde ve sonrasında etkili bir yaşam sürmüş, önemli fikirler ortaya koymuş ve bugün hala kendisinden söz ettiren önemli bir teorisyen olarak ehemmiyetini muhafaza etmektedir. Fakat Tocqueville yine de siyaset ve sosyoloji literatüründe hak ettiği ilgiyi görmemiştir. Benzer bir yaklaşımın Türkiye akademisine de yansımaları olduğu söyleyebiliriz.

Lütfi Sunar'ın kaleme aldığı, 2019 yılında Ketebe Yayınları'ndan neşredilen ve Tocqueville'i birçok yönüyle ele alan Alexis de Tocqueville: Modern Çağın Çelişkileri Karşısında Bir Düşünür adlı sekiz bölümlük bu eser literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmuştur. Kitap tam anlamıyla bir Tocqueville monografisidir. Zira bu kitap aristokratik bir aileye ait olması itibarıyla dedesi ve babasından aldığı kültürel mirasla birlikte doğumundan eğitimine, yetiştiği ortamdan yaptığı seyahatlere, meslek hayatından siyasi tecrübelerine, fikrî serüveninden ortaya koyduğu eserlere kadar Tocqueville'i etraflıca ele alan bir çalışmadır. Bu anlamda hem sosyoloji hem de siyaset bilimi alanlarına katkı yapmaktadır.

Alexis de Tocqueville, Fransız aristokrat bir ailenin çocuğu olarak 1805 yılında Paris'te dünyaya gelmiştir. Genç yaşta siyasetle ilgilenmeye başlayan Tocqueville, siyasi bir kişiliktir. Parlamentoda vekillik görevinde de bulundu. İyi bir hatip olan Tocqueville, mecliste sık sık uzun ve etkili konuşmalar yaptı. Tocqueville aynı zamanda iyi bir seyyah olarak çıktığı seyahatlerde müşahade ettiklerini yazıya geçirdi. Sicilya ziyareti Avrupa'nın geçmişini anlamak için yaptığı bir ziyaretti. Doğu toplumlarını anlamak için Fransız sömürgesi olan Cezayir'e gitti. İngiltere'ye yaptığı ziyaretlerin düşünsel anlamda yeri önemli olsa da Amerika'ya hapisane sistemini incelemek üzere yaptığı seyahat onun hayatında daima önemli bir yer tuttu.

Tocqueville'in fikirlerinin yerleşmesinde bu gezilerin önemli etkilerinin olduğunu ifade etmek gerekir. Tocqueville tüm bunların yanında teorisyendi. Sosyal ve siyasal teoriler içeren görüşlerini kitaplaştırdı. Siyasi duruş olarak liberal ve muhafazakar yelpazede konumlanıyordu. Ağır felsefi muhteva barındıran veya akademik yönü baskın bir dile sahip değildi. O eserlerini ortaya koyarken güncel ve gündeliğe yakın bir retorik geliştirmişti. Açık ve anlaşılır bir dil kullanmasında etkin olarak siyasette yer almasının etkisi büyüktür. Tocqueville düşünürken aynı zamanda seyahatler yapmış, toplumun içinde aktif olarak bulunmuş ve siyasetin merkezinde yer almıştır. Böylece fikirleri ve teorileri daha sahici bir hüviyet kazanmıştır.

Her insan içerisinde yaşadığı çağın çocuğudur. Tocqueville'i değerlendirirken de bu önemli noktayı dikkate almak gerekiyor. Tocqueville, Fransa'da siyasi krizlerin ve devrimlerin ortasına doğmuş bir kişiliktir. Tocqueville, Normandiyalı soylu bir ailenin çocuğu olarak 1805 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Bourbon monarşisini destekleyen bir kraliyetçi olmasının yanı sıra farklı şehirlerde valilik görevlerinde bulunmuştur. Dedesi ise Fransız devriminde öldürülen liberal bir aristokrattı. Annesi de eski rejimi savunan dindar bir Katolikti (Sunar, 2019: 23). Tocqueville doğumuyla birlikte kendisini siyasi ve toplumsal meselelerle doğrudan ilgili bir ailenin içinde bulmuştu. Yetiştirdiği dönemde Fransa'da siyasal istikrarsızlıkların ve iktidar mücadelelerinin olduğunu da göz önünde bulundurursak Tocqueville'in toplumsal meselelerle iştigal etmesinin tercihten ziyade bir zorunluluk olduğunu söyleyebiliriz. Aktif olarak siyaset yapmış, o da dedesi, babası ve annesi gibi Fransa'ya faydalı olmaya çalışmıştır. Öyle ki ömrü boyunca Fransa'nın çıkarları için düşünmüş ve yaşamıştır.

Tocqueville, Metz'deki kraliyet kolejinde lise eğitimi gördükten sonra Paris'te hukuk eğitimi almıştır. Akabinde henüz 22 yaşındayken Versay Mahkemesi'ne stajyer sulh yargıçısı olarak atanmıştır. Memuriyette tanıştığı Gustave de Beaumont ile sıkı bir dostluk kurdular ve daima birlikte hareket ettiler. Öyle ki Fransa'da cezaevi sistemi sorununu çözmek üzere Amerikan ıslahevi sistemini incelemek için birlikte bir proje hazırlayıp ve bakanlığa sundular. Bakanlığın projeyi onaylamasından sonra 9 ay sürecek Amerika seyahatine birlikte çıktılar.

Tocqueville Amerika seyahatinden sonra izlenimlerini ele aldığı meşhur Amerika'da Demokrasi isimli kitabının ilk 2 cildini 1835 yılında neşretmiştir. Sunar, bu kitabın yayınlanmasından sonra Tocqueville'in Fransa'da önemli bir şöhrete kavuştuğunu dile getirir. Öyle ki 1939 yılına gelindiğinde Tocqueville milletvekili seçilmiş ve memuriyet hayatına veda ederek 10 yılı aşacak aktif siyasi hayatı başlamıştı. Siyasi hayatı boyunca mecliste aktif görev almış, sokakta halka seslenmiş, gazetede yazılar yazmıştır. Böylece toplumsal sorunları tespit ederken bir yandan bu sorunları çözebilmek adına siyaset üretmiştir (s. 27-28).

Batı düşüncesinin kuruluşunda seyahatler ve o seyahatlerde alınan notlarla oluşturulan seyahatnameler önemli bir yer tutmaktadır. Benzer bir şekilde Tocqueville düşüncesinde de seyahatlerin önemli bir yeri vardır. Sunar, Tocqueville'in henüz 20 yaşındayken Sicilya'ya yaptığı ziyaretin Avrupa'nın geçmişini anlamak açısından önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Ancak esas olarak Tocqueville'in hayatında en önemli eşik Amerika seyahatidir. Amerika seyahati dönüşünde ıslahevleriyle ilgili yayınladıkları rapor, Fransa'daki ıslahevi sisteminde önemli iyileştirmelerin yapılmasında etkili olmuştur. Her ne kadar Amerika'ya gidişinin görünen sebebi ıslahevi sistemini incelemek olsa da onun esas amacı çok merak ettiği Amerika'yı görmek ve anlamaktı (s. 25). 26 yaşında bir genç bürokrat olarak bu seyahat esnasında edindiği tecrübeler ve ortaya çıkan Amerika'da Demokrasi kitabı klasikler arasına da girmesiyle Tocqueville'i Batı düşüncesinde merkezi bir yere konumlandırmıştır.

Sunar, Tocqueville'in yayınlanan kitabı sonrasında İngiltere'de de belli bir üne kavuştuğunu dile getirir. Daha önce İngiltere'ye ziyaret gerçekleştirmiş olsa da kitabı basılmasından sonraki gidişinde daha etkili ve seçkin kişiler tarafından karşılanmış, önemli kişilerle görüşmüş ve toplantılar gerçekleştirmiştir. İngiltere'de radikal ve muhafazakar kesimler tarafından ilgiyle takip edilmiştir. İngiltere'nin sömürge sistemine ilgi duymuş ancak İngiliz sömürgesi olan Hindistan'a gitme fırsatı olmadığı için kitap yazma fikrini hayata geçirememiştir. Ayrıca İngiltere için ikinci entelektüel yuvam ifadesini kullanmıştır (s. 55).

Tocqueville diğer önemli seyahatini Cezayir'e gerçekleştirmiştir. Fransız sömürgesi altında bulunan Cezayir meselesi o yıllarda sıkça tartışılmıştır. Sunar, Tocqueville'in Cezayir meselesiyle ziyadesiyle ilgili olduğunu söyler. Öyle ki mecliste sık sık bu konular hakkında tartışmalara katılmış, konuşmalar yapmıştır. Meseleyi yakından müşahede etmek için 1841 ve 1846 yıllarında olmak üzere iki kez Cezayir'e gitmiştir (s. 58). Bu da onun ilgilendiği mesele ile alakalı doğrudan bilgi edinme iştiağını göstermektedir.

Sunar, Tocqueville'in Cezayir ile ilgili düşüncelerinin çelişkiler barındırdığını dile getirmektedir. Zira o Amerika'da Demokrasi isimli eserinde Batılı güçlerin kendilerinden daha zayıf milletlerle karşılaşmalarında bir etik prensibin olması gerektiğinden söz etmiş, sömürgecilerin uzun vadede şiddetle yönetilemeyeceğini dile getirmişti. Fakat Cezayir meselesinde Tocqueville bu fikirlerinin tam tersine belirli bir kontrol sağlanana kadar şiddeti meşru görüyordu (s. 60). Öyle ki Tocqueville Fransa'nın sömürgecilik yarışından geri kalmaması gerektiğini, bu sebeple Cezayir'in sömürgeleştirilip Fransa'nın şanının gösterildiği bir yer olması gerektiğini dahi savunmuştur. O Montesquieucü bir perspektife sahip olması hasebiyle ulusal karaktere çok önem verdiği için Fransa'yı ve Fransızlığı müdafaa etmekteydi (s. 136). Ayrıca ilerlemeci bir tarih perspektifiyle "ileri" toplumların "geri" toplumlara vesayet etmesi gerektiğini savunuyordu (s. 142).

Modern devletlerin şiddet üretme potansiyelleri ve hatta zorunlulukları, bu şiddetin nereye evrileceği ve neyi tetikleyeceği sorusunu tartışmaya açmıştır. Bu bağlamda Tocqueville şiddetin ihraç edilmesi gerektiğini aksi takdirde biriken şiddetin içeride patladığında Fransız toplumuna zarar vereceğini, bu sebeple şiddetin sömürge ülkelerine taşınmasını savunmaktaydı. Aynı zamanda Napoleon'un keşfettiği gibi dışarıda sürdürülecek savaşların içeride ulus bütünlüğünü sağlaması, fetihlerin Fransa'daki siyasi mücadeleleri perdeleyen bir unsur olduğunu Tocqueville de görmüştü (s. 144). Fakat her şeye rağmen Tocqueville, Fransa'nın Cezayir'de uyguladığı sömürgeleştirme ve şiddet politikasının Müslüman toplumun yapısını bozduğunu ve sömürge döneminde daha sefil, düzensiz, cahil ve barbar hale geldiğini de dile getirmekten imtina etmemiştir (s. 132).

Sunar, Tocqueville'in siyasal olarak muhafazakar ve liberal tanımlanmasının yanında onun hem devrimci, hem düzen yanlısı, hem bireyci hem de toplumcu tavırlarının da varlığından söz etmek gerektiğini dile getirmektedir (s. 67). O bazı düşüncelere yakın olsa da bir kalıba sığması mümkün değildir. Kölelik, burjuvazinin tahakkümü, sömürü gibi konulardaki görüşlerine bakıldığında liberalizmin çizgisinde sabit kalmadığı da görülmektedir. Ayrıca 19. yüzyılın diğer klasik düşünce okullarının kalıpları da Tocqueville'e dar gelmektedir. Döneminin düşünce okullarıyla da ihtilaf halindedir. Sosyalistlerle, kralcılarla, faydacı liberallerle, muhafazakar liberallerle, radikal cumhuriyetçilerle, muhafazakarlarla tartışmıştır (s. 77). Sunar, Tocqueville'i tanımlarken hem onun çelişkilerine vurgu yapıyor hem de çağın bir çelişkiler çağı olduğunda dikkat çekiyor. Bu anlamda Amerika'da Demokrasi isimli eseri bir nevi onun teorisinin ana kaynağıdır. Sunar da kitap boyunca Tocqueville'in siyasi hayatı sırasında aldığı aksiyonlarla geçmişte kaleme aldıklarını kıyaslıyor. Bu da çelişkili bir kişilik ortaya çıkarıyor. Bu çelişkilerde çağın çözülmeye muhtaç sorunları olduğu gibi Tocqueville'in siyasi bir kişilik olmasının da büyük etkisi olduğunu söylemek mümkün. Zira o hızlı bir dönüşümün olduğu bir dönemde önce teorik olarak düşüncelerini yazmış, akabinde aktif siyasete atılarak bu düşünceleri uygulama imkanı bulmuştur. Fakat hiçbir teoride olmadığı gibi onun teorilerinde de pratiğe tamamiyle bir uyum söz konusu olmamıştır. Tocqueville de teorize ettiği düşüncelerin bazılarının pratikte uygulanma imkanının olmadığını görmüş ve bunları hilafına hareket etmiştir. Bu da onun haliyle çelişkili bir duruma sokmuştur.

Staurt Mill, Tocqueville'in Amerika Seyahati dönüşü yazdığı Amerika'da Demokrasi için "içerisinde bulunduğu çağın eserleri arasındaki yerini bir çırpıda alan bir şaheser" demişti. Yine akademisyen ve siyaset adamı Royer-Collard da Tocqueville'i 19. yüzyılın Montesquieu'sü olarak nitelemişti (s. 173). Fakat yine de Tocqueville İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde Amerika'da en çok okunan ve okutulan yazarlardan biri olana dek bir asırlık dönemde ilgi görmemiş bir düşünürdür (s. 168). Ülkemizde de henüz yeni yeni Tocqueville çevirileri yapılmaya ve hakkında bir şeyler yazılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Lütfi Sunar'ın kaleme aldığı bu monografik eser, Tocqueville metinleri arasında önemli yerini almış bulunmaktadır.